

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
TAUTSAIMNIECĪBAS KATEDRA

**KAPITĀLA NODOKĻI UN TO NOZĪME
TAUTSAIMNIECĪBĀ**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Agita Kromāne**

Stud. apl. AP06012

Darba vadītājs : Dr. ekon., doc. Sandra Jēkabsone

RĪGA 2011

ANOTĀCIJA

Maģistra darbā tiek analizēti kapitāla nodokļi un to ietekme uz tautsaimniecību.

Maģistra darba mērķis ir izpētīt kapitāla nodokļus, kā arī noteikt kapitāla nodokļu nozīmi valsts un pašvaldību budžetā un dot priekšlikumus kapitāla nodokļu piemērošanas pilnveidošanai Latvijā.

Autore apskata nodokļu attīstību, klasifikāciju, pēta nodokļu ieņēmumu sadalījumu atbilstoši ekonomiskām funkcijām un izvērtē kapitāla nodokļa lomu Latvijas tautsaimniecībā. Intervijā ar Finanšu ministrijas nodokļu politikas pārstāvi autore noskaidroja un apkopoja valsts pārvaldes nostāju attiecībā uz kapitāla nodokļiem Latvijā.

Pētījuma rezultātā autore nonāca pie secinājuma, ka kapitāla nodokļu sistēma Latvijā vēl nav pilnībā sakārtota un gan iedzīvotājiem, gan uzņēmējiem ir neskaidrības par atsevišķu nodokļu piemērošanu. Lai novērstu esošās nepilnības autore izstrādāja priekšlikumus kapitāla nodokļu piemērošanas pilnveidošanai.

Atslēgvārdi: uzņēmumu ienākuma nodoklis, mikrouzņēmumu nodoklis, kapitāla pieauguma nodoklis, ienākumi no kapitāla, nekustamā īpašuma nodoklis.

ANNOTATION

In the Master's thesis are examined the capital taxes and their economic impact.

A purpose of Master's thesis is to analyze the capital taxes, as well as to determine the role of capital taxes into public finances and local government's budgets and to make proposals for improvement of applying the capital taxes in Latvia.

Author examines the development and classification of taxes, explores the breakdown of tax revenues by economic function and estimates the role of capital taxes in the Latvian economy. In the interview with a representative of fiscal policy of the Ministry of Finance author found out and summarized government's position on the capital taxes in Latvia.

Author concludes that Latvian capital tax system has not yet been fully arranged and both, residents and entrepreneurs, are confused about application of some capital taxes. In order to bridge the current gaps, author drew up proposals to improve the system of capital taxes.

Keywords: corporate income tax, micro-enterprise tax, capital gains tax, real estate's tax.

SATURS

Ievads.....	5
1. NODOKĻU TEORĒTISKAIS RAKSTUROJUMS	8
1.1. Nodokļu attīstība.....	8
1.2. Nodokļa jēdziens, elementi un klasifikācija.....	13
1.2.1. Nodokļu būtība un funkcijas.....	13
1.2.2. Nodokļu politikas pamatprincipi.....	15
1.2.3. Nodokļu elementi un klasifikācija	19
1.2.4. Kapitāla nodokļi.....	27
2. KAPITĀLA NODOKĻU RAKSTUROJUMS LATVIJĀ.....	32
2.1. Nodokļu sistēma Latvijā.....	32
2.2. Uzņēmumu ienākuma nodoklis	41
2.2.1. UIN attīstība no 1991. gada.....	41
2.2.2. UIN maksātāji, apliekamais objekts, atvieglojumi	46
2.3. Mikrouzņēmumu nodoklis	51
2.4. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis no dažādiem ienākumiem	54
2.4.1. Kapitāla pieauguma nodoklis.....	54
2.4.2. Ienākumi no kapitāla	58
2.5. Nekustamā īpašuma nodoklis	61
2.5.1. Nekustamā īpašuma jēdziens un attīstība.....	61
2.5.2. NĪN loma pašvaldību budžetos.....	68
2.5.3. Kadastrālā vērtēšana Latvijā.....	70
3. KAPITĀLA NODOKĻU IZVĒRTĒJUMS.....	74
3.1. Uzņēmumu ienākuma nodokļa izvērtējums	74
3.2. Mikrouzņēmumu nodokļa izvērtējums	78
3.3. Nekustamā īpašuma nodokļa izvērtējums	83
3.4. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis no kapitāla pieauguma un ienākumiem no kapitāla ...	86
Secinājumi un priekšlikumi	91
Izmantotā literatūra un avoti	97
Pielikumi.....	104
1.pielikums Mikrouzņēmumu nodokļa un uzņēmumu ienākuma nodokļa salīdzinājums.....	104
2.pielikums Jelgavas pilsētas pašvaldības 2009. un 2010. gada pamatbudžeta ieņēmumi	108
3.pielikums Daugavpils pilsētas pašvaldības 2010. gada pamatbudžeta ieņēmumi	109
4.pielikums Liepājas pilsētas pašvaldības 2010. gada pamatbudžeta ieņēmumi	110
5.pielikums Intervijas jautājumi.....	112

IEVADS

Latvijas ekonomikā šobrīd notiek būtiskas pārmaiņas. No straujas attīstības posma, kas turpinājās līdz 2007. gada vidum, ekonomika ir nonākusi lejupslīdes posmā, jeb recesijā. Jau 2007. gada pēdējā ceturkšņa dati liecināja par negatīviem ekonomikas procesiem valstī, kas raksturīgi ar iekšzemes kopprodukta strauju kritumu, 2008. gada un 2009. gada pirmā ceturkšņa rādītāji šo tendenci tikai apstiprina. Nodokļu jautājums šobrīd ir īpaši aktuāls, jo Latvijas ekonomika pasaules krīzes iespaidā pārdzīvo spēcīgu lejupslīdi, kas negatīvi ietekmē visas tautsaimniecības nozares, izraisa vismaz divkāršu pieprasījuma kritumu, bezdarba līmeņa rādītājs ir viens no augstākajiem rādītājiem Eiropā, kā arī jūtami pazeminās iedzīvotāju labklājības līmenis. Arī eksperti pauž satraukumu par tautsaimniecībā notiekošajiem procesiem, t.sk. nodokļu izmaiņām. Piemēram, akadēmiķe R. Karnīte vērš uzmanību uz to, ka pašreizējā nodokļu likumdošana un aplikšana ar nodokļiem nav pietiekami vienkārša, un ne vienmēr uzreiz ir iespējams gūt skaidrību, vai attiecīgais nodoklis ir piemērojams vai nē.

Rezultātā radušās virkne problēmu, kas ietekmē tautsaimniecības attīstību, piemēram, budžeta deficīts, nepietiekami nodokļu ieņēmumi, kreditēšanas samazināšanās. Krīzes ietekme Latvijā tiek pastiprināta ar ārējā sektora izteiktu nesabalansētību, kas izveidojās iepriekšējos straujās izaugsmes gados. Būtiskais privātā patēriņa un investīciju pieaugums, kas notika straujākos tempos nekā kopējā ekonomiskā izaugsme, lielā mērā balstījās uz nozīmīgu ārējā kapitāla ieplūdi caur banku sektoru. Tas noteica maksājumu bilances liela tekošā konta deficīta izveidošanos. Izsīkstot finanšu ieplūdei, notika straujš privātā patēriņa un investīciju samazinājums un būtiskas eksporta korekcijas, kas izpaužas kā preču un pakalpojumu eksporta un importa bilances uzlabošanās vienlaikus ar ekonomisko aktivitāšu kritumu, samazinoties iekšējam pieprasījumam.

Galvenie virzieni minēto samilzušo problēmu risinājumiem var būt pašreizējās nodokļu sistēmas, kas ir radīta 90. gadu sākumā, rūpīga izvērtēšana un atbilstošu izmaiņu ieviešana. Nepieciešamas izstrādāt priekšlikumus grozījumiem normatīvajos aktos, kas regulē nodokļu piemērošanu Latvijas Republikā. Šobrīd valstī ir relatīvi neliels nodokļu slogs, salīdzinot ar citām ES dalībvalstīm, līdz ar to pastāv iespējas palielināt esošo nodokļu slogu un gūt papildus nodokļu ienākumus budžetā. Pareizi izstrādātas izmaiņas esošajā nodokļu sistēmā varētu veicināt sociālo vienlīdzību un taisnīgumu nodokļu piemērošanā, kā arī palīdzēt pārvarēt samilzušās problēmas – līdzsvarot budžetu, veicināt uzņēmējdarbību un tautsaimniecības vienmērīgu attīstību. Lielākā problēma saistījās ar to, ka līdz 2010. gadam ekonomikā liela ienākumu daļa vispār netika aplikta ar nodokļiem vai arī tie ir nesamērīgi mazi. Tas galvenokārt attiecās uz ienākumiem, kas saistīti ar kapitāla pieaugumu, kur liela loma bija spekulatīvajiem darījumiem.

Šī disproporcija parādās arī Latvijas nodokļu sistēmas salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm. Latvijas nodokļu sistēma izceļas ar īpaši zemu kapitāla nodokļu īpatsvaru iekšzemes kopproduktā. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ievākumā maza daļa ir saistīta ar ienākumu gūšanu, kuras avots nav algots darbs. Latvijā šobrīd ir salīdzinoši neliels nodokļu slogs un šobrīd maksājami nodokļi un to piemērošanas pamatprincipi veicina sabiedrības noslāņošanu un pārticīgākās sabiedrības daļas bagātības pieaugumu.

Jāatzīst, ka nodokļu reformas ne vienmēr dod gaidītos rezultātus. Pieņemot nodokļu lēmumus, politikas veidotājiem reizēm nav skaidra priekšstata par to, kāds būs rezultāts un kādas sekas iestāsies. Jebkura nepārdomāta rīcība nodokļu jomā, nepareizi pieņemts lēmums, kas netiek balstīts uz aprēķiniem un kuram nav skaidra skatījuma par gaidāmajiem rezultātiem, noved pie valsts budžeta ieņēmumu samazinājuma un nelabvēlīgi ietekmē iedzīvotāju maksātspēju un labklājību. Autore uzskata, ka nodokļu politikai jābūt pārdomātai un skaidrai.

Latvijas budžeta ienākumu lielāko daļu - vairāk nekā 50% - visus iepriekšējos gadus ir nodrošinājuši darba ienākumi - algu aplikšana ar nodokļiem. Tikai 10% kopbudžeta ieņēmumu ir bijuši no kapitāla ienākumiem. Šāda nodokļu struktūra neveicina līdzekļu piesaistīšanu ražojošām nozarēm un uz zināšanām balstītas tautsaimniecības attīstību. Autore uzsver, ka Latvijas nodokļu politiku ir nepieciešams pārorientēt no darba ienākumu aplikšanas uz kapitāla ienākumu aplikšanu.

Darba **pētījuma objekts** ir kapitāla nodokļi.

Darba mērķis ir izpētīt kapitāla nodokļus, kā arī noteikt kapitāla nodokļu nozīmi valsts un pašvaldību budžetā un dot priekšlikumus kapitāla nodokļu piemērošanas pilnveidošanai Latvijā.

Izvirzītā mērķa sasniegšanai maģistra darbā risināmie uzdevumi ir:

- sniegt nodokļu vispārēju raksturojumu;
- izpētīt nodokļu jēdzienu, funkcijas un klasifikāciju;
- sniegt kapitāla nodokļu raksturojumu;
- izpētīt nodokļu ieņēmumu sadalījumu atbilstoši ekonomiskām funkcijām;
- apkopot un izvērtēt statistikas datus par ieņēmumiem no uzņēmumu ienākuma un nekustamā īpašuma nodokļa valsts un pašvaldību budžetos pēdējo desmit gadu laikā;
- izpētīt un analizēt likumu „Mikrouzņēmumu nodoklis” un izmaiņas likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” no 2010. gada;
- izvērtēt kapitāla nodokļu ietekmi uz tautsaimniecību;
- intervijā noskaidrot Finanšu ministrijas viedokli par kapitāla nodokļiem;
- izdarīt secinājumus un izstrādāt priekšlikumus kapitāla nodokļu piemērošanai.

Lai izpildītu noteiktos uzdevumus, darbā ir trīs nodaļas. Pirmā nodaļa aplūko nodokļu evolūciju un teorijas, skaidro nodokļu būtību, elementus un klasifikāciju. Otrā nodaļa raksturo kapitāla nodokļus Latvijā un skaidro nodokļu maksātājus, atvieglojumus un attīstību līdz 2010. gadam. Šajā nodaļā autore izvērtē ar nodokļu struktūru saistītās problēmas Latvijā. Trešā nodaļa izvērtē saistību starp uzņēmumu ienākuma nodokli un iekšzemes kopprodukta ieņēmumiem, autore aprēķina, kam izdevīgi maksāt mikrouzņēmumu nodokli, analizē nekustamā īpašuma nodokļa lomu 3 pašvaldību budžetos, apkopo ieņēmumus no kapitāla pieauguma nodokļa un ienākumiem no kapitāla. Šajā nodaļā autore apkopo intervijā pausto Finanšu ministrijas pārstāvja viedokli par kapitāla nodokļiem Latvijā.

Lai sasniegtu darba mērķi, autore izmanto ekonomiskās analīzes, statistiskās analīzes datu apstrādes metodes (salīdzināšana, grupēšana), kā arī ekonomiski matemātiskās metodes (korelācijas aprēķināšana).

Darba pētījuma periods aptver laiku no 2000. līdz 2010. gadam, taču darbā ir iekļauta analīze par agrākiem gadiem, kā arī par 2011. gada pirmo ceturksni. Autores prāt, izvēlētais laika periods ir pietiekami ilgs, lai raksturotu pozitīvās un negatīvās tendences, esošās problēmas nodokļu politikā. Atsevišķi jautājumi ir pētīti arī īsākā un garākā periodā.

Maģistra darba izstrādē tika izmantoti Latvijas Republikas likumdošanas akti, valsts statistikas dati, vispārējā un speciālā literatūra, interneta resursi un Finanšu ministrijas un Valsts ieņēmumu dienesta nepublicētie dati.

Sakarā ar ierobežoto darba apjomu autore aplūkos tikai atsevišķus kapitāla nodokļus: uzņēmumu ienākuma nodokli, mikrouzņēmumu nodokli, iedzīvotāju ienākuma nodokli no kapitāla pieauguma un ienākumiem no kapitāla, kā arī nekustamā īpašuma nodokli.

1. NODOKĻU TEORĒTISKAIS RAKSTUROJUMS

1.1. Nodokļu attīstība

Nodokļu politika ir valsts rīcībā esošs regulējošs instruments fiskālo mērķu sasniegšanai, ienākumu pārdalei, tautsaimniecības aktivitātes veicināšanai vai ierobežošanai, importa un eksporta regulēšanai, kā arī iekšējā tirgus aizsardzībai. Būtiska sistēmas daļa ir uzņēmējdarbībai piemērotie nodokļi (t.sk. uzņēmuma ienākuma nodokļi, kapitāla ienākuma nodokļi u.c.).¹

Lai labāk izprastu kapitāla nodokļu būtību, ir jāveic nodokļu teorētiskā izpēte. Nodokļi kā valsts finanšu avots, kas ir obligātie maksājumi valsts vai valdnieka labā ir zināmi no seniem laikiem. Visā cilvēces vēsturiskās attīstības gaitā valsts un sabiedrības nepieciešamo vajadzību apmierināšanai ir pastāvējuši nodokļi un nodevas kā sabiedrības kopprodukta pārdales instruments. Nodokļu aplikšana kā ekonomiskās kultūras elements ir raksturīgs visiem saimniecības tiptiem no seniem laikiem līdz pat mūsdienām, gan tirgus, gan pirms tirgus un plāna saimniecībām.² Jau sākoties kapitālisma ekonomiskajām attiecībām, būtiski pieauga nodokļu loma valsts ienākumu veidošanā un valsts izdevumu segšanā.

Nodokļi uzskatāmi par sabiedrības eksistences elementu. Agrīnie filozofi nodokļus traktēja kā sabiedriski nepieciešamus un derīgus, kaut arī tā laika nodokļiem bija vardarbīgas formas (kara trofejas, vergu darbs, upurēšana u.tml.).³ Nodokļi – tā ir valsts ieņēmumu pamatforma pasaules attīstītajās valstīs. Nodokļu sistēma nodrošina finanšu resursu koncentrāciju valsts tiešā rīcībā tai svarīgu ekonomisku un sociālu uzdevumu risināšanai.⁴ Tādējādi, lai saprastu nodokļu sistēmas pamatus, ir svarīgi apskatīt nodokļu evolūciju vēsturiskajā aspektā.

Iepazīstoties ar nodokļu aplikšanas vēsturiskajiem attīstības posmiem, tiek izdalīti 3 posmi⁵, kur katrs nākamais posms no iepriekšējā atšķiras ar nodokļu nozīmes paaugstināšanu valsts ienākumos, kā arī nodokļu mehānisma attīstības pakāpēm.

Pirmo posmu var raksturot ar to, ka nav vienotās finanšu (nodokļu) institūcijas, valsts noteica tikai kopējo līdzekļu summu, kas ir nepieciešama, bet nodokļu iekasēšanu uzticēja nodokļu atpircējiem vai pilsētas kopienai. Šim posmam ir arī raksturīga sistēmas sadrumstalotība un sarežģītība, atšķirības, pat starp viena reģiona novadu nodokļu sistēmām.⁶ Nākamajā posmā (XVI-XVIII gs.) veidojās valsts institūcijas, kas nosaka aplikšanas kvotas, uzraudzīja

¹ Škapars R., Šumilo Ē., Dunska M. *Nodokļu politikas tiesiskie un ekonomiskie aspekti un to ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā*.-R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2010.-9.lpp.

² Ketners K., Lukašina O. *Nodokļi Eiropas Savienībā un Latvijā: salīdzinoša analīze un praktiski ieteikumi*.-R.: Merkūrijs LAT, 2008.-5.lpp.

³ Kavale L., Jope A. *Nodokļu politikas un administrēšanas pamati*.-R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2008.-5.lpp.

⁴ Ketners K. *Nodokļu optimizācijas principi*.-R.: Merkūrijs LAT, 2009.-10.lpp.

⁵ Пушкарева В. М. *История финансовой мысли и политики налогов*. М., Инфра-М, 1996.-17.lpp.

⁶ Ketners K. *Nodokļu teorijas pamati*.-R.: RTU izdevniecība, 2006.-7.lpp.

iekasēšanas procesu un noteica to. Būtiski mazinājās „nodokļu atpircēju” loma, radās nodokļu sistēmas unifikācija vienas valsts ietvaros. Pieņemts uzskatīt, ka trešais nodokļu attīstības posms sākās pēc Pirmā pasaules kara beigām un turpinās līdz pat mūsdienām. Nodokļu administrēšana pilnībā pieder valstij un valsts institūcijām, reģionālās un vietējās varas pārstāvji tikai kalpo par palīgiem. Raksturīga sistēmu unifikācija starp valstīm, divpusējo līgumu slēgšana par dubultās nodokļu uzlikšanas novēršanu un nodokļu sistēmas elementu mazināšana un vienkāršošana.¹

Autore uzskata, ka nodokļi ir ļoti veca finanšu kategorija. Tie ir iekasēti visos laikos. Ja nodokļu evolūciju var sadalīt 3 posmos, tad autore tiešām saskata, ka katrs nākamais posms no iepriekšējā atšķiras ar nodokļu nozīmes paaugstināšanu valsts ienākumos, kā arī nodokļu mehānisma attīstības pakāpēm. Laika gaitā attīstās unifikācija, nodokļu iekasēšanas sistematizācija, sistēmas sakārtošana un vienkāršošana.

Jāatzīmē, ka nodokļi ir bijuši nopietns priekšmets politiskajām pretrunām viscaur vēsturē, pat vēl pirms tam, iekams tie veidoja nacionālā ienākuma prāvu daļu. Kā spilgtu piemēru šajā ziņā var minēt Amerikas koloniju dumpi pret Lielbritāniju, kad kolonisti atteicās maksāt nodokļus, ko bija uzlicis Parlaments, kurā kolonistiem nebija balsošanas tiesību. Kāds cits piemērs ir 1789.g. franču revolūcija, kurā svarīgu lomu spēlēja nevienlīdzīgā nodokļu sloga sadale.² Tādēļ ne velti katrā fundamentālajā ekonomikas teorijā nozīmīga sadaļa ir veltīta nodokļiem.

Iepriekš tika apskatīti nodokļu aplikšanas vēsturiskie attīstības posmi, kur katrā no tiem darbojušies daudzi ekonomisti, zinātnieki, teorētiķi un devuši savu pienesumu nodokļu teorētiskai izpētei. Turpmāk tiks analizētas nodokļu teorijas, kā pabeigtās mācības, kas sāka veidoties otrajā posmā no XVII gadsimta un kā principu kopsavilkums attīstījās sabiedrības ekonomiskās attīstības ietekmē. Nodokļu teorija - zinību sistēma par nodokļu būtību, lomu un vietu ekonomiskajā, sociāli - politiskajā sabiedrības dzīvē.³ Pastāvēja vairākas zinātniski vispārinātās izstrādnes par nodokļiem un nodokļu aplikšanu kopumā (vispārējās nodokļu teorijas).

Sākotnēji attīstījusies maiņas teorija, kura pamatojas uz pieņēmumu, ka nodokļu aplikšanai ir „maiņas” darījuma jeb atlīdzības raksturs. Teorijas būtība - pilsoņi ar nodokli nopērk no valsts (valdnieka) pakalpojumus - aizsardzība no ārējiem uzbrukumiem, kārtības uzturēšana. Darbojas, ka viduslaiku attiecību attēls - par maksājumiem tika pirktā karaļa, pilsētas juridiskā un kara aizsardzība.⁴

¹ Ketners K. *Nodokļu teorijas pamati*.-R.: RTU izdevniecība, 2006.-9.lpp.

² The New Encyclopedia Britannica, Volume 28, Fifteenth Edition, 1989.-408.-432.lpp.

³ Ketners K., Lukašina O. *Nodokļi Eiropas Savienībā un Latvijā: salīdzinoša analīze un praktiski ieteikumi*.-R.: Merkūrijs LAT, 2008.-6.lpp.

⁴ Andrejeva V., Ketners K. *Valsts ieņēmumu teorijas pamati*.-R.: RTU izdevniecība, 2008.-17.lpp.

Cits maiņas teorijas paveids bija atomistiskā teorija. Teorijas izstrādātāju spilgtākie pārstāvji Sebastjens Vobāns (*S. Vauban* (1633 - 1707)) un Šarls Monteskjē (*C. Montesquieu* (1689 - 1755)). Teorija attīstījās kā „sabiedriskā līguma” teorijas sastāvdaļa. Teorijas uzskats ir, ka nodoklis ir līgumiskais maksājums līguma starp pavalstniekiem un valsts ietvaros, saskaņā ar līgumu pavalstnieks samaksā valsts maksu par aizsardzību un citiem pakalpojumiem, par valsts sniegtajiem labumiem un mieru. Citas teorijas autors Žans Sismonds de Sismondi (*J. Sismondi* (1773 - 1842)) uzskatīja, ka nodokļi ir tā cena, kuru pilsonis maksā par no sabiedrības saņemamu „baudu” - baudu no sabiedriskās kārtības, taisnīgas tiesas spriešanas, īpašumu turēšanas un personības nodrošinājumu. ¹ Zināmā veidā šī teorija arī ir maiņas teorijas paveids. XIX gs. sākumā izveidojas arī uzskats, ka nodoklis ir apdrošināšanas prēmijas maksājums. Uzskata piekritēji bija Ādolfs Tjers (*A. Thiers* (1797 - 1877)) un Džons Mak-Kulohs (*J. McCulloch* (1789 - 1864)). Nodoklis tika uzskatīts par apdrošināšanas prēmiju, kas tiek maksāta valdībai „apdrošinoties” pret kāda riska iestāšanās gadījumu. Tiesā, atšķirībā no apdrošināšanas netiek saņemta apdrošināšanas atlīdzība, bet tiek segtas izmaksas, kas saistītās ar „risku neiestāšanās sistēmas” uzturēšanu - aizsardzībai un kārtības uzturēšanai. ²

Pētot nodokļu teorijas attīstību, tiek aplūkotas vispārējās teorijas, kur nodokļi ir kā daļa no kopējās ekonomikas teorijas, iepriekš jau nedaudz pieskaroties senajām viduslaiku un 18. gs. teorijām, kā arī lielāku akcentu veltījot mūsdienīgākām teorijām, kas tiks aplūkotas turpmāk.

Klasiskā nodokļu teorija („Nodokļu neitralitātes teorija”) ir ekonomikas klasiskās teorijas sastāvdaļa. Teorijas pārstāvji ir Ādams Smits (*Adam Smith* (1723 - 1790)) un Dāvids Rikardo (*David Ricardo* (1772 - 1823)). Kā teorijas postulāts ir fakts, ka nodokļi eksistē kā galvenais valsts ienākumu avots, jo tiek mazināta valsts līdzdalība ekonomiskajos procesos un attiecīgi ienākumi no valsts īpašumiem un citas valsts ekonomiskās darbības, kas tādējādi sedz izdevumus valdības uzturēšanai. Teorijā arī pirmo reizi tika fiksēts dalījums starp nodokļiem, kā valsts funkciju izpildes segšanas obligāts maksājums, par vispārējo īpašumu un personas aizsardzību un nodevām, kas nav bezatlīdzības maksājums un sedz citas valsts izmaksas (ceļu būve, tiesu iekaltas uzturēšana), bez tam nodevas maksā tikai ieinteresētas personas. ³

Keinsa ekonomikas teorija (*Keynesian economics*) radās 1929. - 1933. gada Lielās ekonomiskās depresijas iespaidā. Tās pamatā ir atziņa, ka brīvā tirgus saimniecība nespēj automātiski pati par sevi nodrošināt tautsaimniecības stabilitāti un pilnīgu nodarbinātību, tāpēc valstij aktīvi jāiesaistās ekonomikas vadīšanā. Paļaušanos uz brīvā tirgus pašregulēšanās spējām un valsts neiejaukšanos ekonomikā, ko sludināja klasiskā teorija, angļu ekonomists un

¹ Andrējeva V., Ketners K. *Valsts ieņēmumu teorijas pamati*. -R.: RTU izdevniecība, 2008.-18.lpp.

² Ketners K. *Nodokļu teorijas pamati*. -R.: RTU izdevniecība, 2006.-35.lpp.

³ Andrējeva V., Ketners K. *Valsts ieņēmumu teorijas pamati*. -R.: RTU izdevniecība, 2008.-19.lpp.

makroekonomikas teorijas pamatlicējs Džons Meinards Keins (John Maynard Keynes (1883 - 1946)) uzskatīja par visbīstamāko kļūdu un novecojušu politiku. ¹

Dziļā un ilgā Lielā depresija sagrāva klasisko ekonomistu uzskatus par to, ka ekonomikā varētu pastāvēt tikai īsi bezdarba periodi, ka tirgus spēki ātri atjaunotu pilnīgu nodarbinātību, ja rastos bezdarbs. Viņi ticēja, ka mikroekonomikā aprakstītais konkurences pamat modelis labi atspoguļo ekonomisko situāciju: cenas un algas preču un darbaspēka tirgū ir pietiekami elastīgas, lai vairumā gadījumu pastāvētu tirgus līdzsvars, respektīvi, piedāvājums līdzinātos pieprasījumam. Klasisko ekonomistu nerakstīto likumu varēja apzīmēt ar frāzi *laissez faire* (franču vai. - ļaujiet darīt). Tātad valstij jāizvairās iejaukties, bet tirgus spēkiem jādara savs darbs un jāvirza ekonomika. ²

Dž. M. Keins aizstāvēja viedokli, ka valdībai ir jārealizē fiskālā politika, kura ietekme valdības izdevumu un nodokļu līmeni, lai izkļūtu no ekonomiskās krīzes. ³ Teorijas pamatā ir atziņa, ka izšķirošā nozīme ekonomikā ir pieprasījumam: tieši pieprasījums nosaka ražošanas pieauguma un nodarbinātības pakāpi. Tāpēc valsts uzdevums ir saglabāt un dažādi veicināt pieprasījumu. Īpaša nozīme ir valsts budžeta izdevumiem, kuriem savukārt jāveicina arī privātie kapitālieguldījumi. Teorija neaicina valstiskot ekonomiku un ieviest sociālistisko plānsaimniecību, gluži otrādi - Dž. M. Keinsa mērķis bija glābt privāto tirgus ekonomiku no satricinājumiem. Pēc viņa domām, galvenie ekonomikas vadīšanas līdzekļi ir finanses un kredīti, kas jāizmanto, lai radītu maksimāli labvēlīgus apstākļus privātās saimnieciskās darbības attīstībai. ⁴ Tādējādi Dž. M. Keins secina, ka pagrimuma pārvarēšanai nepieciešama ekonomikas stimulēšana un investīcijas.

Pēc Otrā pasaules kara attīstījās monetārisma teorija (M. Frīdmens (Milton Friedman (1912 – 2006)) u.c.), kurā vairs nepievērš tik lielu uzmanību nodokļiem. Kā zināms no makroekonomikas kursa, teorija balstās uz naudas līdzekļu kvantitatīvo teoriju, ekonomisko regulēšanu nodrošinot ar naudas apgrozību, kas atkarīga no naudas daudzuma un procentu likmēm. Ar nodokļiem no apgrozības izņem „lieko” un traucējošo naudas daudzumu. Monetārisma teorijā, tāpat kā Keinsa teorijā nodokļi mazina ekonomikas attīstības negatīvus faktoros („pārmērīgie” uzkrājumi vai „pārmērīgie” naudas līdzekļi). ⁵

Piedāvājuma ekonomikas teorija ir attīstījies salīdzinoši nesen – XX gadsimta 80. gados, to pārstāvji ir M. Bērnis, G. Stains, A. Lafers. Teorija lielākajā pakāpē nekā Keinsa teorija

¹ Giles C, Atkins R., Guha K. *The undeniable shift to Keynes*. [Elektroniskais resurss] / The Financial Times. – <http://www.ft.com>, - 2011. – 20. februāris

² Škapars R., Šumilo Ē., Dunska M. *Nodokļu politikas tiesiskie un ekonomiskie aspekti un to ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā*.-R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2010.-18.lpp.

³ Stiglics Dž. E., Drifils Dž. *Makroekonomika*.-R.: Latvijas Universitāte, 1994.-43-44. lpp.

⁴ Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. [Elektronisks resurss]. - <http://termini.lza.lv/akadterm/index.php>, 2011. - 2.marts

⁵ Ketners K. *Nodokļu teorijas pamati*.-R.: RTU izdevniecība, 2006.-36.lpp.

Pr - uzņēmumu peļņa;

S - uzkrājumi;

T - nodokļu ieņēmumi¹.

Jāatzīmē, ka optimālās nodokļu likmes robežas noteikšana ir aktuālā visam valstīm ar pārējas ekonomiku, kur nodokļu maksāšanas tradīcijas nav attīstītas un valdībām vairāk raksturīga vēlme papildināt budžetu, neņemot vērā faktu kā pārmērīgie nodokļi palielina izvairīšanas no nodokļu nomaksas un tādējādi samazina budžeta ieņēmumus.² Pēc A. Lafera domām, augsti nodokļi negatīvi ietekmē darba un kapitāla piedāvājumu, ko arī ņēma vērā ASV, Lielbritānija, VFR, Francija, Kanāda un citas valstis pagājušā gadsimta 80-jos gados, veicot nodokļu reformas, K. Ketners un S. Titova uzsver, ka nodokļus nedrīkst iekasēt vairāk par 30-35% no kopējiem tīriem ienākumiem, jo citādi palielinās izvairīšanās no nodokļu nomaksas.³

Autore vairāk piekrīt klasiskajai teorijai, jo uzskata, ka nodokļi ir galvenais valsts politikas realizācijas instruments, jo tie nodrošina sabiedrisko pakalpojumu un preču ražošanas finansēšanu. Autore saskata, ka klasiskās teorijas pārstāvji ir veidojuši noteiktu dalījumu starp nodokļiem, kas būtībā ir pamats mūsdienu pieņemtajam nodokļu klasifikācijai. Tāpat autore piekrīt Lafera līknei, jo samazinot nodokļa slogu, ilgtermiņā nodokļu ieņēmumi ievērojami pieaug. Tomēr jāatceras, ka vislabākais ekonomiskais efekts ir tad, kad nodokļu likmes ir visoptimālākās. Savukārt nepastāv viens vienīgs risinājums, jo jāņem vērā katras valsts ekonomiskos nosacījumus – darbaspēka izmaksas, nodokļu administrēšanas līmeni, nodokļu slogu valstī utt. Pie tam Lafera līkne likumsakarības darbojas tikai stabilas finanšu situācijas apstākļos. Ieteiktu valdībai ņemt vērā šo piemēru veicot grozījumus likumdošanā par nodokļiem, noslēdzot vienošanos ar Starptautisko Valūtas fondu, lai pārvarētu mūsdienu ekonomisko krīzi.

1.2. Nodokļa jēdziens, elementi un klasifikācija

1.2.1. Nodokļu būtība un funkcijas

Vēsturiski nodokļu sistēmas izveidošanās laiks ir saistīts ar sabiedrības sadalīšanos sociālajās grupās un valstīs, kā arī ar sabiedrības organizācijas institūta rašanos. Ar nodokli zinātnieki plašajā nozīmē saprot obligāto, bez atlīdzības maksājumu, kuram nav soda vai kompensācijas rakstura. Starptautiski nodokļa definīcijā ietver vairākus elementus:

- „Ar likumu noteikts bezatlīdzības maksājums” – ierobežo izpildvaras tiesības un attiecina nodokļus pie specifiskās parlamenta funkcijas.

¹ Ketners K. *Nodokļu plānošana*.-R.: RTU izdevniecība, 2007.-36.lpp.

² Ketners K. *Nodokļu teorijas pamati*.-R.: RTU izdevniecība, 2006.-37.lpp.

³ Ketners K., Titova S. *Nodokļu politika Eiropas Savienības vidē*.- R.: Banku augstskolas Biznesa un finanšu pētniecības centrs, 2009.-56.lpp.

- „Maksājumi naudā” – parasti nav pieļaujams maksājumus veikt natūrā.
- „Maksājums budžetā” – par nodokli ir uzskatāmi maksājumi, kuriem ir obligāts raksturs, taču nav noteikts tā adresāts.¹

Sīpola E. grāmatā „Mūsdienu nodokļu teorija” sniedz vairāk piemērotu mūsdienu apstākļiem nodokļu definīciju.

Nodoklis ir ar likumu noteikts obligāts maksājums valsts budžetā vai pašvaldību budžetos (pamatbudžetā vai speciālajos budžetos), kas nav maksājums par noteiktas preces iegādi vai pakalpojuma saņemšanu un nav soda naudas un nokavējuma naudas maksājums, kā arī nav maksājums par valsts kapitāla vai tā daļas izmantošanu.

Nodokļus jāuzskata par objektīvo nepieciešamību, jo tie ir pamats sabiedrības pakāpeniskai attīstībai. Valsts, ņemot vērā konkrētos apstākļus, veido attiecīgu nodokļu sistēmu, pilnveido tās struktūru un funkcionēšanas mehānismu valsts finanšu sistēmā. Pasākumu kopums ekonomikas attīstības regulēšanai veido valsts nodokļu politiku.²

No ekonomiskā viedokļa nodokļi ir ekonomisko resursu sadales, nacionālā ienākuma pārdales un makroekonomiskās stabilizācijas līdzeklis, kas atspoguļo reāli eksistējošās ekonomiskās un finanšu attiecības.³

Nodokļi pilda noteiktas funkcijas. Ar nodokļu starpniecību valsts var stimulēt vai ierobežot dažādus darbības veidus (piemēram, samazinot nodokļus, var stimulēt jaunu tehnoloģiju ieviešanu ražošanā), aizsargāt noteiktas ražošanas nozares (piemēram, no importa preču ieplūšanas), aizkavēt iedzīvotāju tādu rīcību, kas tiek uzskatīta par kaitīgu (paaugstinot akcīzes nodokli cigaretēm un alkoholiskajiem dzērieniem), regulēt ekonomiskās aktivitātes un pārdalīt ienākumus, lai nodrošinātu sociālo taisnīgumu sabiedrībā.⁴ Tomēr pirmā un galvenā nodokļu funkcija ir fiskālā funkcija, kas nodrošina ieņēmumus valsts budžetā.⁵ Valsts obligāto maksājumu pamatfunkcija ir nodrošināt valsts ar naudas līdzekļiem, nodrošināt valsts finanšu resursu avotus, kas tiek akumulēti budžetā un tiek izlietoti valsts vispārējo funkciju izpildes nodrošināšanai (aizsardzība, kārtības uzturēšana, izglītība u.tml.). Nodokļiem piemīt arī regulējošā funkcija, kas atspoguļojas nodokļu uzlikšanas diferenciācijā. Iekasējot nodokļus valsts ietekmē ekonomisko subjektu - fizisko un juridisko personu uzvedību. Valstij nosakot dažādus noteikumus dažādām nodokļu maksātāju grupām vai dažādām teritorijām ir iespēja stimulēt vai

¹ Ketners K. *Nodokļu plānošana*.-R.: RTU izdevniecība, 2007.-21.lpp.

² Sīpola E. *Mūsdienu nodokļu teorija*.-R.: RTU izdevniecība, 2001.-15.lpp.

³ Ketners K. *Nodokļu plānošana*.-R.: RTU izdevniecība, 2007.-21.lpp.

⁴ Bikse V. *Ekonomikas teorijas pamatprincipi*.-R.: Izglītības sōji, 2007.-202.lpp.

⁵ Par Pamatnostādņēm nodokļu un nodevu sistēmas attīstībā: MK rīkojums Nr.380. [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=76127&from=off>, -2011.- 26.februāris

traucēt kapitāla un ražošanas koncentrāciju, paaugstināt vai samazināt subjektu ekonomisko aktivitāti.¹

Citi speciālisti uzskata, ka nodokļiem piemīt vēl citas funkcijas. Blakus klasiskajam "fiskālajam" nodokļu mērķim vēsturiskajā attīstības procesā izvirzījās tālāki ekonomiskie mērķi, kurus apzīmē par iedarbības funkciju. Pagājušajā gadsimtā tehniskā progresa rezultātā strauji pieaugošais darba dalījums nobīdīja dažādos saimniecisko ražošanas veidus. Sakarā ar izmainītajiem ražošanas nosacījumiem, izira lielgimenes un to funkcijas neuzņēmas citas institūcijas. Tā sociālie darba apstākļi noveda pie tādiem jēdzieniem kā vecums un bezdarbs. Tā kā saimnieciskās krīzes attīstošā kapitālismā bija daudz spēcīgākas nekā šodien, nodarbināto sfērā nāca tāda parādība kā masu nabadzība. Sociālvolucionāri K. Markss un Fr. Engelss šīm parādībām veltīja savus darbus vispirms, pasludinot par šādu parādību iemesliem kapitālismu, kuru vēlējās gāzt. Otrajā pusē nostājās sociālie reformatori (vispirms Ā. Vāgners), kuri labprāt atzina jaunā ražošanas veida priekšrocības, bet gribēja novērst tādu parādību kā pārspīlējumus tirgus saimniecības sistēmā. Ā. Vāgners propagandēja blakus fiskālajam nodokļu mērķim sociālpolitisko nodokļu mērķi. Tas nozīmēja, ka ar nodokļu instrumentāriju vajadzēja pārdalīt tirgus ienākumus, lai ar rīcībā esošo ienākumu nivelēšanu novērstu masu nabadzību.²

Keinss pārstāvēja konjunktūrpolitisko nodokļu mērķi (nodarbinātības politika).

Tieši jaunākajos laikos savu nozīmi pastiprina alokācijas politikas nodokļu mērķi (sevišķi orientēti uz piedāvājumu, pretēji uz pieprasījumu orientētai politikai). Šeit bieži mēģina panākt nodokļu priekšrocības, kuras nonāk subsīdiju veidā, iespaidojot saimniecības struktūru, lai novirzītu resursus noteiktos virzienos.³

Autore no dotā skaidrojuma secina, ka nodokļi ir bezatlīdzības maksājumi un tie nerada tiesības uz konkrētiem valsts pakalpojumiem. Autore tomēr piekrīt tam, ka pastāv 2 nodokļu funkcijas – fiskālā un regulējošā funkcija. Laikam ejot, speciālisti otro funkciju ir teorētiski papildinājuši un veidojuši sīkāku iedalījumu, tomēr nodokļa mērķis ir saglabāties – regulēt un iedarboties uz ekonomisko subjektu.

1.2.2. Nodokļu politikas pamatprincipi

Nodokļu politikas stabilitāte, prognozējamība un sakārtotība ir viens no faktoriem ekonomisko subjektu racionālai rīcībai, kura tiešā vai netiešā veidā ir vērsta uz iekšzemes kopprodukta (turpmāk – IKP) paaugstināšanu un ekonomikas stabilu attīstību. Nodokļu sistēmas

¹ Ketners K. *Nodokļu teorijas pamati*.-R.: RTU izdevniecība, 2006.-40.lpp.

² Štīpola E. *Mūsdienu nodokļu teorija*.-R.:RTU izdevniecība, 2001.-8.lpp.

³ Turpat, 9.lpp

uzdevums ir atspoguļot gan valsts, gan iedzīvotāju intereses. Tādēļ ir svarīgi atrast līdzsvaru starp sabiedrības grupu interesēm.¹

Mūsdienu nodokļu speciālisti A. Ponamarjovs (*Пономарев А.И.*) un T. Ignatova (*Игнатова Т.В.*) uzskata, ka „nodokļu politika ir darbības kurss, pasākumu sistēma, kuru veic valsts nodokļu un nodokļu administrēšanas laukā.”² A. Ponamarjovs un T. Ignatova iezīmē galvenos virzienus nodokļu jomā.

Savukārt Sallija M. Džonsa (*Sally M. Jones*) savos pētījumos nodokļu politiku definē kā valsts mērķi, kura sasniegšanai aktivitātes ir noteiktas normatīvajos dokumentos.³ Nepareizi definēta, bez konkrēta mērķa īstenota valsts nodokļu politika kavē stabilas ekonomikas attīstību, samazina uzņēmēju aktivitātes un iedzīvotāju dzīves līmeni reģionos.

Nodokļu politikas analīzei ir pievērsušies arī Latvijas zinātnieki. Professore L. Kavale savos pētījumos secina, ka „nodokļu politika ir valsts subjektīva darbība nodokļu izmantošanas jomā. No tā, cik labi valdība pārziņa nodokļu darbības mehānismu un prot to izmantot, lielā mērā ir atkarīga valdības darbības efektivitāte un autoritāte.”⁴ L. Kavale uzsvāra liek uz valsts darbību nodokļu jomā, uz nodokļu mehānisma prasmīgu izmantošanu, bet nerunā par nodokļu politiku kā valsts stratēģiju, mērķiem, kuri jāsasniedz. Par valsts mērķu īstenošanu nodokļu politikas definējumā ir profesore V. Bikse, viņa uzskata, ka „nodokļu politika ir spēcīgākā ekonomiskā svira, ko valdība var izmantot savu mērķu sasniegšanai”⁵ mūsdienu ekonomikas apstākļos, un to nosaka valdošā ekonomikas politika, globalizācijas procesi starptautiskajā sabiedrībā, pasaules informācijas sabiedrības izveidošanās un reģionālā demogrāfiskā situācija.⁶ Turpretī asoc. profesors V. Ādamsons nonāk pie secinājuma, ka fiskālā jeb nodokļu politikā tiek iestrādāta un pilnveidota valsts nodokļu un nodevu sistēma. Nodokļu administrēšana nodrošina ieņēmumu pārdali valstī, pilnveidojot iekasēšanas mehānismu.⁷

K. Ketners un O. Lukašina uzskata, ka mūsdienu nodokļu politika ir valsts pasākumu kopums, kas virzīts uz ekonomiskās izaugsmes stimulēšanu, augstu finanšu rezultātu sasniegšanu, obligāti ievērojot nodokļu maksātāju tiesības un intereses. Lielākoties nodokļu

¹ Koževņikova, M., Gorbunova, K. *Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz Latvijas ekonomikas izaugsmes dinamiku. Konkurence, integrācija, kooperācija: Baltijas reģiona ekonomikas attīstības reģionālie un starptautiskie aspekti.* Baltijas forums [Elektronisks resurss]. - http://Ammbalticfon4m.org^les_uploads/files/zmatnislscaskon-ferences_b-ajwns.pdf, 2011.-18.februāris

² Пономарев А.И., Игнатова Т.В. *Налоговое администрирование в Российской Федерации: учеб. пособие / М.: Финансы и статистика, 2006. - с.91.*

³ Sally M. Jones *Principles of Taxation for Business and Investment Planning / McGraw - Hill International edition, 2007. -23.lpp. (543 lpp.)*

⁴ Kavale L. *Nodokļu politika.*-R.: SIA „Tipogr. Ogrē”, 1998.- 28.lpp.

⁵ Bikse V. *Ekonomikas teorijas pamatprincipi.*-R.: Izglītības sōļi, 2007.-201.lpp.

⁶ Škapars R., Šumilo Ē., Dunska M. *Nodokļu politikas tiesiskie un ekonomiskie aspekti un to ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā.*-R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2010.-18.lpp.

⁷ Ādamsons V. *Finansu sistēma un politika* [Elektronisks resurss] <http://www.lu.lv>, 2011.-17.februāris

politika ir virzīta uz nodokļu sloga samazināšanu-samazinot nodokļu skaitu, nodokļu apmērus vai arī samazinot nodokļu saistību izpildes izmaksas.¹

Svarīgi noteikt nodokļu politikas principus, lai izveidotu optimālu nodokļu politiku. Citādāk politiķiem pastāv iespēja manipulēt ar nodokļu iekasēšanu.

Smits Ā., ievērojamais klasiskās politekonomijas pārstāvis formulējis pirmos četrus nodokļu maksāšanas likumus, kas 1776. gadā tika apkopoti pētījumā „Pētījums par tautas bagātību” (The Wealth of Nation/ Part II V.2.23).² Ā. Smits savos pētījumos neskaidro nodokļu politikas būtību, un tā pamatā balstās uz vairākiem priekšnosacījumiem, kas būtu jāņem vērā, iekasējot nodokļus. Nodokļu eksperti apgalvo, ka Ā. Smita izvirzītās teorijas savu nozīmi nav zaudējuši līdz pat mūsu dienām.³ Ā. Smita formulēti nodokļu politikas principi:

- Vienmērību nodokļu aplikšanā,
- Noteiktību nodokļu aplikšanā,
- Ērtumu nodokļu aplikšanā,
- Lētumu nodokļu aplikšanā.

Sevišķa nozīme, tālāk apskatītajos pamatlikumos par nodokļu sadali ir pamatlikumam par vienmērību, kurai Ā. Smita darba parādīšanās laikā bija revolucionārs raksturs, jo viņš vērsās pret absolūtismā eksistējošajām kārtu privilēģijām. Ā. Smita vienlīdzības postulāts, saturēja prasību par **vispārēju aplikšanu** ar nodokļiem, t.i., visi pilsoņi, neatkarīgi no piederības to kārtai, piesaistāmi nodokļu maksāšanai.

Vispārības pamatlikums paceļ jautājumu, vai tas nozīmē, ka visām personām jāmaksā vieni un tie paši nodokļi, pie kura persona pati ir pamats nodokļa noteikšanai, vai arī, nosakot nodokļu apmērus, priekšplānā izvirzās ieskats, par noteiktām pazīmēm tādiem, kā personas ienākumi vai tai piederošo īpašumu vērtība. Ar to ir saistīta doma, ka pieaugot nodokļu objekta vērtībai, aug arī nodokļu slodze.⁴ Mūsdienu nodokļu politikā vienmērības (taisnīguma) principu saprot ar ienākumu nevienlīdzīgu sadali, ko atspoguļo Lorenca līkne.⁵ (1.2.att.)

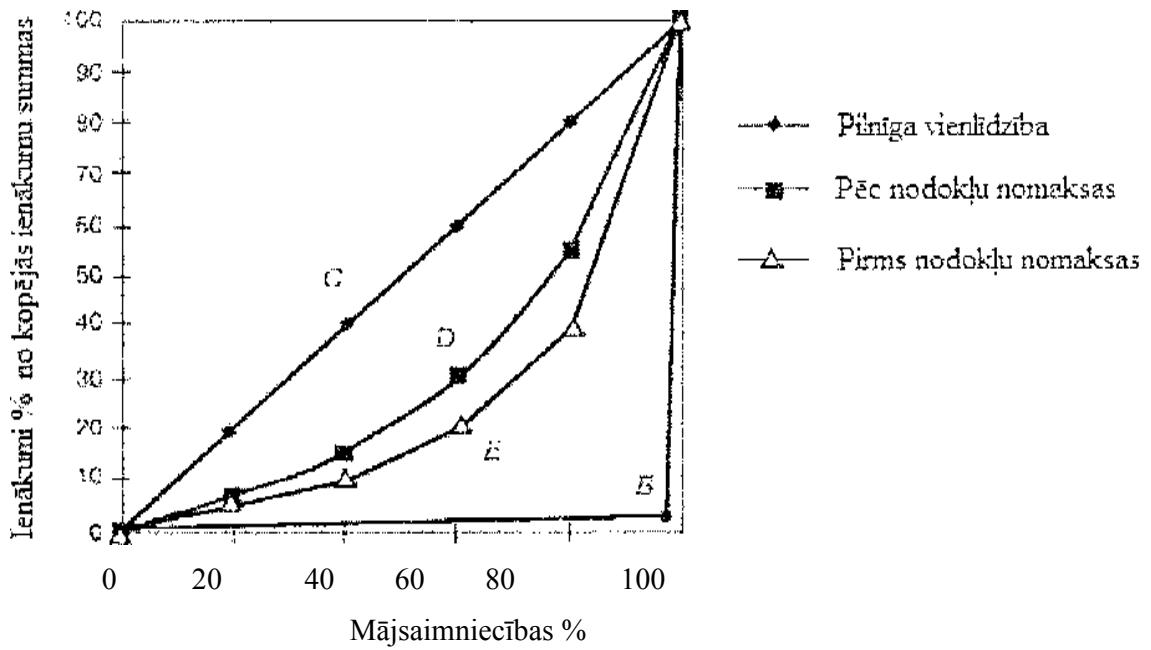
¹ Ketners K., Lukašina O. *Nodokļi Eiropas Savienībā un Latvijā: salīdzinoša analīze un praktiski ieteikumi*.-R.: Merkūrijs LAT, 2008.-18.lpp.

² Smith Adam The Wealth of nations [Elektroniskais resurss] <http://www.econlib.org/Smith/smWN.html>, 2011.-24.februāris

³ Черник Д.Г., Починок А.П., Морозов В.П. *Основы налоговой системы: Учебник для вузов* ISBN5-238-00144-4 Москва., Финансы, 1998 с,58-59

⁴ Štropa E. *Mūsdienu nodokļu teorija*.-R.: RTU izdevniecība, 2001.-10.lpp.

⁵ Миляков Н.В. *Налоги и налогообложение*. 5-е изд., перераб. и доп. - М.: Инфра-М, 2006. — (509 с.) с. 11



1.2. att. Lorenca līkne ¹

Pamatlikumam par **noteiktību** pie Ā. Smita tāpat ir politiski programmatiskais raksturs. Noteiktība nozīmē, ka katrs nodokļu maksātājs zina, kādi nodokļi viņam valstij jāmaksā. Līdz ar to Ā. Smits vērsās pret katra patvaļību nodokļu aplikšanā. Prasība pēc noteiktības nodokļu aplikšanā aptver tiesiskas valsts nodokļu likumdošanu.

Ērtuma likums nosaka, ka no pilsoņu viedokļa aplikšanai ar nodokļiem attiecībā uz aplikšanas termiņiem un maksāšanas formām jābūt iespējamai. Turpretim **lētums** nozīmē, ka nodokļu paaugstināšanas izmaksas būtu minimālas. ²

Vācu ekonomists A. Vagners (*Adolph Wagner* (1835 – 1917)) papildināja Ā. Smita klasiskos principus, sadalot tos 4 grupās: 1) aplikšanas finanšu principi: aplikšanas pietiekamība, t.i., naudas daudzumam, kas tiek iekasēts, ir jābūt pietiekamam, lai nodrošinātu valsts izdevumus, elastība, t.i., nodokļu sistēmā ir jāizmanto tādi nodokļi, kas pie valsts izdevumu palielināšanās, ļauj palielināt nodokļu ieņēmumus; 2) tautsaimniecības principi: nodokļu aplikšanas avota atbilstoša izvēle, t.i., kā avots nodokļu aplikšanā var būt ne tikai ienākumi, bet arī kapitāls, pareiza dažādu nodokļu kombinācija kopējā sistēmā, kas rēķinātos ar nodokļu pārklāšanās sekām, kā arī ar nodokļu regulējošo funkciju vairāk nekā fiskālo; 3) ētiskie principi (taisnīguma principi): nodokļu universālums, vienlīdzība visiem nodokļu maksātājiem pie nodokļu nomaksas; 4) administratīvi tehniskās prasības: noteiktība aplikšanā, ērtības maksājot nodokļus, maksimāli samazināti iekasēšanas izdevumi. ³

¹ Миляков Н.В. Налоги и налогообложение. 5-е изд., перераб. и доп. - М.: Инфра-М, 2006. — (509 с.) с. 11

² Stroļa E. *Mūsdienu nodokļu teorija*. -R.: RTU izdevniecība, 2001.-11.lpp.

³ Экономическая Сущность Налогов [Elektronisks resurss]. - 72693-lekcii-po-nalogom-nalogovoy-politike-i-nalogovoy-sisteme [1].doc, 2011.-12.februāris

Nodokļu politikas principu pētniecībai ir pievērsta uzmanība arī 21. gadsimtā. Atbilstoši mūsdienu situācijai Alfs Temmas (*Alf Temme*) un Amerikas zvērināto grāmatvežu institūts¹ veica padziļinātu nodokļu politikas principu izpēti, par pamatu ņemot Ā. Smita principus. Pētījuma rezultātā amerikāņu zinātnieki nonāca pie secinājuma, ka nodokļu politikai ir jāsteno desmit pamatprincipi. Pie minēto Ā. Smita principu klāsta tiek pievienoti vēl seši principi, kas raksturo nodokļu politiku: vienkāršums; neitralitāte; ekonomikas izaugsmi veicinoši un efektīvi; pārredzamība; minimāla nodokļu plaša; atbilstība valsts ieņēmumiem. Amerikāņu pētnieki nodokļu politikas principus skata daudz plašāk nekā Ā. Smits un tie daudz vairāk atbilst mūsdienu ekonomikas prasībām.

Lai gan ar laiku šo nodokļu maksāšanas standartu formulējums ir mainījies, piemērojoties sarežģītajai ekonomikai, mūsdienu reformisti vēl arvien domā par nodokļu maksātāju maksātspēju (taisnīgumu), nodokļu iekasēšanas izmaksām (taisnīgumu), un ekonomikas problēmām. Tā kā daudzi veiktie pētījumi vēl arvien balstās uz Ā. Smita nodokļu maksāšanas principiem - vienmērību, noteiktību, ērtumu un lētumu -, autore secina, ka tie līdz pat mūsdienām nav zaudējuši savu aktualitāti.

1.2.3. Nodokļu elementi un klasifikācija

Nodokļi sastāv no vairākiem obligātiem elementiem, kuri ir atrunāti nodokļu likumos: subjekts, objekts, likme, atvieglojumi, nodokļu iekasēšanas nosacījumi, sankcijas u.c.

Jāatzīmē, ka nodokļu galvenie elementi visā pasaulē ir vienādi, bet to izmantošanas iespējas ir tik plašas, ka galu galā nav divu pilnīgi vienādu nodokļu sistēmu. Taču jebkurā gadījumā valdībai ir jānoskaidro, kas būs galveni nodokļu maksātāji, kāda būs nodokļu bāze un kā tā tiks izmantota; kādas būs nodokļu likmes; kādi būs nodokļu atvieglojumi u.c.²

Visās valstīs nodokļu elementi ir vieni un tie paši, tomēr katrā valstī tie tiek piemēroti dažādi, ņemot vērā valsts attīstības līmeni, valsts lomas pakāpi ekonomikā, prioritātes, tradīcijas, kultūru, reliģiju u.c.

Var izdalīt vairākus nodokļu elementus, kuri noteikti ir ietverami konkrēto nodokļu likumos. **Nodokļu maksātāji jeb nodokļu subjekti.** Par nodokļu maksātājiem var būt gan fiziskās, gan juridiskās personas, gan rezidenti, gan nerezidenti. Katra valsts slodzi starp šīm grupām sadala citādāk. Tomēr pastāv uzskats, ka cilvēks strādājot uzlabo savu labklājību, bet

¹ Guiding Principles of Good Tax Policy: A Framework for Evaluating Tax Proposals / American Institute of Certified Public Accountants [Elektronisks resurss]. - tax.aicpa.org/NR/rdonlyres/ AC230E51-D650-4D65-B160.../21_08a.pdf, 2011.-14.februāris

² Kavale L. *Nodokļu politika*.-R.: SIA „Tipogr. Ogrē”, 1998.- 29.lpp.

uzņēmējiem ir jāļauj darboties un attīstīties, lai iedzīvotāji tiktu nodrošināti ar darba vietām un darba samaksu.

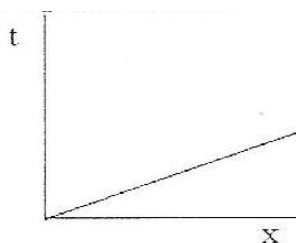
Nodokļa objekts. Nodokļa objekts atspoguļo, par ko nodoklis tiek maksāts. Apvienojot pēc viendabīgām pazīmēm, visus nodokļu objektus var sadalīt trīs galvenās grupās: ienākumi, īpašumi un izdevumi jeb patēriņš.¹

Nodokļa bāze un tās korekcijas. Nodokļa bāze ir nodokļa objekta kvantitatīvais raksturojums, kas ļauj noteikt apliekamā objekta kvantitāti. Nodokļa bāze var tikt koriģēta no taisnīguma, lietderības vai citiem apsvērumiem. Bāze ir plaša un daudzveidīga.

Nodokļa likmes. Nodokļa likme ir konkrēta nodokļa lielums uz vienu nodokļa bāzes lielumu, kas var tikt noteikts absolūta summā vai procentos no bāzes lieluma. Lai analizētu, kā nodokļu likmes ietekmē apliekamo objektu vispārīgi, var lietot vidējo nodokļa likmi un robežlikmi. Nodokļa vidējā likme ir nodokļa kopējais lielums, ko maksā par apliekamo objekta lielumu. Robežlikme ir likme, ko maksā par jebkuru papildus nākamo pievienoto apliekamo objekta lielumu, t.i., to raksturo nodoklis no apliekamā objekta vienas vienības.² Praksē piemēro proporcionālās likmes, progresīvās likmes, regresīvās likmes.

Nodokļu tarifs ir nodokļu likmes daļa, kas atspoguļo nodokļu slodzes izmēru. Vispār nodokļu tarifu var definēt kā nodokļu funkcijas attiecību starp nodokļa pamata izmēru un nodokļa summu.³ Tarifu tipus nosaka ar vidējās nodokļu funkcijas palīdzību.

Proporcionāls nodokļu tarifs (1.3.att.) ir tad, kad katram nodokļu pamatam x ir atzīmējama vienāda vidējā nodokļu likme (piemēram: $t = a \cdot x$, pie kam ar a šinī gadījumā apzīmē vidējo un robežlikmi).⁴ Proporcionālās likmes nosaka vienādu procentu apmēru apliekamajam objektam neatkarīgi no tā lieluma.⁵ Katrs maksātājs nodokļos ziedo vienādu proporciju no šiem ienākumiem. Tas nozīmē, ka likme visiem ir vienāda, bet budžets saņem no katra maksātāja atšķirīgu naudas summu atkarībā no bāzes lieluma.



1.3.att. Proporcionāls nodokļu tarifs⁶

¹ Joseph J., Cordes, Robert D. Ebel, Jane G. Gravelle. *The Encyclopedia of Taxation And Tax Policy*, 2005

² Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. [Elektronisks resurss]. - <http://termini.lza.lv/akadterm/index.php>, 2011. - 2.marts

³ Sīpola E. *Mūsdienu nodokļu teorija*.-R.: RTU izdevniecība, 2001.-28.lpp.

⁴ Turpat, 28.lpp.

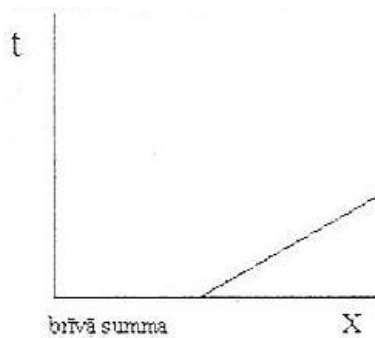
⁵ Zvejnieks A. *Nodokļi un nodevas*.-R.: RTU izdevniecība,1998.-86.lpp.

⁶ Sīpola E. *Mūsdienu nodokļu teorija*.-R.: RTU izdevniecība, 2001.-29.lpp.

Progresīvajam tarifam ir raksturīgs tas, ka vidējā nodokļu likme t pieaug palielinoties nodokļa pamatiem. Jo lielāka bāze, jo augstāka likme. Progresīvas likmes atbilst Ā. Smita maksātspējas principam, kas balstīts uz vienlīdzīgas ziedošanas (upurēšanas, zaudēšanas) koncepciju. Šī teorija aizstāv viedokli, ka progresīvas likmes nodrošina maksātāju interešu aizstāvību. Valstīs, kurās tiek piemērotas progresīvas likmes, balstās uz mazturīgo slāņu aizsardzības un taisnīguma motīviem.

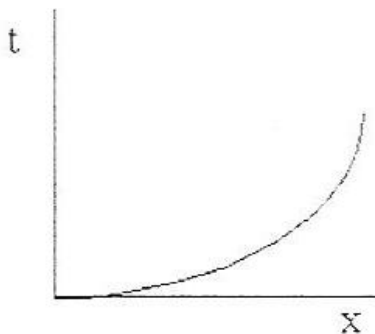
Progresiju var sasniegt divējādos veidos:

- *netiešā progresija* (1.4.att.), kuru sasniedz, iepriekš pieņemot tā saukto brīvo no proporcionālā tarifa summu (piem.: $t = a \cdot (x - b)$), pie kam a ir robežnodokļu likme un b - brīvā summa). Netiešo progresiju raksturo vidējais nodokļa pieaugums kāpjot nodokļa pamatam, kas asimptotiski tuvojas konstantai nodokļa robežlikmei.



1.4.att. Netiešās progresijas nodokļu tarifs ¹

- *Tiešo progresiju* (1.5.att.) sasniedz, kad pielieto nodokļu summas funkciju, kur nodokļu pamatlikme tiek palielināta ar koeficientu, kas pārsniedz 1 (piemēram, funkcija: $a \cdot x^2$, vai ar augstāko pakāpi). Atkarībā no tā, vai vidējās nodokļu likmes izmaiņas paliek vienādas ar kāpjošo nodokļu pamatu, lielākas vai mazākas, izšķir *lineāro, paātrināto un novilcināto progresiju*. ²



1.5.att. Tiešās progresijas nodokļu tarifs ³

¹ Sīpola E. *Mūsdienu nodokļu teorija*.-R.: RTU izdevniecība, 2001.-29.lpp.

² Turpat - 28.lpp.

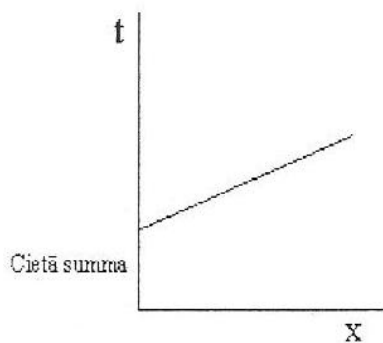
³ Turpat - 29.lpp.

Progresīvās likmes arī tiek izmantotas, lai zināmā mērā ierobežotu lielražošanas attīstību un lielkapitāla rašanos valstī. Pasaulē progresīvas likmes ir samērā populāras. Tās izmanto, lai apliecinātu valdības sociālās aizsardzības politiku. Tomēr jānorāda, ka ekonomikas literatūrā ir arī pretējs viedoklis, jo nodokļu speciālisti uzskata, ka progresīvās likmes bremsē progresu un attīstību. Situācijā, kad intensīvāka darba rezultātā ir gūti lielāki ienākumi, valsts ar paaugstinātu likmi lielāku daļu paņem sev. Autore uzskata, ka jautājums nav viennozīmīgs, jo jāvērtē konkrētā valstī vidējais dzīves līmenis, sabiedrības sadalījums no ienākumu un bagātības lieluma, inflācija un citi makroekonomikas rādītāji.

Regresīvajam tarifam ir raksturīgs tas, ka vidējā nodokļu likme t ar kāpjošu nodokļu pamatu krītas. Sastopams viedoklis, ka šīs likmes var izmantot kā finanšu sviru ekonomiskās aktivitātes veicināšanai, peļņas un ienākumu kāpināšanai, tātad dzīves līmeņa uzlabošanai. Taču negatīvi ir tas, ka problemātiska ir jebkāda aktivitātes uzsākšana, jo šajā stadijā ienākumi ir vismazākie, bet nodokļi ir visaugstākie.¹ Analogi progresijai, arī regresiju var sasniegt divējādos veidos:

Netiešo regresiju (1.6.att.) sasniedz, iepriekš pieņemot cieto summu pirms proporcionāla tarifa (piem.: $t = f + ax$, pie kam f ir cietā summa un a - nodokļa robežlikme.)²

Netiešo regresiju raksturo tas, ka vidējā nodokļu likme ar kāpjošu nodokļa pamatu krītas un asimptotiski tuvojas zemākajai, konstantai robežnodokļu likmei.³



1.6.att. Netiešās regresijas nodokļu tarifs⁴

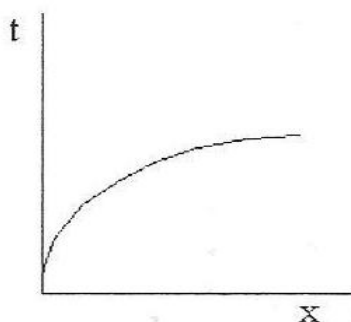
Tiešo regresiju (1.7.att.) sasniedz kad pielieto nodokļu summas funkciju, kur nodokļu pamatlikme tiek pazemināta ar koeficientu, kurš ir mazāks par 1 (piemēram: $t = a \cdot \sqrt{x}$). Tiešo regresiju raksturo tas, ka ar kāpjošu nodokļa pamatu, vidējā, kā arī robežnodokļa likme krītas. Analogiski progresijai, izšķir lineāro, paātrināto un novilcināto regresiju.

¹ Kavale L. *Nodokļu politika*.-R.: SIA „Tipogr. Ogrē”, 1998.- 29.lpp.

² Šipola E. *Mūsdienu nodokļu teorija*.-R.: RTU izdevniecība, 2001.-29.lpp.

³ Turpat - 30.lpp.

⁴ Turpat - 30.lpp.



1.7.att. Tiešās regresijas nodokļu tarifs ¹

Kā ceturtais tarifu tips jāmin *vienādas likmes* - fiksētā summa no katra nodokļu maksātāja.

Ļoti svarīgs jautājums ir likmes lieluma noteikšana. Augstas likmes nesekmē ekonomikas attīstību, savukārt zemas likmes samazina budžeta ieņēmumus. Nodokļu politikas izpaušme var būt: vai nu, pazeminot nodokļus, rosināt konjunktūru valstī, vai arī otrādi -paaugstinot nodokļus, kavēt ekonomikas attīstību. ² Pasaulē vairākums valstu piemēro progresīvo nodokļa likmi iedzīvotāju ienākumu aplikšanai, bet uzņēmumu aplikšanai piemēro proporcionālo likmi.

Autore secina, ka, izstrādājot jaunus nodokļu likumprojektus vai likuma grozījumus, nepieciešams prognozēt un noteikt optimālās nodokļu likmes atbilstošas tautsaimniecības procesiem, kā arī noteikt nodokļu maksāspēju. Jāatzīmē, ka pārlietu liela nodokļu slodze, pārsniedzot kritisko robežu, izsauc pretējo efektu.

Nodokļa taksācijas periods un maksāšanas kārtība, t.i., periods, maksāšanas termiņš, kas saskaņojams ar subjektu maksāspēju. ³ Samaksas termiņi ļauj prognozēt ieņēmumus budžetā un nodrošināt budžeta ieņēmumus ar regularitāti.

Sodi un sankcijas tiek piemēroti likuma neievērošanas gadījumā, kad nodokļu maksātāji izvairās no nodokļu maksāšanas. Latvijā nodokļu disciplīna ir vāja, jo daudzi nodokļu maksātāji nespēj segt saistības ar valsti un tiek ierosināta maksātnespēja.

Pie nodokļu papild elementiem tiek pieskaitīti **nodokļu atlaides un atvieglojumi** (kas var nebūt un ir atkarīgi no konkrētiem politikas risinājumiem - nodokļa summas samazinājums, nodokļa bāzes samazinājums, nodokļa likmes samazinājums, nodokļa brīvdienas). Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam (maksātāju grupai) paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs (to grupa) atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes

¹ Sīpola E. *Mūsdienu nodokļu teorija*.-R.: RTU izdevniecība, 2001.-30.lpp.

² Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. [Elektronisks resurss]. - <http://termini.lza.lv/akadterm/index.php>, 2011. - 2.marts

³ Ketners K. *Nodokļu plānošana*.-R.: RTU izdevniecība, 2007.-23.lpp.

stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.c.). Tādējādi nodokļu atvieglojumi neizbēgami ir saistīti ar izņēmumu radīšanu. Lai gan nodokļu atvieglojumi un atlaides sarežģī nodokļu administrēšanu, tomēr autore uzskata, ka tie jāpiešķir, lai, piemēram, veicinātu un uzlabotu uzņēmējdarbības klimatu valstī.

Ar likumu nosaka, kādus nodokļus valstī iekasēs, kādi būs katra nodokļa elementi (objekts, bāze, subjekts, likme, atvieglojumi). Autore noskaidro, ka noteikti elementi tiek ietverti konkrētos nodokļu likumos un tādad tiek izveidota nodokļu sistēma.

Atkarībā no mērķiem pastāv dažāda nodokļu klasifikācija. Nodokļu dalījums jau tika mēģināts pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados Latvijā, uzsverot, ka katrs nodokļu grupējuma veids nav uzlūkojams kā kaut kas absolūti pareizs un negrozīgs, bet tikai kā zināmam laikmetam piemērots, t.i., kā vēsturiska kategorija.¹

Kopumā iespējamais nodokļu dalījums ir apkopots 1.1. tabulā.

1.1.tabula

Nodokļu elementu klasifikācija²

Kritērijs	Nodokļu veidi
Nodokļa maksātājs (subjekts)	<ul style="list-style-type: none"> Fizisko personu nodokļi Juridisko personu nodokļi Fizisko un juridisko personu nodokļi
Nodokļa objekts	<ul style="list-style-type: none"> Ienākumu nodokļi Īpašuma nodokļi Preču (pakalpojumu) realizācijas nodokļi Atsevišķo izdevumu vai darījumu nodokļi (piemēram darba algu fonda nodoklis, valūtas pirkšanas nodoklis)
Nodokļa līmenis (kompetence nodokļu noteikšanā)	<ul style="list-style-type: none"> Valsts nodokļi (visā valsts teritorijā vai tās daļā) Reģionālie (zemju, provinču) nodokļi Vietējas pašvaldības nodokļi
Nodokļa izlietojuma (budžeta) mērķis	<ul style="list-style-type: none"> Vispārējie nodokļi Speciālie (ieskaita konkrētiem mērķiem vai budžeta fondiem)
Nodokļa maksāšanas periodiskums	<ul style="list-style-type: none"> Periodiskie nodokļi - maksāti konkrētajā periodā un par periodu (PVN, UIN); Vienreizējie nodokļi - maksāti par konkrētiem noteikumiem, bez maksāšanas sistēmas izveidošanas (darījumu nodokļi).
Nodokļa darbības laiks	Regulārie nodokļi - darbojas ilglaicīgi, bez īpaši noteiktā darbības perioda; Ārkārtas nodokļi - darbojas sakarā ar ārkārtas notikumiem un to noteikšana ir ierobežota laika posmā ("kara nodoklis", "solidaritātes nodoklis")

Nodokļus var iedalīt pēc ieņēmumu sadalījuma: 1) valsts pamatbudžetā ieskaitāmie, piemēram, pievienotās vērtības nodoklis; 2) valsts speciālajā budžetā ieskaitāmie, piemēram, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas; 3) pašvaldību pamatbudžetā ieskaitāmie,

¹ Aizsilnieks A. *Latvijas saimniecības vēsture 1914-1945/* Stokholma: Daugava, 1968.-57.lpp.

² Ketners K. *Nodokļu optimizācijas principi.*-R.: RTU izdevniecība, 2007.-14.lpp.

piemēram, nekustamā īpašuma nodoklis; 4) pašvaldību speciālajā budžetā ieskaitāmie, piemēram, daļa no azartspēļu un izložu nodokļa.

Nodokļus var iedalīt arī pēc nodokļa objekta: ienākuma un mantas (lietas), piemēram, ienākuma nodoklis; nekustamā īpašuma nodoklis; apgrozījuma, piemēram, pievienotās vērtības nodoklis; muitas; patēriņa, piemēram, akcīzes nodoklis.

Pastāv arī citi sadalījumi: tiešie un netiešie nodokļi; personu (subjektu) un reālo (objektu) nodokļi; vispārīgie un speciālie; vairākkārtējie un vienreizējie.

Publisko finanšu literatūrā nodokļi tiek iedalīti dažādi atkarībā no tā, kurš nodokļus maksā, uz kuru tiek likts lielākais nodokļu slogs, pēc nodokļu sloga pakāpes un citiem kritērijiem. Neatkarīgi no plašajām iespējām parasti tiek izmantots nodokļu iedalījums maksātāja tiešajos un netiešajos nodokļos. Pamatā tiek uzskatīts, ka tiešais nodoklis ir tāds, kuru nodokļu maksātājs nevar pārnest kādam citam, savukārt netiešo nodokli var.¹

Vēsturiski dalījums ir saistīts ar nodokļu sloga pārlikšanas teorijām un tiek veikts pēc nodokļu sloga pārlikšanas kritērija. Pirmsākumā, Džons Loks (XVII. gadsimta beigās) ir piedāvājis dalījumu - nodokļi no zemes (tiešie) nodokļi un pārējie netiešie nodokļi. Ā. Smits piedāvājis savu precizēto dalījumu - tiešie ir nodokļi no zemes, peļņas un algas, savukārt pārējie ir netiešie nodokļi.

Tiešie nodokļi ir vērsti uz personu (piemēram, fizisku) un balstās uz nodokļu maksātāja spēju samaksāt daļu no ienākumiem, patēriņa vai kopējiem uzkrājumiem. Nodokļu sistēmās sastopami dažādi tiešo nodokļu veidi, tomēr tiešo nodokļu sistēmas pamatu parasti veido ienākuma un īpašuma nodokļi, bieži tiek piemērots arī kapitāla jeb bagātības nodoklis.²

Tradicionāli (klasiski) nodokļu maksājumi tiek sagrupēti pēc šādas klasifikācijas:

I. Tiešie nodokļi

I.1. Reālie nodokļi (nodokļi no atsevišķiem nodokļu objektiem):

- Zemes nodoklis; mājas nodoklis; aroda nodoklis un vērtspapīru nodoklis

I.2. Personas nodokļi (nodokļi no personas nodokļu objektu kopuma):

- Ienākumu nodoklis; īpašuma nodoklis; kapitāla pieauguma nodoklis; virspeļņas nodoklis; dāvinājumu (mantojuma) nodoklis un galvas nodoklis

II. Netiešie nodokļi

II. 1. Akcīzi (Individuālie) - cukura, sāls, benzīna, tabakas un alkohola nodokļi;

II. 2. Universālie (apgrozījuma) nodokļi - pievienotās vērtības, apgrozījuma un pārdošanas nodokļi;

¹ Gordon, R. K., Thronyi V. Tax Legislative Process. Tax Law Design and Drafting. International Monetary Fund, Vol. 1, chapter 1, 1996. [Elektronisks resurss]. - <http://www.imf.org>, 2011.-3.marts

² Škapars R., Šumilo Ē., Dunska M. *Nodokļu politikas tiesiskie un ekonomiskie aspekti un to ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā*.-R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2010.-106.lpp.

II. 3. Fiskālais monopols (Cukura, Spirta valsts monopols)

II. 4. Muitas nodokļi:

- pēc izcelsmes (importa, eksporta, tranzīta);
- pēc mērķiem (fiskālie, protekcionisma, preferenciālie, antidempinga);
- pēc likmēm (specifiskie, *ad valorem*, kombinētie).

III. Sociālās apdrošināšanas un nodrošināšanas maksājumi

IV. Nodevas par pakalpojumiem.¹

Vairāki nodokļi var ietilpt dažādās grupās, kā arī vairāku nodokļu ietekme pārklājas, tādēļ nevar apgalvot, ka katrs konkrētais nodoklis ir neatkārtojams un pieskaitāms tikai kādai konkrētai grupai. Galveno atšķirību starp tiešajiem un netiešajiem nodokļiem ļoti precīzi ir formulējis holandiešu profesors Bens Dž.M. Terra (*Ben J.M. Terra*). Netiešo nodokļu jēdziens un to atšķirība no tiešajiem nodokļiem pamatojas uz pieņēmumu par nodokļu pārvešanu; tas nozīmē, ka netiešie nodokļi tiek pilnībā pārnesti uz priekšu uz patērētāju un pilnībā tiek atspoguļoti pārdošanas cenā, bet tiešie nodokļi teorētiski pilnībā tiek pārnesti atpakaļ uz pārdevēju un nekādā veidā neietekmē cenu.^{2 3}

Savukārt daži autori no attīstītajām valstīm nodokļus iedala pēc to stāvokļa nodokļu sistēmā:

- (1) daudz posmu (pakāpju) nodokļi: tie ir tādi, kad viens nodokļu veids sadalās vairākās maksājuma ievākšanas formās. Pazīšanas zīme šeit ir nodokļu piedzišanas veids;
- (2) papildnodokļi: lai sasniegtu zināmu nodokļu mērķi, nepieciešams vienu pēc otra ieviest vairākus nodokļus;
- (3) nokārtojošie nodokļi: ar šo nodokļu palīdzību nav iespējams legāli izvairīties no citiem nodokļiem;
- (4) kontrolējošie nodokļi: tas ir līdzeklis pret nodokļu slēpšanu, kura izmantošanas rezultātā viena nodokļa maksāšanas apjoms ļauj pārbaudīt cita nodokļu maksāšanas izpildi.⁴

Kopumā pasaulē pastāv vairākās nodokļu klasifikācijas, dažādiem mērķiem. Šajā procesā ir iesaistītas arī starptautiskās organizācijas. Plaši pazīstamās ir Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD), Starptautiskais Valūtas fonds (SVF), Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO), Nacionālo kontu sistēmas, Eiropas nacionālo kontu sistēma (ESA'95) klasifikācijas. OECD pieņemtais nodokļu maksājumu dalījums ir:

- Ienākumu un peļņas nodokļi;
- Darba algas un darbaspēka nodokļi;

¹ Ketners K. *Nodokļu teorijas pamati*.-R.: RTU izdevniecība, 2006.-42.lpp.

² Финанси, деньги, кредит: Учебник Под ред. О.В.Соколовой.- М.:Юристъ, 2001.(266) 357 с

³ Terra J.M.B., Wattel P.European tax law / Kluwer law international 2005.-756.lpp.

⁴ Sīpola E. *Mūsdienu nodokļu teorija*.-R.: RTU izdevniecība, 2001.-20.lpp.

- Sociālās apdrošināšanas nodokļi;
- Īpašuma nodokļi;
- Preču un pakalpojumu nodokļi;
- Citi nodokļi ¹

Dilemmu par to, cik lielā mērā tiešo nodokļu sistēmu ir nepieciešams saskaņot starp dalībvalstīm uz valstu suverenitātes rēķina, Eiropas Savienība (turpmāk – ES) mēģina risināt, pieprasot dalībvalstīm lielāku koordināciju par esošo nodokļu likumdošanu un plānotajiem grozījumiem.

Neapšaubāmi vairāki teorētiķi, speciālisti un organizācijas ir centušies klasificēt nodokļus pēc sev labāk saprotamākā veida, un autore uzskata, ka nodokļiem pastāv vairāki dalījumi – gan pēc nodokļu elementiem, gan tiešie/ netiešie nodokļi.

1.2.4. Kapitāla nodokļi

Viena no svarīgākajām nodokļu sistēmas sastāvdaļām ir īpašuma un kapitāla nodokļi. Uz kapitāla nodokļiem attiecas uzņēmumu ienākuma nodoklis (angļu val. – corporate income tax), nekustamā īpašuma nodoklis (angļu val. – property / land / real estate tax), nodoklis no kapitāla un kapitāla pieauguma (angļu val. – capital gain tax). Kapitāla nodokļi var sevī ietvert personīgās mantas jeb bagātības nodokli (angļu val. – net worth / net wealth tax); kā arī dāvinājuma un mantojuma nodokli (angļu val. – transfer tax / real estate transfer tax / inheritance tax / gift tax).

Nodokļu bāze ir nodokļu elements, kas nosaka, par ko vai no kā nodoklis tiks aprēķināts. Nodokļu bāze ir plaša un daudzveidīga. Apvienojot pēc viendabīgām pazīmēm visus nodokļu objektus, var izdalīt trīs to galvenās grupas: ienākumi, īpašums, izdevumi jeb patēriņš.

Ienākumi ir ļoti komplicēts nodokļu bāzes veids. Ienākumi ir naudas līdzekļi, kurus kādā laika periodā saņem algotā darbā nodarbinātie par savu darbu, bet īpašnieki – no saviem īpašumiem. ² Nodokļu aplikšanas praksē atdala fizisko un juridisko personu ienākumus. Pamatproblēma ir saistīta ar juridisko personu aplikamo ienākumu noteikšanu: realizācijas ienākumi, kredītprocenti, dividendes u.c. Pasaulē ir sastopama prakse, kad fizisko un juridisko personu ienākumi tiek apvienoti vienā nodokļu likumā un vienādi vērsas pret abu kategoriju nodokļu maksātājiem. No ekonomiskā viedokļa par labu šādai praksei liecina argumenti, ka tādējādi var novērst vienu un to pašu ienākumu divreizēju (dubultu) aplikšanu, piemēram, dividendes, un precīzāk noteikt izmaksas.³

¹ Ketners K. *Nodokļu teorijas pamati*.-R.: RTU izdevniecība, 2006.-43.lpp.

² Барулин С. В., Ермакова Е.А., Степаненко В.В. *Налоговый менеджмент* Издательство: "Омега-Л"; 2007, (272 стр.) с 16

³ Kavale L. *Nodokļu politika*.-R.: SIA „Tipogr. Ogrē”, 1998.- 28.lpp.

Saskaņā ar teorētiskajām atziņām pastāv divas pieejas ienākuma definēšanai. Atbilstoši Haiga-Simonsa (*Haig-Simons*) definīcijai ienākums ir naudas vērtībā izteikts maksimālais ienākumu apjoms, ko persona var patērēt noteiktā laika periodā bez personas bagātības samazināšanās. Haiga-Simonsa definīcijā ir ietverts arī nerealizētais (negūtais, bet aprēķinātais) kapitāla pieaugums.¹ Šo definīciju nevar piemērot ienākuma nodokļu sistēmā bez pielāgošanas. Diskusijas ir saistāmas tieši ar nerealizētajiem aktīviem - nav iespējams noteikt personas nodokļu saistību apmēru, kamēr īpašums netiek realizēts, pārvērsts naudas izteiksmē.²

Savukārt saskaņā ar Īvinga Fišera (*Irving Fisher*) definīciju ienākums ir patstāvīga maksātspējīga pirkspējas plūsma, kas pieejama personai noteiktā laika periodā, Ī. Fišera ienākuma definīcija ietver tikai realizētus (gūtos) ienākumus.³ Nevienu no šīm definīcijām nevar praktiski piemērot, tādēļ tās modificējot mūsdienai apstākļiem, kopējais ienākums tiek noteikts kā kopējā ar nodokli apliekamo ienākumu summa, kuru persona saņēmusi noteiktā periodā.

Nodokļu piemērošana no uzņēmējdarbības un investīcijām gūtiem ienākumiem ir cieši saistīta ar šo ienākumu uzskaiti. Atšķirības nodokļu sistēmās var būt dažādas, taču galvenokārt tās saistās ar nodokļa bāzes ienākumu un atskaitījumu atzīšanu.⁴

Uzņēmējdarbības ienākumu definēšana nodokļu vajadzībām ir sarežģītāka, jo izvirza divus būtiskus uzdevumus: ienākumu definēšanu, kuri būtu uzskatāmi par uzņēmējdarbības ietvaros gūtiem, un izdevumu definēšanu, kuri būtu attiecināmi uz uzņēmējdarbību, tādējādi pieļaujot par izdevumu daļu samazināt ar nodokļiem apliekamo ienākumu.⁵

Otra nodokļa bāze ir īpašums, kas sastāv no vairākiem īpašuma veidiem: ēkas, zeme, iekārtas, transporta līdzekļi u.tml. Pasaulē sastopama dažāda prakse attiecībā uz īpašuma aplikšanu. Īpašumu var aplikēt, summējot visu veidu īpašuma vērtību, kā arī ar nodokļiem var aplikēt atsevišķus īpašuma veidus. Pamatproblēma ir noteikt īpašuma vērtību, no kuras aprēķināt – no tirgus vērtības, kadastrālās vērtības, pirkšanas vērtības, iegādes vērtības, izveidošanas vērtības, būvniecības vērtības. Atsevišķi parasti tiek atdalīts nekustamais īpašums, par to ir viens kopējs nodoklis, turpretī transporta līdzekļi tiek aplikti atsevišķi. Viena kopēja nodokļa noteikšanai nepieciešams liels sagatavošanas darbs - jāsakārto īpašumtiesību, privatizācijas, nekustamā īpašuma tirgus un citi nosacījumi. Kā īpašs jautājums ir nekustamā īpašuma vērtības

¹ Bankman J., Weisbach D. A. The Superiority of an Ideal Consumption Tax over an Ideal Income Tax. *Stanford Law Review*, Vol. 58, 2006, p. 1413-1456.

² Škapars R., Šumilo Ē., Dunska M. *Nodokļu politikas tiesiskie un ekonomiskie aspekti un to ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā*.-R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2010.-106.lpp.

³ Fisher I. *The theory of interest as determined by impatience to spend income and opportunity to invest it*. A. M. Kelley, 1974. p.566.

⁴ Burns L., Krever R. Individual Income Tax. *Tax Law Design and Drafting*. International Monetary Fund, Vol. 2, chapter 14, 1998. [Elektronisks resurss]. - <http://vmw.imf.org>, 2011.-2.marts

⁵ Škapars R., Šumilo Ē., Dunska M. *Nodokļu politikas tiesiskie un ekonomiskie aspekti un to ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā*.-R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2010.-109.lpp.

noteikšana un tās regulāra aktualizēšana. Ja šo priekšnoteikumu nav, tad vienota nodokļa ideju praktiski nav iespējams realizēt.¹

Bagātības nodokļus piemēro fizisko personu īpašumiem, atskaitot saistības, kas izriet no īpašuma tiesībām. Īpašums ir senpazīstamais nodokļu pamats. No vienas puses mantas jēdziens ir saistīts ar tirgus ienākumiem, no otras – parasti sociālais statuss un īpašuma piederība bija savstarpēji saistīti. Sākumā galvenā loma bija zemei. Tikai vēlāk, ar tehnisko progresu un saimniecisko attīstību, arī reālo kapitāla preču esamība izmainīja nodokļu pamatus.² Aktīvu novērtēšana notiek pēc tirgus vērtības. No nodokļa atbrīvoti patenti, apdrošināšanas polises (dzīvības apdrošināšana), mēbeles un mājokļa iekārta, mākslas darbi, atsevišķi privātuzkrājumu veidi, transportlīdzekļi u.c. īpašumi, ja ir citu nodokļu objekts. Likmes ir zemas (0,5-2%) un arī ienesīgums (0,5% no kopieņēmumiem), ņemot vērā lielo aplikšanas sliekšni. Attīstītajās valstīs īpašums kā nodokļu bāze dod ļoti būtiskus ieņēmumus budžetā, īpašuma aplikšana daudzās valstīs ir izstrādāta ļoti sīki un pamatīgi, iedziļinoties vissīkākajās niansēs. Sevišķi ir domāts par fizisko personu īpašuma aplikšanu ar nodokli. Likumi paredz diferencētu attieksmi pret ģimenes kopīpašumu un dalītu īpašumu.

Pārejas perioda valstu īpatnība ir tā, ka pēc atbrīvošanās no iepriekšējā saimnieciskā režīma sākumā izdevīgāk ir aplikāt katru īpašuma veidu atsevišķi: ēkas un būves, zemi, transportlīdzekļus u.tml. Tas izskaidrojams ar nesakārtotām īpašuma tiesībām, likumdošanu, privatizācijas procesu u.tml.³

Iespējami arī korporāciju nodokļi. Ar dāvinājumu un mantojuma nodokļiem aplikāt īpašuma tiesību maiņu (transfertu) mantojuma vai dāvinājuma veidā. Turklāt ir iespējami divi aplikšanas veidi - aplikāt visu dāvinājuma (mantojuma) summu (ASV, Lielbritānija) vai aplikāt katru daļu pie konkrēta saņēmēja (mantinieka) (1.2.tab.). Parasti šiem nodokļiem tiek piemērota sarežģīta progresijas likme, atkarībā no radniecības pakāpes.⁴

¹ Kavale L., Joppe A. *Nodokļu politikas un administrēšanas pamati*.-R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2008.-19.lpp.

² Šipola E. *Mūsdienu nodokļu teorija*.-R.: RTU izdevniecība, 2001.-98.lpp.

³ Kavale L., Joppe A. *Nodokļu politikas un administrēšanas pamati*.-R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2008.-19.lpp.

⁴ Andrējeva V., Ketners K. *Valsts ieņēmumu teorijas pamati*.-R.: RTU izdevniecība, 2008.-280.lpp.

Atsevišķo valstu īpašuma un kapitāla nodokļu apraksts ¹

Valsts	Īpašuma nodokļi	Īpašuma transferta nodokļi	Bagātības nodokļi
Austrija	0,2% federāla likme ar municipālo koeficientu (0-500%)	2-60% virs minimālas aplikšanas summas, labdarības gadījumā (5%), nekustamā īpašuma transferts apliek ar papildus nodokli (2-3.5%)	Nav
Beļģija	Nodeva par paredzamo ienākumu ("deemed income") - 2.5% atkarībā no reģiona	3%-30% virs noteiktas summas no transferta tirgus vērtības	Nav
Bulgārija	i 0,15% no grāmatvedības vērtības, ņemot vērā uzkrāto nolietojumu. Lauksaimniecības un meža zemes atbrīvotas no nodokļa	Mantojuma nodoklis 0.7%, ņemot vērā atbrīvojumu 250'000BGN Dāvinājuma nodoklis - 5% (1.pakāpes radnieki -0,7%)	Nav
Čehija	Lauksaimnieciskā zeme (5 gadu atbrīvojums) un meži (25 gadu atbrīvojums), no iegādes vērtības 0,25% (meži) un 0,75% (lauksaimniecībā). Pārējā zeme 1 CZK/m ² (apbūvei) un 0,1 CZK/m ² . Ēkas - nodoklis 1CZK (dzīvojama telpa)-10CZK(ofisi). Koeficienti par pašvaldībām 0.3-4.5. Bāze - 1.stāva platība	Dāvinājuma nodoklis -likmes 1- - 5% (1.kategorija), 7- 40% (3.kategorija). Neapliek 1M.CZK I. kategorijai un 20K 3.kategorijai. Mantojumam -- 50% no dāvinājuma nodokļa likmes	Nav
Ungārija	Ēku nodoklis -900HUF/m ² vai 3% no tirgus vērtības; Zemes nodoklis - 200HUF/m ² vai 3% no tirgus vērtības	11-40% no vērtības, 2,5-11 % no dzīvojamo telpu vērtības. Neapliek kustamo mantu līdz 150 K HUF	0,5% no dzīvojamo telpu vērtības, kas pārsniedz 100 M HUF
Lietuva	1% - ēku nodoklis, 1,5% - zemes nodoklis (vērtējums)	5% līdz 500K LTL, 10% virs. Dāvinājumi izņemot 1 .pakāpes radniekus un 24 kāršo neapliekamo minimumu, ienākums ir parasta ienākuma nodokļa objekts	Nav
Igaunija	0,1-2.5% zemes nodoklis. Atlaides 25%,50%,75%.	Realizētais ienākums no dāvinājuma, mantojuma apliekams ar ienākuma nodokli	Nav
Somija	0,5%-1% (vispārējā likme), 0.22%-0.5% (dzīv. mājas), 1-3% (apbūves zeme)	īpašuma transferta nodoklis 4%, vērtspapīru transferta nodoklis (nepubliciskas) -1.6%. Neapliek 3400 EUR, likmes 10-16%	Atcelts no 01.01.2006.
Zviedrija	0,5-1% no novērtējuma vērtības. Jaunas dzīvojamās mājas - atbrīvojums 5 gadiem, 50% atlaide nākamajiem 5 gadiem	Atcelti no 01.01.2005.	1.5% no 1.5 MSEK pārsnieguma summas
Francija	Saskaņā ar pašvaldību noteiktajiem koeficientiem. 3% - korporācijām	5-40% ar atbrīvojumu (1500-76000 EUR)	0-1,8% virs EUR 750'000

Nodokļu teorijā un praktiskajā lietojumā ir plaši izplatīts un atsevišķi vērtējams aktīvu (kapitāla) pieauguma nodoklis. Ar aktīvu (kapitāla) pieauguma nodokli apliek ienākumus, kuri

¹ Andrējeva V., Ketners K. *Valsts ieņēmumu teorijas pamati*. -R.: RTU izdevniecība, 2008.-280.-281.lpp.

gūti no personas īpašumā esošo aktīvu (kapitāla) vērtības pieauguma. Ī. Fišers kapitālu definēja kā jebkuru aktīvu, kurš veido ienākumu plūsmu.¹ Saskaņā ar aktīvu (kapitāla) pieauguma nodokļa īpašo sistēmu nodokļa apmēra noteikšanai tiek ņemts vērā aktīvu vērtības pieaugums un samazinājums. Aktīvu (akciju, valdības obligāciju, nelaistāmā īpašuma u. c.) vērtības pieaugums palielina to īpašnieka kopējo bagātību un var tikt aplūkots kā noteikts ienākuma veids. Lai ienākumu apliktu ar nodokli, ir jānosaka tā lielums noteiktā laika periodā, jānovērtē, par cik personas aktīvi (kapitāls) pieauguši vai samazinājušies naudas izteiksmē. Tiek ņemts vērā arī nerealizētais ienākums, tādējādi personas īpašumā esošajiem vērtspapīriem ar augstu tirgus vērtību iespējams piemērot lielu aktīvu (kapitāla) pieauguma nodokli, kurš var negatīvi ietekmēt personas maksātspēju tikai tāpēc, ka īpašumā esošo vērtspapīru tirgus vērtība ir augsta. Lai izvairītos no līdzīgas problēmas, aktīvu (kapitāla) pieauguma nodokļa aprēķiniem tiek ņemts vērā tikai naudas vai tās ekvivalenta izteiksmē realizētais ienākums.²

Saprotot, ka aktīvu (kapitāla) pieauguma nodokļa sistēma ir diezgan sarežģīta un var atturēt privātpersonas īstenot sociāli atbildīgus investīciju lēmumus, nodoklim piemēro relatīvi zemas likmes vai nulles likmi aktīvu (kapitāla) pieaugumam no ilgtermiņa investīcijām. Daudzās nodokļu sistēmās aktīvu (kapitāla) pieaugums netiek aplikts ar nodokli, ja vien tas pieaug ārpus uzņēmējdarbības robežām. Robeža starp uzņēmējdarbības un privātām transakcijām ir ļoti šaura, tādēļ nodokļu maksātāji, izmantojot sistēmas priekšrocības, var pārstrukturizēt savus ar tradicionālo ienākumu nodokli aplikamos ienākumus par neapliekamiem ienākumiem no aktīvu (kapitāla) pieauguma.³

Jāatzīmē, ka kapitāla un īpašuma nodokļiem nav īpašas nozīmes budžeta ieņēmumu veidošanā centrālās valdības līmenī, jo šie nodokļi tradicionāli ir pašvaldību budžetu ieņēmumu avots.

Ekonomikas literatūrā sastopams viedoklis, ka ienākumu un īpašuma aplikšana ar nodokļiem neatbilst prasībai, ka nodokļu sistēmai jābūt taisnīgai. Šis apgalvojums tiek argumentēts ar to, ka daudzās valstīs uz ienākumiem un īpašumu ir augstas likmes. Jānorāda, ka likmes valdība nosaka, ievērojot konkrētas valsts ekonomisko politiku.⁴

Autore uzskata, ka nodokļu politiķiem, vispusīgi analizējot konkrēto situāciju valstī un ņemot vērā pasaules valstu pieredzi, jāveido sava nodokļu sistēma, ietverot ienākumus un īpašumu kā nodokļa bāzi. Turpmākajā nodaļā autore izvērtēs situāciju Latvijā.

¹ Fisher I. *The theory of interest as determined by impatience to spend income and opportunity to invest it*. A. M. Kelley, 1974. p.566.

² Škapars R., Šumilo Ē., Dunska M. *Nodokļu politikas tiesiskie un ekonomiskie aspekti un to ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā*.-R.:LU Akadēmiskais apgāds, 2010.-109.lpp.

³ *Income Tax*. Encyclopedia Britannica Online. [Elektronisks resurss]. - <http://search.eb.com/eb/article-71943>, 2011.-26.februāris

⁴ Kodoliņa I. *Latvijas nodokļi pēc iestāšanās Eiropas Savienībā*.-R.: Biznesa Augstskola Turība, 2005.-14. lpp.

2. KAPITĀLA NODOKĻU RAKSTUROJUMS LATVIJĀ

2.1. Nodokļu sistēma Latvijā

Latvijā nodokļu politika šobrīd ir pastiprinātas uzmanības centrā dažādos līmeņos un kontekstos. Paplašinās un ievēribu gūst kārtējā diskusija, kurā aizvien spilgtāk iezīmējas un jūtāmāka kļūst neapmierinātība ar pastāvošo nodokļu sistēmu, atskatot balsīm, kas prasa vairāk vai mazāk radikālas pārmaiņas tajā. Viedokļi, kādus pauž zinātnieki, lietpratēji, politiķi un eksperti, pasvīturo šīs problēmas nopietnību.¹

Akadēmiķe Raita Karnīte uzsver, ka pašreizējā nodokļu sistēma Latvijā nav perfekta, būdama visai sarežģīta. Viņa norāda, ka, jo sarežģītāka ir nodokļu sistēma, jo vieglāk ar to ir manipulēt. Viņa arī vērs uzmanību uz to, ka pašreizējā nodokļu likumdošana un aplikšana ar nodokļiem nav pietiekami vienkārša, un ne vienmēr uzreiz ir iespējams gūt skaidrību, vai attiecīgais nodoklis ir piemērojams vai nē.²

Latvijas nodokļu sistēma ir ļoti jauna, tā tika izveidota ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1990. gada 28. decembra lēmumu, kurā teikts, ka valstī, sākot ar 1991. gada 1. janvāri, stājās spēkā jauna vienota nodokļu sistēma un tās darbību regulē Latvijas Republikas (turpmāk – LR) likums „Par nodokļiem un nodevām”, kas nosaka nodokļu un nodevu veidus, nodokļu maksātājus, atbildību par nodokļu likumdošanas pārkāpšanu un strīdus izskatīšanas kārtību, kā arī pamatprincipus, pēc kuriem veidojami atsevišķi nodokļu likumi.³ Līdz ar to valstī izveidojās vienota nodokļu sistēma un neatkarīgi no īpašuma formas visām juridiskām un fiziskām personām, kas veic uzņēmējdarbību valsts teritorijā, tā teritoriālajos ūdeņos un gaisa telpā, ir pienākums maksāt nodokļus un nodevas. Likumā noteiktos nodokļus un nodevas iemaksāja valsts budžetā, vietējos pašvaldības budžetos vai arī speciālajā ārpusbudžeta fondā. No visiem budžeta ieņēmumiem apmēram 80% veido nodokļu ieņēmumi. Pārējie ieņēmumi ir saistīti ar ieņēmumiem no maksas pakalpojumiem, ārvalstu finanšu palīdzību, valsts budžeta ieskaitītiem ieņēmumiem no dividendēm par valsts kapitāla izmantošanu un dažādām valsts nodevām.

Latvijā lielāks uzsvars tiek likts uz tiešajiem, nevis netiešajiem nodokļiem. Vairāk nekā ¾ no visiem nodokļu ieņēmumiem veido trīs nodokļi – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (turpmāk – VSAOI) (ap 32%), pievienotās vērtības nodoklis (turpmāk – PVN) (ap 24%), iedzīvotāju ienākuma nodoklis (turpmāk – IIN) (ap 20%). (2.1.tabula)

¹ Keišs S., Tīla E., Medne A., Jesemčika A. *Nodokļi mainīgos tirgus ekonomikas apstākļos/ Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.6.-R.: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2008.-145.lpp.*

² Karnīte R. *Nevar sasniegt mērķi, kuru iepriekš neesam definējuši.- R.: Bilance Nr. 21 (175), 2007.-10.-13.lpp.*

³ Par nodokļiem un nodevām: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=33946>, - 2011.-30.marts

Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi Latvijā no 2004. - 2009.g., milj. latu ¹

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Tiešie nodokļi</i>	1261.3	1502.7	1935.8	2626.6	3276.7	2330.0
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	435.5	509.4	657.2	888.0	1035.4	729.4
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	641.2	751.0	958.4	1264.6	1667.5	1330.3
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	127.8	180.7	253.8	399.8	503.1	197.2
Nekustamā īpašuma nodoklis	56.8	61.6	66.4	74.2	70.7	73.1
<i>Netiešie nodokļi</i>	745.7	1019.8	1331.1	1696.0	1694.8	1320.8
Pievienotās vērtības nodoklis	486.7	677.1	930.5	1202.9	1117.2	798.4
Akcīzes nodoklis	234.6	314.0	366.2	448.1	540.9	504.1
Vieglo auto un motociklu nodoklis	7.3	9.5	13.7	16.7	9.5	2.6
Elektroenerģijas nodoklis	x	x	x	0.5	0.8	0.6
Muitas nodoklis	17.1	19.2	20.7	27.8	26.4	15.1
<i>Pārējie nodokļi</i>	18.5	29.5	32.0	39.9	38.0	27.9
Dabas resursu nodoklis	8.3	10.3	11.0	10.2	9.4	7.4
Izložu un azartspēļu nodoklis	10.2	19.2	21.0	29.7	28.6	20.5
<i>Kopā</i>	2025.5	2552.0	3298.9	4362.5	5009.5	3678.7

Līdz 2008. gadam nodokļu ieņēmumi turpināja augt. Galveni faktori, kas noteica straujo pieaugumu, bija augošais privātais patēriņš, inflācija un darba samaksas pieaugums. ² Tomēr ekonomiskā lejupslīde ir izraisījusi izmaiņas gan nodokļu ieņēmumos, gan ieņēmumu struktūrā. Līdz 2008. gadam bija tendence palielināties tiešo nodokļu īpatsvaram, taču sākot no 2009. gada nodokļu slogs pārnests no tiešajiem uz netiešajiem nodokļiem. Paredzams, ka 2009. gada vidū un 2010. gada sākumā veiktās izmaiņas iedzīvotāju ienākuma nodokļa un nekustamā īpašuma nodokļa jomā atkal izraisīs tiešo nodokļu īpatsvara palielināšanos nodokļu ieņēmumos. ³

Lai valsts varētu risināt ekonomiskos un sociālos jautājumus, ir jābūt definētiem stratēģiskiem mērķiem ilgākam laika periodam. Nodokļu politikas pamatnostādņu projekts tika apstiprināts 2010. gada 17.jūnijā LR Ministru kabinetā (turpmāk – MK). Nodokļu un nodevu sistēmas attīstības galvenie uzdevumi 2011. - 2015. gadā ir nodrošināt stabilus valsts budžeta ieņēmumus, nodrošināt prognozējamu nodokļu politiku stabilitāti un uzlabot Latvijas tautsaimniecības konkurētspēju un veicināt sociālo taisnīgumu.

Autore minēs pamatnostādnēs noteiktos konkrētos pasākumus nodokļu politikas mērķu realizācijai, kas attiecas uz kapitāla nodokļiem:

¹ Ziņojums par tautsaimniecības attīstību un kopbudžeta izpildes gaitu 2005./2007./2009.gadā/ LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss]. -

http://www.fm.gov.lv/?lat/makroekonomika/makroekonomikas_un_budzeta_apskats/, - 2011.-14.marts

² Melnalksne I. *Latvijas fiskālās politikas raksturojums*/ Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.6.-R.: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2008.-140.lpp.

³ Sprōģe I. *Nodokļu politika ekonomikas attīstības mainīgajos apstākļos* / Promocijas darba kopsavilkums.-R.: Latvijas Universitāte, 2011.-24.lpp.

- palielināt nekustamā īpašuma nodokļa (turpmāk – NĪN) likmes dzīvojamajām ēkām līdz 1,5%, paredzot neapliekamo vērtību katram objektam un iespēju daļēji atlikt nodokļa maksājumu;
- pilnveidot kadastru, lai precīzāk atspoguļotu īpašuma vērtību;
- veikt pastāvošo uzņēmumu ienākuma nodokļa (turpmāk – UIN) atvieglojumu analīzi no to efektivitātes, lietderības un administrēšanas izmaksu viedokļa;
- pārskatīt pastāvošos mikrouzņēmumu nodokļa (turpmāk – MUN) maksāšanas režīmus, samazinot to skaitu un vienkāršojot administrēšanu.¹

Nodokļu konsultante G. Kauliņa norāda, ka pamatnostādņu dokumenta projekts nav sasniedzis mērķi. Nav pateikts kādi būs turpmākie nodokļu politikas virzieni, kādas jomas tiks attīstītas un ar kādiem fiskāliem instrumentiem stimulētas, vai un cik liels gaidāms nodokļu sloga pieaugums.²

2008. gada beigās un 2009. gadā Latvija bija spiesta pieņemt virkni smagus lēmumus, lai nodrošinātu ekonomiskās situācijas stabilizāciju un valsts budžeta deficīta samazināšanu. Realizēto nodokļu politikas izmaiņu ietekme netika pietiekoši izvērtēta un izmaiņas nebija pietiekoši izdiskutētas plašā sabiedrības lokā. Tas veicināja tādas negatīvas tendences kā ēnu ekonomikas pieaugumu un uzņēmējdarbības pārcelšanu uz citām valstīm. Autore uzskata, ka pieņemot grozījumus likumos, ir jāiesaista gan fiziskās un juridiskās personas, gan sabiedriskās organizācijas, lai sabiedrība būtu informēta par atsevišķu nodokļu piemērošanu.

Ļoti svarīgs rādītājs, kas raksturo nodokļu sistēmu, ir nodokļu slogs. Lai precīzāk noteiktu nodokļu politikas efektivitāti un raksturotu nodokļu ietekmi uz sabiedrību kopumā, izmanto nodokļu sloga rādītāju, ko aprēķina pēc formulas:

$$\text{Nodokļu slogs} = \frac{\text{Iekasētie nodokļi valstī bāzes periodā}}{\text{IKP faktiskās cenās bāzes periodā}} * 100 \% \quad (2.1.)^3$$

Nodokļu sloga atšķirības saskaņā ar Richard M. Bird and Eric M. Zolt pētījumu attīstītās valstīs ir 38% no IKP, bet attīstošās valstīs 18% no IKP.⁴ Autore secina, ka tik liela atšķirība ir saistīta ar valsts attīstības līmeni, jo katra valsts nodrošina atšķirīgus pakalpojumus. Jābūt sakarībai starp nodokļu apmēru un ienākumiem uz vienu iedzīvotāju.⁵ Liels fiskālais slogs nestimulē uzņēmējdarbības attīstību, jo līdz ar nodokļu pieaugumu samazinās ekonomiskā

¹ LR MK rīkojums „Par Nodokļu un nodevu sistēmas attīstības pamatnostādņēm 2011-2015” [Elektronisks resurss]. - <http://www.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40180580>, - 2011.-14. aprīlis

² Joprojām nav skaidrības par vairāku nodokļu piemērošanas kārtību [Elektronisks resurss]. - http://www.financenet.lv/viedokli/307144-joprojam_nav_skaidribas_par_vairaku_nodoklu_piemerosanas_kartibu, - 2011.-18. aprīlis

³ Ketners K., Lukašina O. *Nodokļi Eiropas Savienībā un Latvijā: salīdzinoša analīze un praktiski ieteikumi*. -R.: Merkūrijs LAT, 2008.-147.lpp.

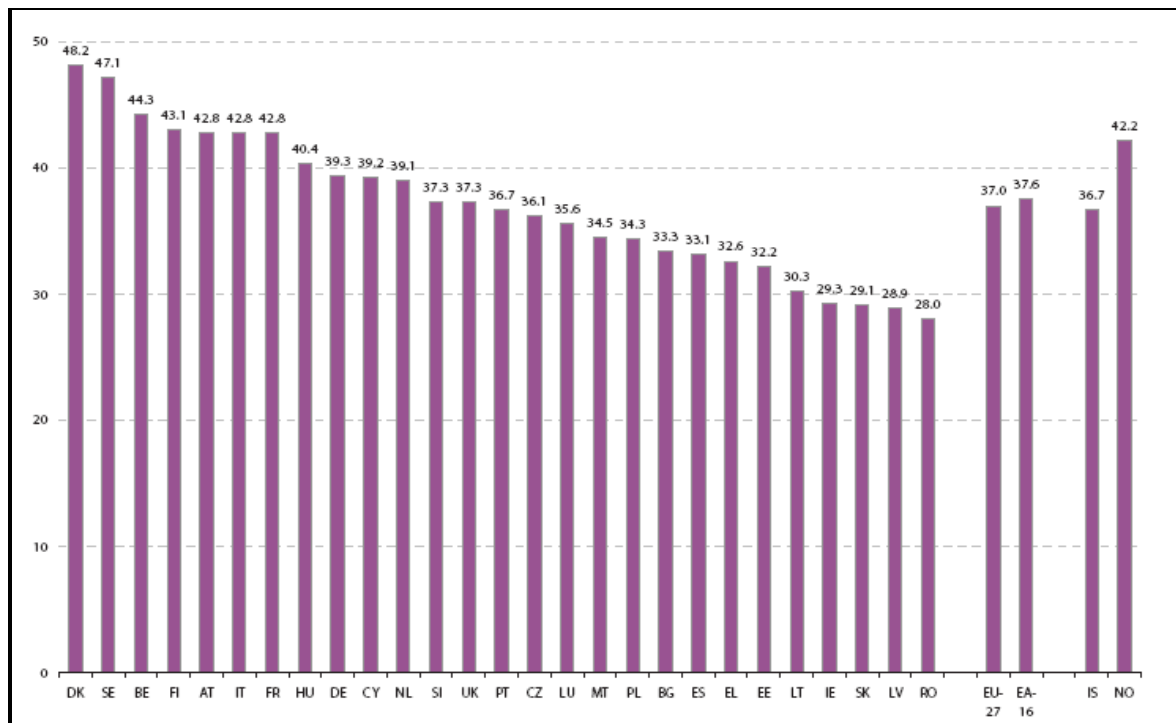
⁴ Richard M. Bird, and Eric M. Zolt *Practical Issues of Tax Policy in Developing Countries* / Konference – 28.04.-01.05.2003. [Elektronisks resurss]. - <http://web.worldbank.org/wbsite/external/topics/extpublicsectorandgovernance/extpublicfinance/exttpa/0,,contentmdk:20234780~pagepk:148956~pipk:216618~thesitepk:390367~iscurl:y~iscurl:y,00.html>, - 2011.-17.marts

⁵ Turpat, 2011.-17.marts

efektivitāte un līdz ar to arī investīcijas un produkcijas izlaide. Nodokļu slogu var noteikt ne tikai visai valsts ekonomikai, bet arī attiecībā uz individuāliem rādītājiem, t.sk. patēriņa nodokļu slogu, kapitāla nodokļu slogu vai arī darbaspēka nodokļu slogu. Mūsdienās, kad valsts radikāli ar nodokļu palīdzību ietekmē iedzīvotāju dzīves līmeni, lai ierobežotu iedzīvotāju impulsīvo pieprasījumu un veicinātu uzņēmēju konkurenci vai arī tieši pretēji, lai ierobežotu to, svarīgi ir ne tikai noskaidrot, kādos apmēros tiek iekasēti nodokļi, bet tikpat svarīgi noskaidrot, kādiem mērķiem šie nodokļi tiek izlietoti.

Ārvalstu investoru Padome Latvijā uzskata, ka, tā kā kopējais nodokļu slogs Latvijā ir zems, to samazināt nav nepieciešams, taču tā pārstrukturēšana ir neatliekams uzdevums. Pārskatot nodokļu sistēmu, tiks atbalstīta Latvijas pārtapšana no patēriņa ekonomikas par radošu ekonomiku ar ilgspējīgas attīstības potenciālu, kura centrā ir cilvēks.¹

Pasaules praksē tiek pieņemts, ka nodokļu sloga maksimālais līmenis nedrīkst pārsniegt 33-35%, ko var uzlikt jaunradītajai vērtībai. Tālākais likmju kāpums kavēs ražošanu, samazinot ieguldījumu apjomu un stimulu. Līdz ar to tas samazinātu nodokļu bāzi un radītu nodokļu ieņēmumu samazinājumu. Nodokļu sistēmai jābūt veidotai tā, lai nekavētu uzņēmējdarbības attīstību un pakalpojumu sniegšanu. Attēlā 2.1. atspoguļots nodokļu slogs % no IKP ES valstīs.



2.1. att. Nodokļu slogs, % no IKP dažādās ES valstīs 2008.gadā²

¹ Ārvalstu investoru padome Latvijā. [Elektronisks resurss]. - <http://www.ficil.lv/index.php/home/>, - 2011.- 20.marts

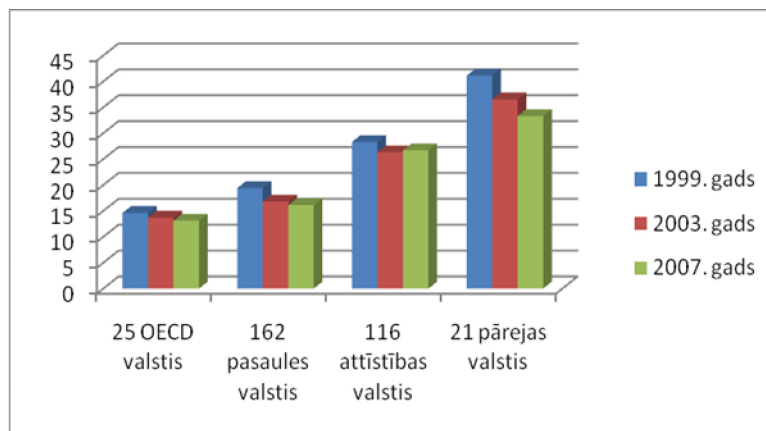
² European Commission. Taxation trends in the European Union - Data for the EU Member States, Iceland and Norway 2010. [Elektronisks resurss]. - http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-DU-10-001, - 2011.-21.marts

Kopumā Latvijā nodokļu nasta salīdzinājumā ar ES valstīm ir salīdzinoši maza - 2008. gadā nodokļu slogs Latvijā ir otrs zemākais rādītājs no Eiropas Savienības 27 dalībvalstīm, t.i., 28,9%, atstājot aiz sevis tikai Rumāniju. (2.1.att.)

Latvijas nodokļu sloga samazināšanās ir izskaidrojama ar valsts parāda palielināšanos. Tik krāsas atšķirības izraisa ne tikai zemas nodokļu likmes salīdzinājumā ar pārējām ES valstīm, bet arī samērā augsta nodokļu nemaksāšana, kas norāda uz būtiskām atšķirībām attiecībā uz atsevišķiem principiem nodokļu iekasēšanā.

Nodokļu slogu un nodokļu iekasēšanas efektivitāti ietekmē ģēnu ekonomika. Tā ir iekšzemes kopproduktā neuzskaitītā daļa vai arī slēptie ienākumi, kas rodas izvairoties no nodokļu maksāšanas. Ģēnu ekonomikai ir trīs sastāvdaļas: vismazākā ir melnā ekonomika – kontrabanda, narkotiku tirdzniecība, prostitūcija un citas noziedzīgas aktivitātes, par kurām iestājas kriminālatbildība; tad seko tā dēvētā balto apkaklišu ekonomika jeb korupcija, kas produktus nerada, bet pārdala valsts resursus šauras indivīdu grupas interesēs; vislielākā ir pelēkā ekonomika, kurā tiek radīti produkti un pakalpojumi, bet, lai samazinātu izmaksas, netiek maksāti nodokļi, alga tiek maksāta aploksnēs.¹

Attīstības valstīs parasti ir vājāka nodokļu iekasēšana un lielāks ģēnu ekonomikas īpatsvars. Par to liecina arī ģēnu ekonomikas apmēra aprēķini attīstītās, attīstības un pārejas valstīs no 1999. līdz 2007. gadam. (2.2.att.)



2.2. att. Ģēnu ekonomikas apmērs un attīstība dažādu valstu grupās no 1999. - 2007.gadam, % no IKP attiecīgajā valstu grupā²

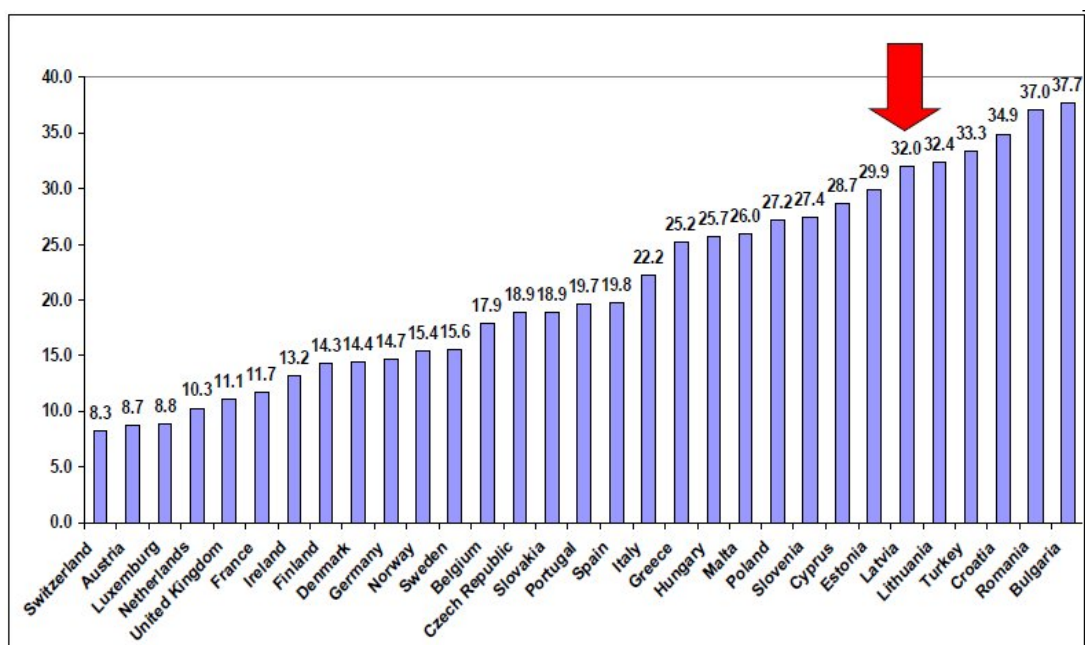
2.2. attēlā redzams, ka Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) sastāvā ietilpstošo 25 attīstīto valstu ģēnu ekonomikas apmēs no 1999. līdz 2007. gadam

¹ Brēķis. E. Kas ir ģēnu ekonomika, kādas ir tās sastāvdaļas? [Elektronisks resurss]. - http://www.diena.lv/lat/multimediji/dienatv/lietotaju_video_8778/video-kas-ir-enu-ekonomika-kadas-ir-tas-sastavdalas, 2011.-11.aprīlis

² Schneider F., Buehn A. *Ģēnu ekonomika Latvijā un citās Eiropas valstīs: Ko mēs (ne)zinām?!* Prezentācija 2010. gada septembris. [Elektronisks resurss].- <http://www.fm.gov.lv/faili/struktura/CBC257662818001286017675370565.pdf>, 2011.-11.aprīlis

samazinājies no 14,6 līdz 13,1 procentpunktam. Savukārt attīstības valstīs ēnu ekonomikas apmērs salīdzinoši ir krietni augstāks. Var novērot pozitīvu tendenci – ēnu ekonomikas apmērs krities no 28,3 uz 26,7% no IKP.

Latvijā ir vērojams viens no augstākajiem ēnu ekonomikas apmēriem starp ES valstīm. Vadošie ēnu ekonomikas pētnieki pasaulē Dr. h.c. Frīdrihs Šnaiders no Austrijas un Dr. Andreass Būns no Vācijas 2010. gada septembrī Finanšu ministrijā prezentēja savu aktuālāko Latvijas ēnu ekonomikas apjoma aprēķinu – 2009.gadā 31,9% no IKP, 2010.gadā – 32% no IKP. (2.3.att.) Salīdzinot Igauniju un Lietuvu, ēnu ekonomikas īpatsvars kaimiņvalstīs ir līdzīgs, attiecīgi 29,9% un 32,4% no IKP. Dati rāda, ka starp Eiropas valstīm Latvijas ēnu ekonomikas apmērs ir pirmajā pieciniekā. Mūsu valsti apsteidz Turcija, Horvātija, Rumānija un Bulgārija, bet viszemākais ēnu ekonomikas apjoms ir Šveicē - 8,3%.



2.3. att. Ēnu ekonomikas apmērs 31 Eiropas valstī 2003. – 2010. gadā, % no IKP ¹

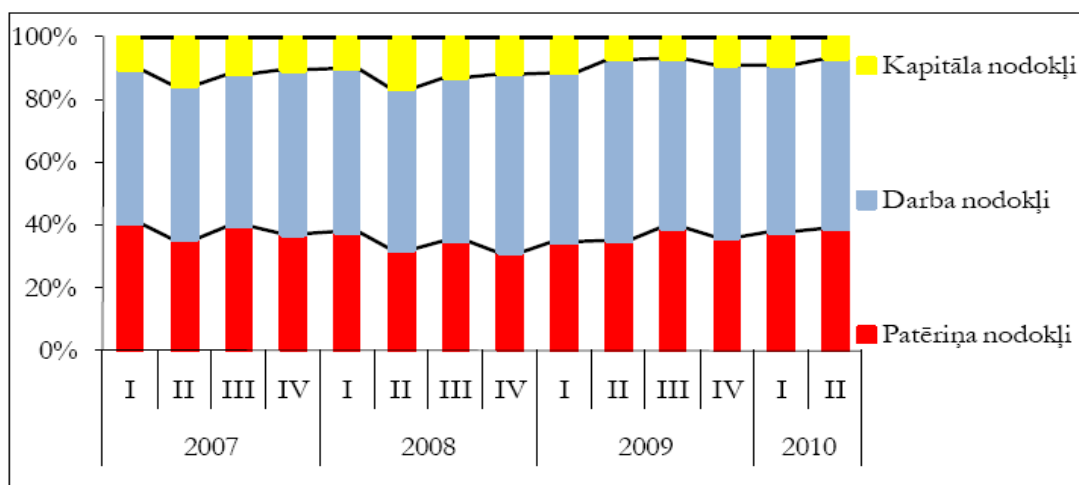
Pētījumā aptaujāti mazie un vidējie uzņēmumi un noskaidroti tādi jautājumi kā ienākumu neuzrādīšana, darbinieku skaita neuzrādīšana, aplokšņu algas u.c. Pētījums arī liecina, ka liela daļa uzņēmēju nav apmierināti ar nodokļu sistēmu, taču lielākā daļa ir apmierināti ar Valsts ieņēmuma dienesta darbu. Uzņēmējiem nav skaidra vidēja termiņa nodokļu politika, kā arī bieža nodokļu regulējuma maiņa neveicina uzticēšanos valsts pārvaldei. Jāatzīmē, ka ēnu ekonomika veicina nevienlīdzīgu konkurenci, izkropļo tirgu un negatīvi ietekmē nodokļu iekasēšanu, kā arī tās dēļ pieejamie statistikas dati var sniegt politikas veidotājiem maldīgu priekšstatu par norisēm tautsaimniecībā.

¹ Schneider F., Buehn A. *Ēnu ekonomika Latvijā un citās Eiropas valstīs: Ko mēs (ne)zinām?!* Prezentācija 2010. gada septembris. [Elektronisks resurss].- <http://www.fm.gov.lv/faili/struktura/CBC257662818001286017675370565.pdf>, 2011.-11.aprīlis

Ne mazāk svarīgs nodokļu politikas rādītājs ir nodokļu struktūra. Autore darbā pētīja nodokļu ieņēmumu sadalījumu atbilstoši ekonomiskām funkcijām.

Ekonomiskā literatūrā nodokļu ieņēmumus iedala atbilstoši ekonomiskām funkcijām. Salīdzinot Latvijas nodokļu ieņēmumu īpatsvaru pēc to ekonomiskās funkcijas ar citām ES dalībvalstīm, var secināt, ka Latvijā patēriņa nodokļu ieņēmumu daļa kopējos nodokļu ieņēmumos ir ievērojami lielāka nekā vidēji ES, darbaspēka nodokļu ieņēmumu daļa ir nedaudz virs ES vidējā līmeņa, savukārt kapitāla nodokļu ieņēmumu daļa, ir būtiski zem ES vidējā līmeņa. Līdzīga situācija ir arī Lietuvā un Igaunijā.¹

Balstoties uz Finanšu ministrijas datiem, kapitāla nodokļos ietilpst uzņēmumu ienākuma nodoklis, nekustamā īpašuma nodoklis, izložu un azartspēļu nodoklis, pašnodarbināto sociālās apdrošināšanas iemaksas, iedzīvotāju ienākuma nodoklis, kas tiek nomaksāts no saimnieciskās darbības, patentmaksas un iedzīvotāju ienākuma nodoklis par ienākumiem no kapitāla pieauguma, dividendēm, procentu ienākumiem. Sazinoties ar Finanšu ministriju, tika noskaidrots, ka mikrouzņēmumu nodoklis netiek atsevišķi klasificēts pie kāda nodokļu veida, jo tiek sadalīts pa pārējiem nodokļu veidiem – IIN, VSAOI, UIN. Tā kā viena no komponentēm, uzņēmumu ienākuma nodoklis, ietilpst kapitāla nodokļos, autore turpmākajās nodaļās veiks arī šī nodokļa analīzi. (2.4.att.)



2.4. att. Latvijas nodokļu ieņēmumu struktūra atbilstoši ekonomiskās funkcijām sadalījumam laika posmā no 2007. līdz 2010. gada 2.cet., %²

Darba nodokļos ietilpst sociālās apdrošināšanas iemaksas (izņemot pašnodarbināto sociālās apdrošināšanas iemaksas) un iedzīvotāju ienākuma nodoklis (nomaksāts no darba samaksas un pensijām). Savukārt patēriņa nodokļos ietilpst akcīzes nodoklis, pievienotās

¹ European Commission. Taxation trends in the European Union. 2008 edition. [Elektronisks resurss]. - http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm, - 2011.-22.marts

² Ziņojums par tautsaimniecības attīstību un kopbudžeta izpildes gaitu 2010.gada 1.pusē/ LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss]. - http://www.fm.gov.lv/faili/FMzino_300810.pdf, - 2011.-25.marts

vērtības nodoklis, vieglo automobiļu un motociklu nodoklis, dabas resursu nodoklis, muitas nodoklis un elektroenerģijas nodoklis.¹

Latvijā, līdzīgi kā citās Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs, patēriņa nodokļu īpatsvars nodokļu ieņēmumos ir augstāks nekā vecajās ES dalībvalstīs, bet īpatsvars ieņēmumiem no kapitāla, īpaši no mājsaimniecībām, ir ļoti zems, kas ir izskaidrojams ar zemu uzņēmumu ienākuma nodokļa likmi (15% pret vidēji 23,5% ES dalībvalstīs), nelielo īpašuma nodokļa īpatsvaru u.c. Darbaspēka nodokļu īpatsvars nodokļu ieņēmumos Latvijā ir līdzīgs kā citās ES dalībvalstīs, bet nodokļu atšķirības rādītājs jeb tā sauktā nodokļu plaissa², kas raksturo atšķirību starp darbaspēka izmaksām darba devējam un strādājošo saņemto algu Latvijā, ir virs vidējā (41,2% pret 37,1% ES 25).

Nodokļu speciālists Māris Jurušs uzsver, ka pēdējos gados veiktie pētījumi pierādot, ka Latvijā ir augsts nodokļu slogs darbaspēkam, bet salīdzinoši zems kapitālam. Idejas par nodokļu akcentu maiņām no algām uz patēriņu īstenošana ir bijusi paredzēta jau 1995. gada, taču, kā liecina prakse, šādas izmaiņas nenotiek tik ātri.³

Līdz šim realizētajai fiskālajai politikai pietrūkst ilgtermiņa skatījuma. Par to liecina tas, ka tiek iztērēti visi ienākumi, kas gūti straujas ekonomiskās izaugsmes gados, neveidojot uzkrājumus grūtākiem laikiem. Turklāt budžeta līdzekļi tika novirzīti kārtējiem izdevumiem (darba samaksai u. tml.), nevis kapitālieguldījumiem, kas varētu veicināt turpmāko ekonomisko izaugsmi. Latvijas budžeta ienākumu lielāko daļu - vairāk nekā 50% - visus iepriekšējos gadus ir nodrošinājuši darba ienākumi - algu aplikšana ar nodokļiem. Tikai 10% kopbudžeta ieņēmumu ir bijuši no kapitāla ienākumiem. Šāda nodokļu struktūra neveicina līdzekļu piesaistīšanu ražojošām nozarēm un uz zināšanām balstītas tautsaimniecības attīstību.⁴ Savukārt citās jaunajās dalībvalstīs tas ir 19-22%, bet vecajās dalībvalstīs nodokļu slogs kapitālam svārstās no 23% līdz 40%.⁵ Balstoties uz Eurostat datiem, kapitāla nodokļu īpatsvars nodokļu ieņēmumos atbilstoši ekonomiskajām funkcijām vidēji ES 27 valstīs 2007. gadā bija 23.6%, savukārt Latvijā 2007. gadā – 13.1%, Lietuvā arī 13.1%, bet Igaunijā vēl mazāk – 8.0%.⁶

¹ Ziņojums par tautsaimniecības attīstību un kopbudžeta izpildes gaitu 2010.gada 1.pusē/ LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss]. - http://www.fm.gov.lv/faili/FMzino_300810.pdf, - 2011.-25.marts

² Visu darbaspēka nodokļu (iedzīvotāju ienākuma nodokļa, darba ņēmēja sociālās apdrošināšanas iemaksas un darba devēja sociālās apdrošināšanas iemaksas) summa dalīta ar darbaspēka izmaksu kopapjomu (bruto algas un darba devēju sociālās apdrošināšanas iemaksu summa).

³ Keišs S., Tīlta E., Medne A., Jesemčika A. *Nodokļi mainīgos tirgus ekonomikas apstākļos/ Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.6.-R.*: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2008.-145.lpp.

⁴ Jēkabsons S., Skribāne I., Sproģe I. *Monētārā, fiskālā un tirdzniecības politika Latvijā/ Ekonomika. Vadības zinātne 743.sējums/ E. Dubras, L. Bandevičas red.-R.*: Latvijas Universitāte, 2009.-81.lpp.

⁵ Verjē T. *Kā atšķiras nodokļu struktūra no citām ES dalībvalstīm?* [Elektronisks resurss] / Biznesa portāls Dienas bizness. - <http://www.db.lv/blogi-viedokli/blogi/tatjana-verje/ka-atskiras-latvijas-nodoklu-struktura-no-citam-es-dalibvalstim-221074>, - 2011.-28.marts

⁶ Eurostat / Structure of taxes by economic function [Elektronisks resurss].- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2001.-18.aprīlis

Lielākā daļa kapitāla nodokļi tiek iekasēti no uzņēmumiem vai nerezidentiem ieturējuma nodokļa veidā. Privātpersonu ienākumi no kapitāla līdz 2010. gadam Latvijas Republikā no nodokļiem lielākoties tika atbrīvoti, līdz ar to iespējams pārcelt daļu no nodokļa sloga no darbaspēka uz ienākumiem no kapitāla. Tas dos pozitīvu efektu uz tautsaimniecības attīstību un motivēs brīvo naudas līdzekļu ieguldīšanu uzņēmējdarbības attīstībā, nevis kapitāla aktīvos, piemēram, luksusa preces un nekustamais īpašums, kas nedod pievienoto vērtību tautsaimniecībai.

2007. gada Ekonomikas ministrijas ziņojumā par Latvijas tautsaimniecību tika ierosināts pārskatīt ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamos ienākumu veidus, tādus kā darījumi ar nekustamo īpašumu un dividendes, kuras tiek izņemtas no uzņēmuma, jo tās saņem fiziskas personas, kuras salīdzinājumā ar nodarbinātajām personām atrodas privilēģētā stāvoklī tāpēc, ka maksā tikai 15% no ienākumiem. Tas nodrošinātu budžetā papildu ieņēmumus un novērstu to, ka vienai nozarei - nekustamo īpašumu tirgum ir bijusi ilgstoša priekšrocība, salīdzinot ar citām nozarēm, jo šajā sfērā līdz šim nekas netika darīts, lai ar nodokli apliktu no īpašumu pārdošanas gūtos ieņēmumus. Līdz šim tas nelabvēlīgi ietekmēja investīciju sadalījumu pa nozarēm, jo bija izdevīgākas nekustamā īpašuma spekulācijas nekā ieguldījumi ražošanas attīstībā.¹

Beidzot pēc trīs gadiem tika sperti reāli soļi. Ar 2010. gada 1. janvāri stājas spēkā jaunas izmaiņas iedzīvotāju ieņēmumu nodokļa likumā. Tika paplašināta iedzīvotāju ienākuma nodokļa bāze, iekļaujot visus kapitāla ienākumus, piemērojot nodokļa likmi 10% dividendēm un procentu ienākumam, bet kapitāla pieaugumam – 15%.

Iepriekšējā prakse rāda, ka citās valstīs, kurās ar nodokli apliek dividendes, investīcijas uzņēmējdarbības attīstībai pat pieaug. Tas notiek varbūt pat lielākā apjomā nekā Latvijā. Turklāt uz investīciju jautājumu būtu jāskatās globāli un ilgtermiņā. Diemžēl patlaban Latvijā nav valsts stratēģiska skatījuma par tādu nodokļu sistēmu, pie kuras ar nodokļiem netiek aplikti ienākumi, ko reinvestē attīstībā, ja investīcijas iegulda uz ilgāku laiku - vismaz uz gadu un vairāk, nevis investē īslaicīgi un uzreiz izņem dividendēs. Šis jautājums ir diskutējams, un, meklējot risinājumus, par pamatu būtu jāņem citu valstu pieredze.²

Autore secina, ka kopējais nodokļu slogs Latvijā ir otrais zemākais ES un to samazināt nav nepieciešams, bet tā pārstrukturizēšana ir neatliekams uzdevums. Pēdējos gados vislielāko nodokļu īpatsvaru veido sociālās iemaksas (ap 32%), pievienotās vērtības nodoklis (ap 24%) un iedzīvotāju ienākuma nodoklis (ap 20%). Latvijā ir augsts nodokļu slogs darbaspēkam, bet salīdzinoši zems kapitālam. 2010. gada otrajā ceturksnī no visiem nodokļu ieņēmumiem pēc to ekonomiskās funkcijas lielākais īpatsvars ir darba nodokļiem - 54,6%, tad seko patēriņa nodokļi -

¹ Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību 2007.gada decembris/ LR Ekonomikas ministrija. [Elektronisks resurss]. - http://www.em.gov.lv/images/modules/items/tsdep/zin_2007_2.pdf, - 2011.-23.marts

² Jurušs M. *Nodokļu maksāšanu veicinās izpratne par līdzekļu izlietojumu*. -R.: Balance Nr. 24 (180), 2007.- 6.-8.lpp.

38,7%, savukārt vismazākais īpatsvars ir kapitāla nodokļiem - tikai 6,7% no kopējiem nodokļu ieņēmumiem. Autore pozitīvi vērtē veiktās izmaiņas iedzīvotāju ieņēmumu nodokļa likumā, attiecībā uz kapitāla aplikšanu ar nodokļiem. Tādējādi tiek ņemts piemērs no vecajām ES valstīm, kur ar nodokļiem parasti aplikti arī banku noguldījumu procenti, dividendes, nekustamā īpašuma „spekulatīvā” pārdošana u.c. ienākumi. Latvijas nodokļu politiku ir nepieciešams pārorientēt no darba ienākumu aplikšanas uz kapitāla ienākumu aplikšanu. Jau pirms ekonomiskās krīzes 2008. gadā bija jāaplik ar nodokli gan dividendes, gan kapitāla pieaugums. Autore uzsver, ka izmaiņas likumdošanā ir jāpieņem pārdomāti un par izmaiņām laikus ir jāinformē visa sabiedrība. Tieši nestabilitāte tiek minēta kā viens no faktoriem, kas atbaida gan ārvalstu investorus, gan kavē uzņēmējiem uzsākt jaunu vai paplašināt esošo biznesu. Autore turpmākajās apakšnodaļās veiks atsevišķu kapitāla nodokļu – uzņēmumu ienākuma, mikrouzņēmumu, iedzīvotāju ienākuma nodokļa par kapitāla pieaugumu un ienākumiem no kapitāla, kā arī nekustamā īpašuma nodokļa - analīzi. Ierobežotā apjoma dēļ autore sīkāk neskatīs izložu un azartspēļu nodokli, pašnodarbināto sociālās apdrošināšanas iemaksas, iedzīvotāju ienākuma nodokli, kas tiek nomaksāts no patentmaksas un citiem saimnieciskās darbības veidiem.

2.2. Uzņēmumu ienākuma nodoklis

2.2.1. UIN attīstība no 1991. gada

Nozīmīgs tautsaimniecībā ir uzņēmumu ienākuma nodoklis. Tas nav tikai budžeta ienākuma avots, bet arī regulators ražošanas attīstībā. Jo lielāks šis nodoklis, jo vairāk tas bremzē ražošanu, un otrādi, jo mazāks šis nodoklis, jo mazāk tas kavē ražošanas attīstību. Diemžēl ražošana visās vietās un dažāda veida ražošana nav vienāda. Ne visi ražotāji atrodas vienādos ekonomiskos apstākļos un jāņem vērā arī uzņēmumu ražošanas specifika.¹ Pasaules attīstītās valstīs uzņēmumu ienākuma (peļņas, korporācijas, akciju u.c.) nodoklis pārsniedz vienu trešdaļu no nodokļu kopsummas. Arī padomju sistēmā uzņēmumu ienākuma nodoklis dažus gadus Latvijā pārsniedza pat 46% no nodokļu kopsummas. Diemžēl pēdējos gados uzņēmumu ienākuma nodoklis Latvijā nodokļu kopsummā tikai nedaudz pārsniedz 5%.

Kopš otrās Latvijas neatkarības iegūšanas 90. gadu sākumā uzņēmumu ienākuma nodoklim Latvijā bijušas daudzas izmaiņas. No sākuma tas tika saukts par peļņas nodokli un bija stipri diferencēts. Bija pat situācija, ka komercbankām tas bija 45%, privātuzņēmumiem – 25% un valsts uzņēmumiem – 35%. Motivācija šai nevienlīdzībai, kāpēc valsts uzņēmumam jāmaksā

¹ Sproģe.I. *Latvijas nodokļi un ekonomiskā krīze/* Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.7.-R.: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2009.-133.lpp.

vairāk nekā privātam, bija tāda, ka privātajai struktūrai sākumā vajadzēja ļaut atsperties. Turklāt tas arī bija stimuls privatizācijai.¹

Kā īpašu noteikumu pie peļņas nodokļa var minēt normu par nodokļu brīvdienām jeb atlaidēm kopuzņēmumos ar ārvalstu ieguldījumu. Daudzi to izmantoja, jo ideja vienkārši bija piesaistīt ārvalstu investīcijas. Patlaban šie nodokļu atvieglojumi vairs neeksistē, jo pašā valsts sākuma bija ideja – dot nodokļu atvieglojumus, - tā ir vispārzināma prakse, kad valsts grib attīstīt ārvalstu investīciju piedalīšanos savā ekonomikā. Vēlāk nodoklis tika pārsaukts par Uzņēmumu ienākuma nodokli, jo savā būtībā tas nebija nodoklis no uzņēmuma peļņas. Ienākumi bija jākoriģē, ņemot vērā daudzus faktorus uzņēmuma darbībā, rezultātā ne vienmēr uzņēmumiem ar peļņu bija jāmaksā nodoklis un otrādāk - ne vienmēr ar zaudējumiem varēja izvairīties no nodokļa maksāšanas.

Lielākā daļa Latvijas uzņēmumu un uzņēmējdarbību no saviem ienākumiem (peļņas) maksā uzņēmumu ienākuma nodokli. Uzņēmumu ienākuma nodoklis ir viens no uzņēmējdarbības visvairāk bremsējošiem nodokļiem, jo tas vistiešākajā veidā ietekmē uzņēmuma finansiāli ekonomisko stāvokli. Bet tas ir nepieciešams valsts budžetam, kā viens no svarīgākiem valsts budžeta ieņēmumu avotiem un kā viena no valsts izveidotajām ienākumu izlīdzināšanas sastāvdaļām.

Galvenie normatīvie akti, kas reglamentē uzņēmumu ienākuma nodokli, ir:

1. LR Likums “Par uzņēmumu ienākumu nodokli”, pieņemts Saeimā 1995. gada 9. februārī, stājies spēkā 1995. gada 1. aprīlī;
2. Ministru Kabineta 2006. gada 4. jūlija noteikumi Nr.556. “Likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” normu piemērošanas noteikumi”;

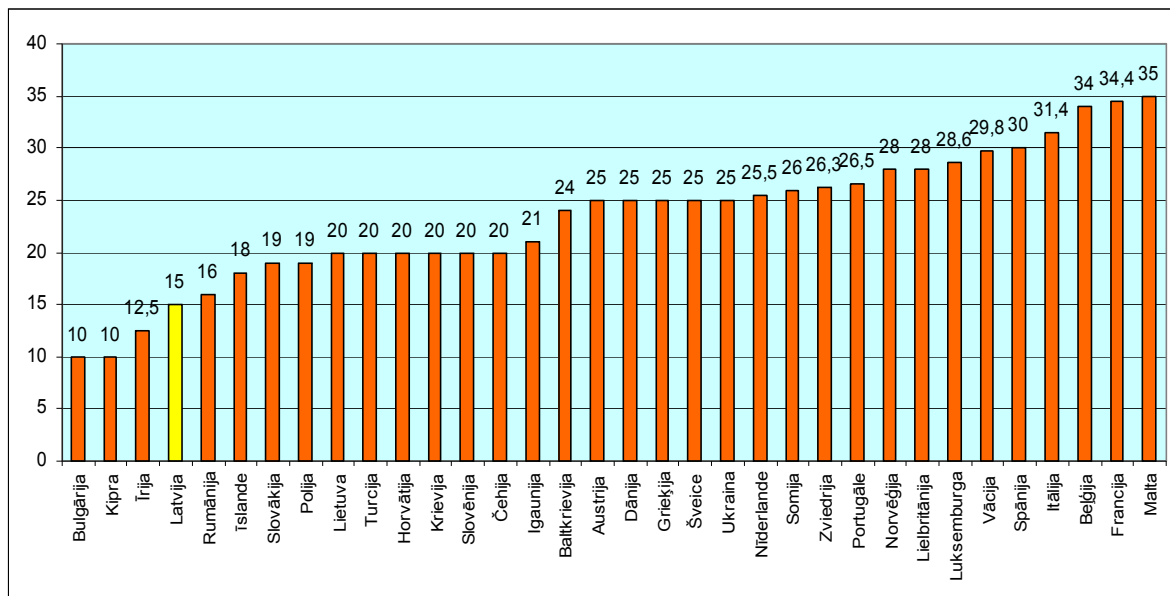
Ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” stāšanās spēkā UIN likme visiem tika samazināta līdz 25%. Tika ieviesti arī atvieglojumi mazajiem uzņēmumiem 20% apmērā no maksājāmā nodokļa. 2002. gadā likme bija jau 22% un 2003. gadā – 19%, bet no 2004. gada jau 15%, kas 2009. gadā ir viena no zemākajām uzņēmumu ienākuma nodokļa likmēm Eiropas valstīs. (2.5. att.) Bet vienlaikus ar šīs likmes pazeminājumu vairs nav spēkā 20% atlaide no aprēķinātā ienākuma nodokļa maziem uzņēmumiem, kā arī 30% atlaide no aprēķinātā ienākuma nodokļa uzņēmumiem, kas ražo augsto tehnoloģiju un programmatūras produktus.² Valdība minējusi, ka uzņēmumu ienākuma nodoklis samazināts ar mērķi palielināt uzņēmējdarbību, tādējādi atbrīvojot lielo uzņēmumu īpašniekus no nodokļu sloga.

Lēmums piešķirt nodokļu samazinājumu visiem uzņēmumiem pieņemts pēc partiju nespējas vienoties par to, cik lielas atlaides un kam tieši būtu piešķiramas. 2004. gadā tika

¹ *Mazā biznesa kurss: mācību līdzeklis/* sagat. Joma S., Kalnīte E., Pelše G. u. c.-R.: Jumava, 1999.-236.lpp.

² Turpat, 236.lpp.

diskutēts par vēlreizēju uzņēmumu ienākuma nodokļa samazinājumu 12,5% apmērā, kas būtu viszemākā likme Eiropā, tādējādi piesaistot ārvalstu investīcijas, tomēr baidoties no šobrīd aktuālās nodokļu harmonizēšanas programmas Eiropas Savienības valstīs, šāds lēmums netika pieņemts.¹



2.5. att. Uzņēmumu ienākumu nodokļa likmes 2009. gadā Eiropas valstīs, % (autoreis veidots, izmantojot²)

Jāpiemin, ka ES tiešo nodokļu politika ir dalībvalstu pārziņā, līdz ar to netiek noteikta vienota UIN likme vai minimālās normatīvās likmes visām ES dalībvalstīm. Tām ir visai liela brīvība UIN likmes un bāzes sistēmas noteikšanā, kas rada vērā ņemamas UIN atšķirības starp valstīm.³ Vairumam ES valstu, kas pievienojās pēc 2004. gada (ES-12) raksturīgas zemākas UIN likmes, kas kopumā samazina ES-27 vidējo likmi. Tādējādi vērojams, ka no 1995. gada līdz 2009. gadam vidējā nominālā UIN likme ES-27 valstīs samazinājusies par 11,8 procentpunktiem no 35,3% uz 23,5%.⁴ Salīdzinot ar kaimiņvalstīm, no 2009. gada Lietuvā UIN ir palielināts no 15% uz 20% likmi, savukārt Igaunijā UIN (nodoklis uz sadalīto peļņu) ir 21% no bruto dividendēm (21/79 jeb 26% no neto dividendēm).⁵

¹ Enlargement of May 2004. [Elektronisks resurss]. - http://europa.eu/index_lv.htm, - 2011.-24.marts

² Uzņēmumu ienākuma nodokļa likmes Eiropā. [Elektronisks resurss] / Vikipēdija. Brīvā enciklopēdija. - http://en.wikipedia.org/wiki/Tax_rates_of_Europe, - 2011.-25.marts

³ Škapars R., Šumilo Ē., Dunska M. *Nodokļu politikas tiesiskie un ekonomiskie aspekti un to ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā*.-R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2010.-69.lpp.

⁴ Turpat, 71-72.lpp.

⁵ Kluškina D. Nodokļi Igaunijā: līdzības un atšķirības salīdzinājumā ar Latviju. [Elektronisks resurss] / Latvijas investīciju un attīstības aģentūra. - http://www.liaa.gov.lv/uploaded_files/00JAUNIE00/Semin/EVN/Igaunija/Diana%20Kluskina_nodokli%20EE%20s_alidzinot%20ar%20LV.pdf, - 2011.-2.aprīlis

Iepazīstoties ar Dr.man. I.Sproģes rakstu „Latvijas nodokļi un ekonomiskā krīze”, var secināt, ka Latvijā ir izteikta centriska nodokļu politika, kas raksturojas ar zemu uzņēmumu ienākuma nodokli un niecīgu sociālo nodrošinājumu. Latvijā attīstījās pakalpojumi bagātajiem, piemēram, nekustamo īpašuma spekulatīvā darbība, kas diemžēl neatstāj paliekošas vērtības. Pakalpojumu burbulis pārplīsa un nabadzība parādījās īstajā gaismā. Zemais uzņēmumu ienākuma nodoklis tieši šādu situāciju veicināja.¹ Kā redzams no 2.5. attēla attīstītās valstīs uzņēmumu ienākumu nodokļu likme ir vidēji ap 30%. No mazās uzņēmumu ienākuma nodokļu likmes Latvijā iegūst galvenokārt tikai monopolorganizācijas un nedaudzi mazie uzņēmumi. Savukārt uzņēmumu attīstību šī mazā likme nav iespaidojusi - tāpat ir maz uzņēmumu, kas strādā ar peļņu, un uzņēmumu peļņa nav liela. Tātad vājajai uzņēmumu attīstībai Latvijā ir kādi īpaši bremsējoši faktori. Kā galvenos bremsējošos faktoros var minēt: liels nodokļu slogs, birokrātiskie žņaugi uzņēmējdarbībā (atskaites, saskaņošana, birokrātisms u.c.), nākotnes, tai skaitā arī, lata kursa attiecība pret citām valūtām.²

Vienādojot nodokļu likmi, tika likvidēta progresīvā nodokļu sistēma, pārejot uz proporcionālo. Jāatzīmē, ka pasaules attīstītās valstīs veido uzņēmumu progresīvo ienākuma nodokli. Diferencējot UIN likmes, valsts rīcībā ir mehānisms, kā stimulēt uzņēmumus, piemēram, veicināt inovācijas, jaunu produktu ražošanu, pētniecību u.c. Latvijā, saglabājot konstantu nodokļu likmi, minētos nodokļu stimulus realizēt ir grūti.³

Ar 2004. gada 1.maiju Latvija pievienojās Eiropas Savienības valstu saimei un stājās spēkā ES direktīvas 90/434/EEC un 90/435/EEC prasības, tas nozīmē, ka galvenās izmaiņas, kas skāra UIN Latvijā nosaka:

1) ka uzņēmējdarbību reorganizācijas gadījumā radies kapitāla pieaugums ir izslēdzams no apliekamā ienākuma gan uzņēmējdarbības, gan akcionāru (kapitāla daļu īpašnieku) līmenī, tas attiecas uz šādiem pārrobežu reorganizācijas veidiem: 1) saimnieciskās darbības veida nodošana; 2) akciju apmaiņa; 3) sabiedrību apvienošana; 4) sabiedrību sadalīšana;

2) ka tiek atbrīvotas no aplikšanas ar nodokli citas ES dalībvalsts mātes sabiedrībai izmaksātas dividendes, ja ievēroti zināmi nosacījumi:

- ES dalībvalsts sabiedrībai pieder ne mazāk kā 25% kapitāla un balsošanas tiesību Latvijas sabiedrībā, kas izmaksā dividendes;

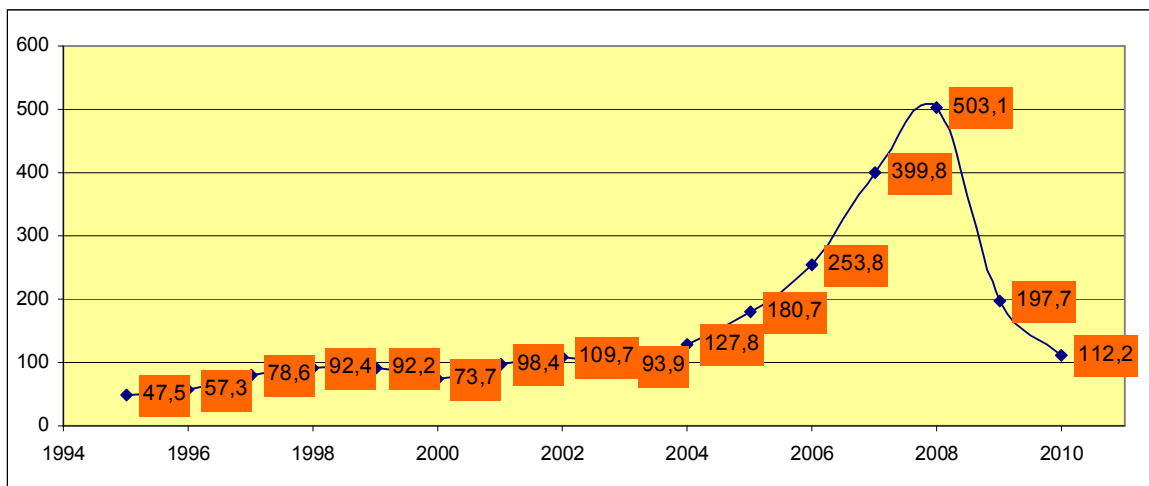
¹ Sproģe.I. *Latvijas nodokļi un ekonomiskā krīze/* Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.7.-R.: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2009.-127.lpp.

² Sproģe I. *Latvijas nodokļu politikas īpatnības/* Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.6.-R.: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2008.-159.lpp.

³ Melnalksne I. *Latvijas fiskālās politikas raksturojums/* Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.6.-R.: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2008.-141.lpp.

- ES dalībvalsts sabiedrības līdzdalībā Latvijas sabiedrībā līdz dividenžu izmaksas dienai ir vismaz divus gadus ilga.¹

Lai izvērtētu veiktās UIN likmju izmaiņas, kā tas ietekmējis UIN kopbudžeta ieņēmumus, autore izskata laika periodu no 1995. līdz 2010. gadam. (2.6.att.)



2.6. att. Uzņēmumu ienākuma nodokļa kopbudžeta ieņēmumi Latvijā no 1995.- 2010. gadam, milj. Ls (autore veidots, izmantojot²)

Uzņēmumu ienākuma nodokļa dinamika ir diezgan mainīga. Nodokļa ieņēmumi sāka samazināties 1994. gadā sakarā ar daudzo nodokļu maksātāju finansiālajām grūtībām. Pēc banku krīzes Latvijā 1995. gadā, sākot ar 1996. gadu uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumi sāka pakāpeniski palielināties, ko ietekmēja arī likmju izmaiņas. Pēc pāris gadiem Latvijas ekonomika saskārās ar vēl vienu pārbaudījumu – Krievijas finanšu krīzi, kas sākās 1998. gada vasarā un kuras dēļ visvairāk cieta Latvijas eksportētāji (īpaši pārtikas preču ražotāji, kuru noieta tirgus bija Krievijā).³ Kā veiksmīgākos gadus var minēt 1998. un 2002. gadu, kuros redzams nodokļa ieņēmumu pieaugums, kā arī straujš nodokļu ieņēmums vērojams no 2004. gada, kas sakrīt ar likmes samazināšanu līdz 15% un ir vislielākais uzņēmumu ienākuma nodokļa kopbudžeta ieņēmumu pieaugums. Likmes samazināšana ir sevi attaisnojusi, uzņēmēji arī ir ieinteresēti uzrādīt patiesos ieņēmumus un nevēlas riskēt ar to slēpšanu, vienlaicīgi attīstās tautsaimniecība un atstāj lielākus līdzekļus uzņēmuma īpašumā. Sekmīgi attīstoties ekonomikai un uzlabojoties uzņēmumu finanšu rādītājiem, vērojams būtisks uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu pieaugums. Analizējot 2.6. attēla datus, varam atzīmēt, ka 2004. gadā ienākuma nodokļa ieņēmumi sastādīja 127,8 milj. latu, savukārt 2008. gadā – 503,1 milj. latu. Ekonomiskā

¹ LR Finanšu ministrija. Izmaiņas Latvijas nodokļu politikā pēc iestājas ES [Elektronisks resurss]. - http://www.fm.gov.lv/nodokli/izmainas_pec_iestanas_es.pdf, - 2011.-26.marts

² LR Centrālā Statistikas pārvalde. [Elektronisks resurss]. - <http://www.csb.gov.lv>, - 2011.-2.aprīlis

³ Eglīte S. *Latvijas ekonomikas strukturālās izmaiņas un ekonomiskā politika no 1990. līdz 2002. gadam/* Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.3.-R.: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2003.-24.lpp.

lejupslīde 2008. gadā atstāja būtisku ietekmi uz turpmākajiem UIN ieņēmumiem. 2009. gadā salīdzinājumā ar 2008. gadu UIN ieņēmumi samazinājušies par 305,9 milj. latu jeb 60.81%. Uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu ievērojamais samazinājums ir skaidrojams ar ievērojamu 2008. gada peļņas samazinājumu, kā rezultātā samazinājās UIN iemaksas un pieauga atmaksas.¹ UIN ieņēmumi 2010. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu samazinājās par 43.1% un bija 112,2 milj. latu. Jāatzīmē, ka 2010. gada plāns ir izpildīts 145,7% apmērā. Noteicošais faktors UIN samazinājumam bija iemaksu kritums par 33.4% 2010. gadā salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Autore uzskata, ka turpmāko gadu UIN ieņēmumi pieaugs lēni, jo ekonomiskā augšupeja nav strauji gaidāma.

2.2.2. UIN maksātāji, apliekamais objekts, atvieglojumi

Uzņēmumu ienākumu **nodokli maksā** iekšzemes uzņēmumi, no valsts budžeta finansētas institūcijas, kā arī no pašvaldību budžetiem finansētas institūcijas, kuras gūst ienākumus no saimnieciskas darbības, ārvalstu komercsabiedrības, fiziskas personas un citi nerezidenti. **Nodokli nemaksā** fiziskas personas, individuālie uzņēmumi, kuriem atbilstoši likumam nav jāiesniedz gada pārskats (arī zvejnieku un zemnieku saimniecības), budžeta finansētas iestādes, kuru ienākumi nonāk valsts budžetā, privātie pensiju fondi, biedrības, nodibinājumi, reliģiskas organizācijas, finanšu un kapitāla tirgus komisija. Personālsabiedrību biedri maksā attiecīgi iedzīvotāju vai uzņēmumu ienākumu nodokli par tam pienākošos apliekamā ienākuma daļu, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības biedrs – par tam sadalīto pārpalikuma daļu, savukārt dzīvokļu, automašīnu, laivu garāžu īpašnieku vai dārzkopības sabiedrību biedri – par tam sadalīto peļņas daļu.²

Attiecībā uz rezidenti ar nodokli **apliekamais objekts** ir taksācijas periodā Latvijā un ārvalstīs gūtais apliekamais ienākums. Ar nodokli apliekamais ienākums tiek koriģēts saskaņā ar likumu „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”, kurā noteikts nodokļa maksātāja peļņas un zaudējumu aprēķinā uzrādītais peļņas vai zaudējumu apjoms pirms uzņēmumu ienākuma nodokļa aprēķināšanas, tiek palielināts vai samazināts par to izdevumu vai izdevumu daļas summu, kuri nav tieši saistīti ar maksātāja saimniecisko darbību, un par to zaudējumu summu, kurus radījusi maksātājam piederošo sociālās infrastruktūras objektu uzturēšana.

Nodokļu maksātāja apliekamo ienākumu palielina arī par soda naudām, līgumsodiem, neatlīdzinātajām iztrūkumu vai izlaupījumu summām kapitālsabiedrībās, kuru pamatkapitālā valsts vai pašvaldību daļa ir lielāka par 50%, summu par kādu taksācijas periodā tiek palielināti

¹ Gūte G. *Nodokļu ieņēmumi mazinājušies, neskatoties uz likmju pieaugumu.*-R: Balance Nr.6 (234),2010.-3.lpp.

² Par uzņēmumu ienākuma nodokli: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=34094>, - 2011.-4.marts

uzkrājumi šaubīgajiem debitoriem un parādu summām, kas tieši iekļautas zaudējumos, par 40% reprezentācijas izdevumiem izlietotās summas, taksācijas perioda zaudējumiem no vērtspapīru pārdošanas, izdevumiem, kas saistīti ar šī automobiļa uzturēšanu.

Attiecībā uz nerezidentiem ar nodokli apliekamais objekts ir Latvijā gūtie ieņēmumi no saimnieciskās darbības vai ar to saistītām darbībām. Nodoklis tiek ieturēts no tādiem maksājumiem, kurus rezidenti un pastāvīgās pārstāvniecības izmaksā nerezidentiem, ja no šiem maksājumiem nav ieturēts iedzīvotāju ienākuma nodoklis.¹

Īpaša kārtība piemērojama kuģošanas uzņēmumiem. Ja tie atbilst likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” noteiktiem kritērijiem, var izvēlēties kārtību, atbilstoši kurai tiek maksāts uzņēmumu ienākuma nodoklis. Tādējādi nodokļa maksātājs var maksāt nodokli likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” noteiktajā vispārējā kārtībā vai arī iegūt tonnāžas nodokļa maksātāja statusu un maksāt tonnāžas nodokli par uzņēmuma peļņas daļu, kas tieši attiecināma uz starptautiskajos pārvadājumos izmantotajiem kuģiem. Tonnāžas nodokļa objekts tiek noteikta pēc īpašas formulas par katru starptautiskajos pārvadājumos izmantoto kuģi. Atbilstoši formulai kuģa neto tonnāža tiek reizināta ar dienu skaitu kalendārā gada laikā, kurā kuģis tiek izmantots, un īpašu koeficientu, kas atkarīgs no kuģa neto tonnāžas.²

Spēļu biznesa sabiedrības, aprēķinot apliekamo ienākumu, no tā atskaita ik ceturksni maksāto nodokli par loterijām un azartspēlēm atbilstoši likuma „Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli” strikti noteiktajām likmēm. Tādējādi šie uzņēmumi UIN maksā vienīgi tad, ja pēc šī specifiskā nodokļa samaksāšanas tam vēl paliek ar nodokli apliekamais ienākums.³

Uzņēmumu ienākuma nodokli **aprēķina** šādi:

- 1) nosaka ienākumu summu, ko uzņēmums guvis Latvijas Republikā, ES dalībvalstīs vai t.s. trešajās valstīs (valstis ārpus ES)
- 2) aprēķina uzņēmuma izdevumu summu attiecīgajā pārskata gadā;
- 3) nosaka gada peļņu, no ienākumiem atņēžinot izdevumus;
- 4) iegūto peļņu speciāli koriģē, un šīs procedūras gaita tā var palielināties vai samazināties. Uzņēmumu ienākuma nodokļa aprēķināšanai koriģētā peļņa saucas „ar nodokli apliekamais ienākums”;
- 5) aprēķina uzņēmumu ienākuma nodokli;
- 6) iegūto nodokli samazina par piešķirto atlaižu summu. Iegūst uzņēmumu ienākuma nodokli, kas jāsamaksā par pārskata gadu;

¹ VID gada pārskati. [Elektronisks resurss] / Valsts ieņēmumu dienests. - <http://www.vid.gov.lv>, - 2011.-15.marts

² Par uzņēmumu ienākuma nodokli: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=34094>, - 2011.-4.marts

³ Metodiskais materiāls par uzņēmumu ienākuma nodokļa uzrādīšanu grāmatvedībā. [Elektronisks resurss] / Valsts ieņēmumu dienests. – <http://www.vid.gov.lv>, - 2011.-28.februāris

7) no iegūtās uzņēmumu ienākuma nodokļa gada summas atskaita pārskata gada jau izdarītos avansa maksājumus. Iegūst uzņēmumu ienākumu nodokli, kas pēc aprēķinu rezultātiem jāiemaksā budžetā, vai, gluži pretēji, avansā pārmaksāto uzņēmumu ienākuma summu, ko var saņemt no budžeta.¹

Uzņēmumiem saskaņā ar likumu „Par uzņēmumu ienākumu nodokli” tiek piemēroti **nodokļu atvieglojumi** sekojošos gadījumos:

1) Nodokļa summa uzņēmumiem tiek samazināta:

- par ārvalstīs samaksāto nodokli (atlaide par ārvalstīs gūto ieņēmumu ir vienāda ar ārvalstīs samaksātā nodokļa summu);
- uzņēmumiem, kas veikuši ieguldījumus atbalstāmo investīciju projektu ietvaros;
- uzņēmumiem, kas veic lauksaimniecisko darbību (noteikta atlaide taksācijas gadā 10 latu apmērā par katru lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru);
- uzņēmumiem, kas izmanto kā darbaspēku notiesātos;
- ziedotājiem (nodokli samazina par 85 procentiem no summām, kas ziedotas budžeta iestādēm, reliģiskajām organizācijām un LR reģistrētām biedrībām un nodibinājumiem);
- invalīdu, medicīniska rakstura un labdarības fondu uzņēmumiem;
- uzņēmumiem, kas veic saimniecisko darbību Latvijas speciālajās ekonomiskajās zonās un brīvostās.

2) Apliekamais ienākums tiek samazināts autotransporta uzņēmumiem par summu speciālās rezerves veidošanai līdz 5000 latu par katru tam piederošo autobusu;

3) Uzņēmumiem īpaši atbalstāmajos reģionos pamatlīdzekļu nolietojuma likme tiek palielināta atbilstoši katrai pamatlīdzekļu kategorijai noteiktajam koeficientam.

4) Stimuls jaunu tehnoloģisko iekārtu iegādei: pirms taksācijas perioda nolietojuma summas aprēķināšanas katras jaunas ražošanas tehnoloģiskās iekārtas iegādes vērtību vai izveidošanas vērtību tajā taksācijas periodā, kurā attiecīgā iekārta iegādāta vai izveidota, palielina, reizinot to ar koeficientu 1.5 periodā no 2009. gada līdz 2013. gadam.

5) Ar 2002. gadu sabiedrībām, kas nodarbojas ar kravu vai pasažieru starptautiskajiem pārvadājumiem pa jūru, ir tiesības izvēlēties, vai maksāt uzņēmumu ienākuma nodokli vispārējā kārtībā, vai arī maksāt tonnāžas nodokli.²

Uzņēmumu ienākuma nodokļa atbrīvojumi:

1) Summas, kas izmaksātas subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai.

¹ Mazā biznesa kurss: mācību līdzeklis/ sagat. Joma S., Kalnīte E., Pelše G. u.c.-R.: Jumava, 1999.-235.-241.lpp.

² Par uzņēmumu ienākuma nodokli: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=34094>, - 2011.-14.marts

2) Ienākumi, kas gūti no to vērtspapīru pārdošanas, kuri atrodas publiskajā apgrozībā saskaņā ar likumu „Par vērtspapīriem”.¹

Ar 2010. gada 1. janvāri tiek samazināta reprezentācijas izdevumu norma, ko drīkst atskaitīt no apliekamā ienākuma, no 60% uz 40%. Tātad no 100%, ko veido reprezentācija, attaisnoti drīkst norakstīt 40%, bet par 60% palielināt peļņu.

No 2010. gada UIN aprēķināšanas vajadzībām 1,5 reizes palielina izdevumos neiekļaujamo izmaksu daļu, kas nav saistīta ar saimniecisko darbību un zaudējumiem. Tātad, ja nesaimnieciskie izdevumi ir Ls 100, reizinot ar koeficientu 1,5 iegūst Ls 150 par ko jāpalielina apliekamais ienākums, kā rezultātā jāmaksā lielāks nodoklis.

Nodokļa aprēķini tiek veikti par **taksācijas periodu**. Taksācijas periods ir uzņēmuma pārskata gads saskaņā ar likumu „Par grāmatvedību” un „Gada pārskatu likumu”, Kredītiestāžu likumu, Krājaizdevu sabiedrību likumu vai Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likumu.

Uzņēmumu ienākuma nodoklis tiek maksāts avansa veidā, t.i., pēc speciālas formulas, ņemot vērā iepriekšējā gada nodokļa summu un gada patēriņa cenu indeksu, tiek aprēķināta summa, kas katru mēnesi līdz 15. datumam jāiemaksā avansā valsts budžetā, turklāt par nokavētu termiņu tiek iekasēta soda nauda.

Likumā par UIN ir teikts, ka nodokļa maksātājs patstāvīgi sastāda nodokļa taksācijas gada deklarāciju un to iesniedz Valsts ieņēmumu dienestam (turpmāk – VID) ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc taksācijas gada beigām. Nodoklis jāpārskaita valsts budžetā 15 dienu laikā pēc gada pārskata un nodokļa deklarācijas iesniegšanas dienas. Ja ir veiktas pārmaksas, tad Valsts ieņēmumu dienests tās ieskaita nodokļa maksātāja turpmākajos nodokļa maksājumos vai atmaksā nodokļa maksātājam pēc tā pieprasījuma 30 dienu laikā.

No 2010. gada ir paplašinātas iespējas nodokļu maksātājam pašiem noteikt samazinātus avansa maksājumus, ja ir samazinājies peļņas apmērs. Paredzēts arī, ja starpība starp rezumējoša kārtībā aprēķināto nodokli un paša nodokļa maksātāja noteiktiem samazinātajiem avansa maksājumiem nepārsniegs 20% no taksācijas gadā rezumējoša kārtībā aprēķinātā nodokļa, tad piemaksājamo nodokļa summu neuzskatīs par nokavēto nodokļa maksājumu un tai nepiemēros nokavējuma procentus.²

Pēc iepriekšējā apakšnodaļā veiktā pētījuma par uzņēmumu ienākuma nodokļa kopbudžeta ieņēmumiem Latvijā no 1995. - 2009. gadam autore secina, ka Latvijas valsts esošās ekonomiskās situācijas apstākļos, 2009. gadā un 2010. gadā, UIN maksātājiem bija ļoti grūti pildīt savas saistības. 2008. gada sākumā labvēlīgie apstākļi iedeva iespēju daudziem

¹ Par uzņēmumu ienākuma nodokli: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=34094>, - 2011.-14.marts

² Izmaiņas normatīvajos aktos. [Elektronisks resurss] / Vienotie Internet dati. - http://www.vid.lv/lv/no_jauna/no_2010_01_01, - 2011.-23.marts

maksātājiem gūt peļņu no savas darbības un aprēķinātie avansa maksājumi 2009. gadam jau kļuva par nepanesamu slogu. Kā izeju no šīs situācijas Valsts ieņēmumu dienests bija spiests pielietot noteiktu sistēmu UIN atviegloto maksājumi noteikšanai. Maksātājiem bija iespēja, pierādot, ka peļņa no darbības ir samazinājusies (iesniedzot VID iesniegumu, kur ir salīdzināti 2008. g. un 2009.g. noteikta perioda neto apgrozījums), saņemt procentuālo koeficientu, pēc kura viņi paši varētu rēķināt sev piemērotus UIN avansa maksājumus. Daudziem uzņēmumiem tas kļuva par iespēju laicīgi maksāt nodokli un netikt par Valsts parādnieku.

Latvijas nodokļu struktūrā būtiski jāpalielinās uzņēmumu ienākuma nodoklim. Uzņēmumu ienākuma nodokļi pamatā jāpalielina uz diferencēta nodokļa noteikšanas uzņēmumiem ar monopolstāvokli un peļņas attiecības pret kapitālu. Salīdzinot Latvijas nodokļu struktūru ar vecajām Eiropas Savienības valstīm, var konstatēt, ka tur tiešām nodokļu struktūrā ir lielāks procents uzņēmumu ienākuma nodoklim un mazāks procents pievienotās vērtības nodoklim. Arī Latvijai ir jāseko šai Eiropas Savienības tendencei Latvijas iedzīvotāju lielākās daļas interesēs, samazinot iespējas nelielai iedzīvotāju daļai dzīvot uz citu rēķina. Latvijā ir jāsamazina lielkapitālistiskā monopola lielā vara.¹

Autore uzskata, ka uzņēmumu ienākuma nodoklis 15% apmērā Latvijā ir noteikts optimāls, tam nevajadzētu negatīvi ietekmēt uzņēmējdarbību, bet veicināt rezidentu un nerezidentu uzņēmējdarbības attīstību Latvijā. Autore uzskata, ka Latvijai jāņem piemērs no Eiropas Savienības vecajām valstīm, kur nodokļus diferencē atkarībā no ienesīguma. Lai ievērotu objektīvos izdevīgākos vai arī neizdevīgākos apstākļus (reģionālā atrašanās vieta, nozares efektivitāte, tirgus iespējas u.c.), ir jādiferencē nodokļu likmes, piešķirot zemākas maziem uzņēmumiem un paaugstinātas uzņēmumiem, kuri atrodas labākos apstākļos. Ekonomikas lejupslīdes apstākļos strauji samazinās uzņēmumu peļņa, attiecīgi arī UIN ieņēmumi budžetā. Autore uzskata, ka vajadzētu izvērtēt UIN atvieglojumu lietderību. Autore ierosina ieviest atlaides uzņēmumiem, kas investē R&D (angļu val. - zinātnē un attīstībā), jo pašlaik ir tikai ieviests koeficients radīto nemateriālo ieguldījumu vērtības norakstīšanai. Tāpat vajadzētu palielināt atlaižu atvieglojumu apmēru uzņēmumiem, kuru ieguldījumi ražošanā pārsniedz noteiktu apmēru, piemēram, LVL 10 milj., piemērojot koeficientus pamatlīdzekļu nolietošanai. Par mazo un īpaši mikrouzņēmumu darbības veicināšanu ir runāts ilgi, tomēr tikai 2010. gadā šīs runas ir sekmējušās ar konkrētiem darbiem. Lai mazinātu uzņēmējdarbībai Latvijā birokrātiskos noteikumus, Saeima 2010. gada 9. augustā pieņēma lēmumu par mikrouzņēmumu nodokļa ieviešanu.

¹ Sproģe I. *Latvijas nodokļu politikas īpatnības*/ Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.6.-R.: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2008.-161.lpp.

2.3. Mikrouzņēmumu nodoklis

No 2010. gada 1. septembra ir stājies spēkā likums „Mikrouzņēmumu nodokļa likums”. Sākotnēji bija paredzēts, ka mikrouzņēmumu nodoklis tiktu ieviests 2010. gada 1. jūlijā, tomēr, skatot jauno likumu un ar to saistītos grozījumus citos likumos Saeimā, tika konstatēta virkne nepilnību, ko atbildīgās ministrijas sadarbībā ar ieinteresētajām organizācijām un deputātiem vairāku mēnešu laikā novērsa.¹ Šis instruments vairāk domāts ģimeņu biznesa attīstībai.

Mikrouzņēmums var būt : individuālais komersants, individuālais uzņēmums, zemnieka vai zvejnieka saimniecība, kā arī fiziskā persona, kas reģistrēta Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicējs, vai sabiedrība ar ierobežotu atbildību, kuri atbilst šādiem kritērijiem:

- a) dalībnieki (ja tādi ir) ir fiziskās personas. Sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībnieki - fiziskās personas - vienlaikus ir arī valdes locekļi,
- b) apgrozījums kalendāra gadā nepārsniedz 70 000 latu,
- c) darbinieku skaits jebkurā brīdī ir ne lielāks par pieciem. Darbinieku skaitā neiekļauj prombūtnē esošus vai no darba atstādinātus darbiniekus.²

Likums „Mikrouzņēmumu nodoklis” paredz, ka darba devējs maksās vienu mikrouzņēmumu nodokli, kas nav atkarīgs no darbinieku darba algas. Darba devējam nav jāmaksā valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un ienākuma nodoklis no darba algas.

Mikrouzņēmumu nodokļa likme ir 9% no apgrozījuma (saimnieciskās darbības ienākumiem), tomēr, ja:

- darbinieku skaits ceturksnī pārsniegs 5, noteiktajai likmei pieskaita divus procenta punktus par katru papildus nodarbināto darbinieku;
- apgrozījums kalendārajā gadā pārsniegs 70 000 latu, papildus nodoklis 20% apmērā no pārsnieguma summas;
- darbinieka ienākumi pārsniegs 500 latus mēnesī (neto), papildus nodoklis 20% apmērā no pārsnieguma summas.

Mikrouzņēmumu nodoklis ietver pavisam 4 nodokļus, kuri sadalās sekojoši:

1. valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un uzņēmējdarbības riska valsts nodeva;
2. iedzīvotāju ienākuma nodoklis;
3. uzņēmumu ienākuma nodoklis.

UIN maksātājiem mikrouzņēmumu nodoklis tiek sadalīts šādi :

¹ Gleizde G. Atbalsta mikrofirmu nodokļu ieviešanu. [Elektronisks resurss] / Biznesa portāls Dienas bizness. - <http://www.db.lv/likumi/atbalsta-mikrofirmu-nodokla-ieviesanu-227082>, 2011.-14.marts

² Mikrouzņēmumu nodokļa likums: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. – <http://www.likumi.lv/doc.php?id=215302>, - 2011.-12.marts

- valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu kontā - 65%
- uzņēmējdarbības riska valsts nodevas kontā – 0,1%
- iedzīvotāju ienākuma nodokļa kontā – 30%
- uzņēmumu ienākuma nodokļa kontā – 4,9%

IIN maksātājiem mikrouzņēmumu nodoklis tiek sadalīts šādi :

- valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu kontā - 65%
- iedzīvotāju ienākuma nodokļa kontā – 35%

Sākotnēji valdība atbalstīja jaunā nodokļa ieviešanu ar likmi 20% no apgrozījuma, tomēr uzņēmēju organizācijas norādīja, ka tas neradītu plānoto efektu un lielākajai daļai mikrouzņēmumu nemaz nebūtu izdevīgi.¹

Mikrouzņēmumu nodoklis tiek maksāts 4 reizes gadā. Nodokļa deklarācija jāiesniedz un nodoklis jāsamaksā līdz ceturksnim sekojošā mēneša 15. datumam, ņemot vērā iepriekšējā ceturkšņa apgrozījumu.

Mikrouzņēmumu nodokļa taksācijas periods ir kalendārais gads. Mikrouzņēmumu nodokļa summa tiek aprēķināta reizinot uzņēmuma gada apgrozījumu ar nodokļa likmi. Ja uzņēmums pārsniedz likumā noteiktos kritērijus, tiek aprēķinātas papildus nodokļa summas.

Uz mikrouzņēmumiem attiecas arī likums „Par pievienotās vērtības nodokli” un gadījumā, ja iepriekšējo 12 mēnešu laikā, apliekamie darījumi sasniedz 10 000 latu, tiem jāreģistrējas VID kā pievienotās vērtības nodokļa maksātājiem.²

Mikrouzņēmuma darbinieka ienākums ir ienākums (naudā, citās lietās vai saņemtie pakalpojumi, kas novērtēti naudas izteiksmē), kas atbilst darbinieka, saskaņā ar darba līgumu saņemamajam ienākumam, pēc iedzīvotāju ienākuma nodokļa un valsts sociālo apdrošināšanas obligāto iemaksu atskaitīšanas vispārējā kārtībā, piemērojot likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” un likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” normas.³

Mikrouzņēmumu nodokļa maksātājs slēdzot darba līgumu, rakstveidā informē darbinieku par to, ka darba devējs ir mikrouzņēmumu nodokļa maksātājs, ka mikrouzņēmuma darbinieka iedzīvotāju ienākuma nodoklis un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas tiek noteiktas no mikrouzņēmuma apgrozījuma un mikrouzņēmuma darbiniekam ir tiesības brīvprātīgi pievienoties valsts sociālajai apdrošināšanai.

Darbinieks jāinformē arī par pienākumu iesniegt mikrouzņēmumā algas nodokļa grāmatiņu. Šo informāciju var ietvert darba līgumā (Likums „Par mikrouzņēmumu nodokli”

¹ Gleizde G. Atbalsta mikrofirmu nodokļu ieviešanu. [Elektronisks resurss] / Biznesa portāls Dienas bizness. - <http://www.db.lv/likumi/atbalsta-mikrofirmu-nodokla-ieviesanu-227082>, - 2011.-14.marts

² Lejniece I. Kam izdevīgi maksāt mikrouzņēmumu nodokli? [Elektronisks resurss] / Portāls Debets-Kredīts. - <http://www.d-k.lv/lat/publications/57>, - 2011.-14.marts

³ Mikrouzņēmumu nodokļa likums: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. – <http://www.likumi.lv/doc.php?id=215302>, - 2011.-12.marts

3.panta 1.daļa). Jāņem vērā tas, ka gadījumā, ja vienam īpašniekam pieder vairāki uzņēmumi, tad par mikronodokļa maksātāju var kļūt tikai viens no tiem.

Jauni uzņēmumi kļūt par mikrouzņēmumu nodokļa maksātājiem varēja kļūt no 2010. gada 1. septembra, bet jau strādājošie šo nodokli izvēlēties maksāt varēja no 2011. gada sākuma.

Kā liecina Valsts ieņēmumu dienesta dati no 1. septembra līdz šā gada 5. janvārim mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statusu kopumā bija ieguvuši 7160 uzņēmēju, no tiem: 4427 esošie nodokļu maksātāji, 2733 jaundibināti uzņēmumi.¹ Savukārt 57 jau zaudējuši mikronodokļa maksātāja statusu.²

2010. gada jūnijā publicētajā pētījumā par uzņēmējdarbības nosacījumiem mikrouzņēmumiem Baltijas valstīs, ko veicis zvērinātu advokātu birojs *BDO Zelmenis & Liberte*, tika norādīts, ka vislabvēlīgākā vide mikrouzņēmumu izveidei esot Lietuvā. Savukārt Igaunijā par šāda veida uzņēmējdarbības formu domāts vēl neesot, taču jāpiemin, ka kaimiņvalstī uzņēmumu ienākuma nodoklis nesadalītai peļņai vispār netiek piemērots. Tai pat laikā Igaunijā tiek aktīvi atbalstītas inovatīvas un ilgspējīgas biznesa idejas, jo īpaši tās, kas nāk no studentu, zinātnieku un dažādu akadēmiskās institūcijās strādājošo puses. Lietuvā ar 2010. gadu ir spēkā norma, kas mikrouzņēmumiem ļauj piemērot 5 % lielu ienākuma nodokļa likmi. Tiesa gan, 5% no mikrouzņēmumu peļņas ir tikai viens nodoklis - UIN, pārējos nodokļus Lietuvas mikrouzņēmums maksās tādā pašā apmērā kā citi uzņēmumi.

Biznesa portāla *Dienas bizness* aptaujātie speciālisti atzina, ka mikrouzņēmumu fiksētajam nodoklim no apgrozījuma vajadzētu būt vēl mazākam 5 - 7,5% apmērā, kas kalpotu kā izcils stimulants (kliņģeris) cilvēkiem ķerties pie sava mikrouzņēmuma reģistrēšanas un vienlaikus bezdarbnieku armijas mazināšanas.³

Arī Dr.man. I.Sproģe norāda, ka mikrouzņēmumu nodokli vajadzētu noteikt nevis līdz 5 darbiniekiem, bet nodokļa apmēram jābūt noteiktam atkarībā no darbinieku skaita. Būtu nepieciešams arī palielināt maksimālo apgrozījumu līdz 200 000 tūkst. Ls, lai sasniegtu to pašu sliekšni, kas noteikts pašnodarbinātām personām, kad tām jāreģistrējas komercreģistrā.⁴

Izvērtējot jaunieviesto mikrouzņēmumu nodokli, autore uzskata, ka tas ir bijis pareizs lēmums, tādējādi ļaujot maziem uzņēmumiem pāriet uz nodokļu aprēķināšanu un maksāšanu pēc konstanta iepriekš noteikta lieluma. Jāatzīmē, ka samazinās darbinieku sociālās aizsardzības līmenis, t.i. samazinās bruto alga, no kuras tiek aprēķinātas VSAOI.

¹ Mikrouzņēmumu nodoklis. [Elektronisks resurss] / Laikraksts Diena. - <http://www.diena.lv/lv/laikraksts/762812-mikrouzņēmumu-nodoklis>, - 2011.-26.marts

² Gleizde G. Atbalsta mikrofirmu nodokļu ieviešanu. [Elektronisks resurss] / Biznesa portāls Dienas bizness. - <http://www.db.lv/likumi/atbalsta-mikrofirmu-nodokla-ieviesanu-227082>, - 2011.-14.marts

³ Mikrouzņēmumiem dzīve Lietuvā ir labāka. [Elektronisks resurss] / Biznesa portāls Dienas bizness. - <http://www.db.lv/likumi/mikrouzņēmumiem-dzive-lietuva-ir-labaka-224715>, - 2011.-18.marts

⁴ Sproģe I. *Nodokļu politika ekonomikas attīstības mainīgajos apstākļos* / Promocijas darba kopsavilkums.-R: Latvijas Universitāte, 2011.-50.lpp.

2.4. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis no dažādiem ienākumiem

Ienākumi no kapitāla ir fiziskas personas ienākumi, un tos tāpat kā darba algu būtu jāapliek vai nu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, vai arī ar kapitāla ienākuma nodokli. Turklāt Kembridžas Universitātes pētījumu rezultātā iegūtie dati pierāda, ka liela šo kapitāla ienākumu koncentrācija ir tieši to nodokļu maksātāju rokās, kam ir augsti ienākumi. Vairāk par pusi no kapitāla ienākumiem realizē turīgākais 1% no sabiedrības. Tādējādi ieguvēji no tā, ka kapitāla nodokļa likmes ir zemas vai tāda nodokļa vispār nav, ir tieši bagātākā sabiedrības daļa.¹ Tādējādi tiek pārkāpts sociālā taisnīguma princips un darba autore atzīst, ka tas ir sociāli netaisnīgi.

Galvenās priekšrocības, ko radīs kapitāla ienākumu aplikšana ar nodokļiem ir sekojošas: papildus ienākumi kopbudžetā; tīktu mazināta sociālā spriedze sabiedrībā un novērsta situācija, ka sabiedrības bagātākā daļa maksā mazākus nodokļus nekā sabiedrības nabadzīgākā daļa. Autore uzsver, ka nodokļa piemērošana dividendēm novērsīs brīvās naudas izmaksu dividenžu veidā un tās aizplūšanu no valsts. Savukārt investori izdarīs izvēli par labu brīvās naudas ieguldīšanai uzņēmējdarbības attīstībai, nevis tās ieguldīšanai kapitāla aktīvos, kas pēc būtības ir pasīvi ieguldījumi un nerada pievienoto vērtību, kā arī neveicina tautsaimniecības vienmērīgu attīstību.

Saeima pieņēma 2009. gada 20. decembrī grozījumus likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, kas stājās spēkā 2010. gada 1. janvārī. Tādējādi tika paplašināta iedzīvotāju ienākuma nodokļa bāze, iekļaujot visus kapitāla ienākumus, piemērojot nodokļa likmi 10% dividendēm un procentu ienākumam, bet kapitāla pieaugumam - 15%.

2.4.1. Kapitāla pieauguma nodoklis

Kapitāla pieaugumu nosaka kā kapitāla aktīva atsavināšanas cenas un iegādes vērtības starpību. Likuma izpratnē kapitāla aktīvi ir: akcijas, ieguldījumu fondu apliecības un citi pārvedami vērtspapīri, parāda instrumenti, nekustamais īpašums, uzņēmums Komerclikuma izpratnē, intelektuālā īpašuma objekti u.c. finanšu instrumenti.²

Ienākumi no darījumiem ar kapitāla aktīviem, tai skaitā – akcijām, ieguldījumu fondu apliecībām, parāda vērtspapīriem jeb kapitāla pieaugumu jādeklarē un nodokli jāmaksā fiziskai personai, piemērojot likmi 15%. Nodoklis jāaprēķina nevis no visas darījuma summas, bet tikai no gūtās peļņas. Noteikumi paredz, ka nodokļa maksātājam ir jāiesniedz deklarācija Valsts ieņēmumu dienestam.

¹ Slemrod J. *Tax Progressivity and Income Inequality*. – Cambridge University Press, 1996.- 300.lpp.

² Par iedzīvotāju ienākuma nodokli: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=56880>, - 2011.-19.marts

Ja par taksācijas gadu aprēķinātais kapitāla pieaugums no viena kapitāla aktīva atsavināšanas ir negatīvs, bet no cita kapitāla aktīva atsavināšanas - pozitīvs, tad radušos zaudējumus attiecībā uz taksācijas gadu var segt ar pozitīvo kapitāla pieaugumu.¹

Par ienākuma gūšanas dienu uzskatāma diena, kad maksātājs saņem naudu vai citas lietas, ja šajā pantā nav noteikts citādi.²

Maksātājs, kurš gūst ienākumu no kapitāla pieauguma, deklarāciju par ienākumu no kapitāla iesniedz līdz ienākuma gūšanas mēnesim sekojošā mēneša 15. datumam, ja ienākumi no kapitāla aktīvu atsavināšanas mēnesī pārsniedz 500 latus. Ja kopējie ienākumi no darījumiem ar kapitāla aktīviem mēnesī ir no 100,01 līdz 500 latiem, deklarāciju par ienākumu no kapitāla par ceturksnī gūto ienākumu iesniedz Valsts ieņēmumu dienestam vienreiz ceturksnī līdz ceturksnim sekojošā mēneša 15. datumam. Savukārt, ja kopējie ienākumi no darījumiem ar kapitāla aktīviem mēnesī ir līdz 100 latiem, deklarāciju par ienākumu no kapitāla par taksācijas gadā gūto ienākumu iesniedz ne vēlāk kā taksācijas gadam sekojošā gada 15. janvārī.³

Maksātājs iemaksā budžetā aprēķinātā nodokļa summu ne vēlāk kā 15 dienu laikā no deklarācijas par ienākumu no kapitāla iesniegšanas dienas.

Tiek noteikts, ka maksātāja pienākums līdz pēctaksācijas gada 1. aprīlim ziņot Valsts ieņēmumu dienestam par taksācijas gadā uzsākto, bet nepabeigto darījumu ar kapitāla aktīviem, ja taksācijas gadā ir īstenota vismaz viena no šā darījuma sastāvdaļām: līguma noslēgšanas diena, naudas vai avansa saņemšanas diena, īpašuma tiesību pāreja un blakus nosacījumi, lai līgums stātos spēkā, un darījuma nosacījumu izpilde nenotiek vienā taksācijas periodā.⁴

Pozitīvs aspekts ir iespēja aizpildīt deklarāciju elektroniski, reģistrējoties par Elektroniskās deklarēšanas sistēmas lietotāju, tādējādi ietaupot laiku.

Autore izvērtēs Iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas.

Nekustamais īpašums ir viens no klasiskajiem kapitāla aktīviem, un nekustamā īpašuma pārdošanas ienākums ir viens no raksturīgākajiem kapitāla ienākumiem, kā arī viens no populārākajiem kapitāla ienākumiem, kuriem lielākā daļa Eiropas Savienības dalībvalstu piemēro kapitāla ienākuma nodokli vai veic nodokļa iekasēšanu iedzīvotāju ienākuma nodokļa veidā. (2.2.tab.)

¹ Kapitāla pieauguma nodoklis. [Elektronisks resurss] / Investoru portāls Naudaslietas. - <http://naudaslietas.lv/2010/04/kapitala-pieauguma-nodoklis/>, - 2011.-16.marts

² Par iedzīvotāju ienākuma nodokli: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=56880>, - 2011.-19.marts

³ Turpat- 2011.-19.marts

⁴ Turpat, 2011.-20.marts

Kapitāla ienākumu no NĪN pārdošanas aplikšanas likmes ES dalībvalstīs 2008.g., %¹

Valsts	Likmes, ar kādu aplik nekustamā īpašuma ienākumu
Francija	29
Lielbritānija	18
Spānija	18
Portugāle	50% no IIN (minimālā likme 10,5%, maksimālā – 42%)
Zviedrija	22
Somija	28
Īrija	20
Polija	10/19
Luksemburga	30% no IIN (minimālā likme 0%, maksimālā 38,95%)
Ungārija	25

Valstis, kurās kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas nodoklis vispār netiek piemērots, ir Grieķija un Nīderlande.

Vairumā dalībvalstu ir paredzēti nodokļa atvieglojumi, kas paredz nepiemērot nodokli tāda nekustamā īpašuma pārdošanas ienākumiem, kas ir uzskatāms par personas patstāvīgo dzīvesvietu vai arī tāda nekustamā īpašuma, kuru īpašnieks ir turējis savā īpašumā ilgstošu laika periodu, pārdošanas ienākumiem šādi nodrošinot to, ka ienākuma nodoklis tiek piemērots tikai tādiem kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas, kas gūti veicot spekulatīvus darījumus ar šīs dalībvalsts nekustamo īpašumu. Daļēji šo problēmu risina arī nodokļi un nodevas, ko katra valsts piemēro nekustamā īpašuma pārdošanas darījumiem. Šādi nodokļi ierobežo spekulatīvos darījumus ar nekustamo īpašumu, jo tie samazina peļņu, kas tiek iegūta šo darījumu rezultātā un pareizi izvēlēta pārdošanas nodevas, kā arī kapitāla ienākumu nodokļa likme dod iespējas valstij regulēt nekustamā īpašuma tirgu un darījumus tajā.

Latvijā kapitāla ienākuma nodoklis kā atsevišķs nodoklis nepastāv. Daļēji tā funkcijas uz juridisko personu kapitāla ienākumiem pilda uzņēmumu ienākuma nodoklis, bet attiecībā uz privātpersonu kapitāla ienākumiem šo funkciju vajadzētu pildīt iedzīvotāju ienākuma nodoklim.²

Līdz pat 2007. gada vidum likums „Par Iedzīvotāju ienākuma nodokli” paredzēja to, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli netiek aplikti ienākumi no nekustamā īpašuma pārdošanas, ja šis nekustamais īpašums bija pārdevēja īpašumā vismaz 12 mēnešus pirms tā pārdošanas. Šī norma radīja labvēlīgus apstākļus spekulācijām ar nekustamo īpašumu, jo 12 mēnešu periods bija optimāls, lai nekustamā īpašuma tirgus vērtība pieaugtu un šī nekustamā īpašuma pārdevējs gūtu peļņu no šī īpašuma pārdošanas, kas netiktu aplikta ar iedzīvotāju ienākuma nodokli.

¹ Ernst & Young Worldwide Corporate Tax Guide 2008. [Elektronisks resurss]. - <http://www.ey.com>, -2011.-14.marts

² LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss]. - <http://www.fm.gov.lv>, - 2011.-19.marts

Ņemot vērā strauji pieaugošās nekustamā īpašuma cenas un valstī strauji augošo inflācijas rādītāju, 2007. gada vidū tika veiktas izmaiņas likumā „Par Iedzīvotāju ienākuma nodokli”, izslēdzot 9.panta pirmās daļas 19.punkta c) apakšpunktu, kas noteica, ka ar nodokli netiek aplikts ienākums no nekustamā īpašuma, kas bijis personas īpašumā ilgāk nekā 12 mēnešus. Likums tika papildināts ar 9.panta pirmās daļas 19.1 punktu, kurš nosaka, ka ar nodokli netiek aplikts ienākums no tāda nekustamā īpašuma atsavināšanas, kas maksātāja īpašumā (no dienas, kad attiecīgais nekustamais īpašums reģistrēts Zemesgrāmatā) ir ilgāk par 60 mēnešiem un vismaz 12 mēnešus līdz atsavināšanas līguma noslēgšanas brīdim ir personas deklarētā dzīvesvieta.

Sākot ar 2010. gadu, ienākums no nekustamā īpašuma atsavināšanas (pārdošanas) ir ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekams ienākums – kā ienākums no kapitāla pieauguma, piemērojot 15% likmi. Kapitāla pieaugumu nosaka, no kapitāla aktīva atsavināšanas cenas atņemot iegādes vērtību un kapitāla aktīvā veikto ieguldījumu vērtību kapitāla aktīva turēšanas laikā.

Ar nodokli neapliek nekustamā īpašuma atsavināšanu, ja: maksātāja īpašumā ir ilgāk par 60 mēnešiem un vismaz 12 mēnešus līdz atsavināšanas līguma noslēgšanas dienai ir personas deklarētā dzīvesvieta, kas nav deklarēta kā maksātāja papildu adrese; nekustamais īpašums, kuru atsavina, ir mantots līgumiskā, testamentārā vai likumiskā ceļā no laulātā, tad uzskatāms, ka nekustamais īpašums ir viņu pārdzīvojušā laulātā īpašumā no dienas, kad attiecīgais nekustamais īpašums reģistrēts zemesgrāmatā kā mantojuma atstājēja īpašums; radies saistībā ar mantas sadali laulības šķiršanas gadījumā, ja vismaz 12 mēnešus līdz atsavināšanas līguma noslēgšanas dienai tas ir bijis abu laulāto deklarētā dzīvesvieta, kas nav deklarēta kā papildu adrese. Nekustamā īpašuma iegādes vērtībā tiek iekļauti arī izdevumi, kas saistīti ar tā iegūšanu, piemēram, valsts nodeva par darījuma noformēšanu.¹

2.4.2. Ienākumi no kapitāla

Ienākumu no kapitāla, kas nav kapitāla pieaugums, veido:

- 1) dividendes, kas ir ienākums no kapitālsabiedrības kapitāla daļām vai akcijām vai kooperatīvās sabiedrības pajām, vai citām no parādu saistībām neizrietošām tiesībām piedalīties šīs kapitālsabiedrības vai kooperatīvās sabiedrības peļņas sadalē,
- 2) procentu ienākums un tam pielīdzināms ienākums, arī ar procentu ienākumu saistīts ienākums;
- 3) ienākums no privātajos pensiju fondos veikto iemaksu ieguldīšanas;

¹ Par iedzīvotāju ienākuma nodokli: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=56880>, - 2011.-19.marts

4) ienākums no noslēgtajiem dzīvības apdrošināšanas līgumiem ar līdzekļu uzkrāšanu, kas veidojas kā pozitīva starpība starp aprēķināto apdrošināšanas atlīdzību un visām apdrošināšanas prēmijām, kas apdrošināšanas līguma darbības laikā samaksātas par šo apdrošināšanas līgumu.¹

Procentu ienākumiem no depozītiem un kontu atlikumiem, obligāciju kuponu maksājumiem, publisko akciju sabiedrību dividendēm jeb ienākumiem no kapitāla, kas nav kapitāla pieaugums, nodokli ienākuma izmaksas brīdī ietur banka vai brokersabiedrība. Šajos gadījumos deklarācija nav jāiesniedz. Ja banka pati nebūs ieturējusi nodokli no fiziskās personas procentu ienākuma, kas pārsniedz Ls 5, līdz 2010. gada 1. martam, tad fiziskai personai jāiesniedz deklarācija (likums bankām uzliek par pienākumu nodrošināt nodokļa ieturēšanu no fiziskās personas procentu ienākuma, vienlaikus paredzot pārejas periodu līdz 2010. gada 1. martam).

Tabulā 2.3. redzams neliels apkopojums un piebildes par procentu likmēm dažādiem finanšu instrumentiem un atbildīgo, kas ietur nodokli.

2.3. tabula

Kapitāla pieauguma nodoklis, likmes un nodokļa ieturētājs Latvijā no 2010.gada²

Likme	Instrumenti	Nodokli ietur	Piezīmes
10%	Procentu ienākumi no depozītiem, parādzīmēm, pensiju fondiem, uzkrājošās dzīvības apdrošināšanas	Banka	Nodokli ietur tikai no procentu ienākumiem to izmaksas brīdī.
10%	Dividendes	Banka vai emitents	No dividendēm par publiskā apgrozībā esošām akcijām konta turētājs (banka vai brokersabiedrība) ietur nodokli to izmaksas dienā. No ārvalstu publisko kompāniju dividendēm banka ietur nodokli to izmaksas brīdī, ja to nav veicis emitents savā valstī. Par dividendēm, kas aprēķinātas par akcijām, kas neatrodas publiskā apgrozībā, nodokli ietur emitents.
15%	Akciju, ieguldījumu fondu apliecību, parāda vērtspapīru pārdošana	Privātpersona	Privātpersona pati deklarē un nomaksā nodokli 15% apmērā no vērtspapīru pārdošanā gūtās peļņas.

¹ Par iedzīvotāju ienākuma nodokli: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=56880>, - 2011.-19.marts

² Kapitāla pieauguma nodoklis. [Elektronisks resurss] / Investoru portāls Naudaslietas. - <http://naudaslietas.lv/2010/04/kapitala-pieauguma-nodoklis/>, - 2011.-21.marts

Jāatzīmē, ka ar nodokli netiek aplikti ienākumi no Latvijas vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomikas zonas valsts un pašvaldību parādēm.

Iepazīstoties ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu nodokļu likmēm, autore atzīst, ka Latvijā ieviestā nodokļu likme par procentu ienākumiem salīdzinoši ir viszemākā. (2.4.tabula) 2009. gadā 10% likme ir piemērota arī Bulgārijā, Kiprā, Grieķijā un Luksemburgā. Pēc tabulas 2.4. redzams, ka kaimiņvalstīs Igaunijā un Lietuvā likmes ir augstākas, attiecīgi 21% un 15%.

2.4. tabula

Nodokļu likmes, kas tiek piemērotas procentu ienākumiem ES valstīs 2009.gadā, % ¹

Austrija	25%
Beļģija	15%
Bulgārija	10%
Kipra	10% (īpaša aizsardzības iemaksa)
Čehija	15% (ja saimn. darbības ietvaros, tad standarta IIN likme)
Dānija	Standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme 0 - 59%
Igaunija	21%
Somija	28%
Francija	Standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme
Vācija	30%
Grieķija	10%
Ungārija	20%
Īrija	20%
Itālija	12,5%/27%
Lietuva	15%
Luksemburga	10%
Nīderlande	-
Polija	19%
Portugāle	20%
Rumānija	16%
Slovākija	19%
Slovēnija	20%
Spānija	18%
Zviedrija	30%
Lielbritānija	20%

Finanšu ministrija diemžēl vēl nav publicējusi ziņojumu par tautsaimniecības attīstību un kopbudžeta izpildes gaitu 2010. gadā, tomēr autore uzskata, ka sākot ar 2010. gadu kapitāla nodokļa slogs Latvijā pieaugs, jo tiki ieviests iedzīvotāju ienākuma nodoklis par ienākumiem no kapitāla pieauguma, dividendēm, procentu ienākumiem. Tomēr pašlaik vēl ir pārāgri spriest, vai šādi nodokļi ir pietiekami lieli, vai to iekasēšana būs labi organizēta un vai rezultātā šie nodokļi palīdzēs nozīmīgi iespaidot Latvijas valsts budžeta ienākumus no kapitāla nodokļiem. Autore atzinīgi vērtē nodokļu bāzes paplašināšanu uz kapitāla ienākumiem.

¹ Jarve K. *Nodokļu piemērošana kapitāla ienākumiem Latvijā* / Promocijas darba kopsavilkums.- R.: RTU izdevniecība, 2010.-41.lpp.

2.5. Nekustamā īpašuma nodoklis

2.5.1. Nekustamā īpašuma jēdziens un attīstība

Nekustamais īpašums tiek definēts kā zeme un visu uz tās atrodošos lietu kopums - ēkas, būves un inženierkomunikācijas, kā arī virs tās esošā gaisa telpa un zem tās atrodošās zemes dzīles.

Jēdziens nekustamais īpašums ietver sevī visas tiesības, intereses un privilēģijas, kas saistītas ar nekustamā īpašuma valdījumu. Īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu parasti tiek izteiktas ar kādu valdījuma apliecinājumu, atšķirībā no nekustamās lietas kā fiziska objekta. Tādā veidā tiesības uz nekustamo īpašumu ir nemateriāls jēdziens.¹

Katras valsts ekonomisko, politisko un sociālo attīstību nosaka un ietekmē tās īpašumā esošie nekustamā īpašuma resursi - zeme, derīgie izrakteņi, ēkas, būves u.c. Nekustamais īpašums ir viens no svarīgākajiem ekonomiskajiem resursiem un viena no būtiskākajām nacionālās bagātības sastāvdaļām, kas kopumā veido 50% no visām pasaules bagātībām.

Zeme ir nekustamā īpašuma pamatelements, jo laika gaitā uz zemes atrodošās ēkas, būves u.c. nolietojas, bet zeme nav pakļauta nolietojumam, tā paliek fiziski nemainīga un, tāpēc ir mūžīga vērtība. Zeme ir neatdalāma mūsu dzīves un eksistences sastāvdaļa. Tās izcilās nozīmes dēļ tā vienmēr bijusi juristu, ģeogrāfu, sociologu, ekonomistu uzmanības centrā. Aspekts, kādā zemi un tās izmantošanas iespējas apraksta katra no minētajām zinātnēm, būtiski ietekmē visas pasaules tautu likteņus.²

Visas ēkas, būves, izbūves u.c. objekti, kas atrodas uz zemes gabala, ir zemes kā primārās daļas papildinājums. Tie var būt gan zemes uzlabojums, gan apgrūtinājums.

Latvijā nekustamā īpašuma būtība noteikta LR Civillikumā šādā redakcijā:

- „Ķermeniskas lietas ir vai nu kustamas vai nekustamas, raugoties pēc tā, vai tās var vai nevar pārvietot, ārēji nebojājot, no vienas vietas uz otru.”³
- „Zemes īpašniekam pieder ne vien tās virsa, bet arī gaisa telpa virs tās, kā arī zemes slāņi zem tās un visi izrakteņi, kas tajā atrodas.”⁴
- „Uz zemes uzcelta un cieši ar to savienota ēka atzīstama par tās daļu.”⁵

2.7. attēlā parādīts nekustamā īpašuma sastāvs.

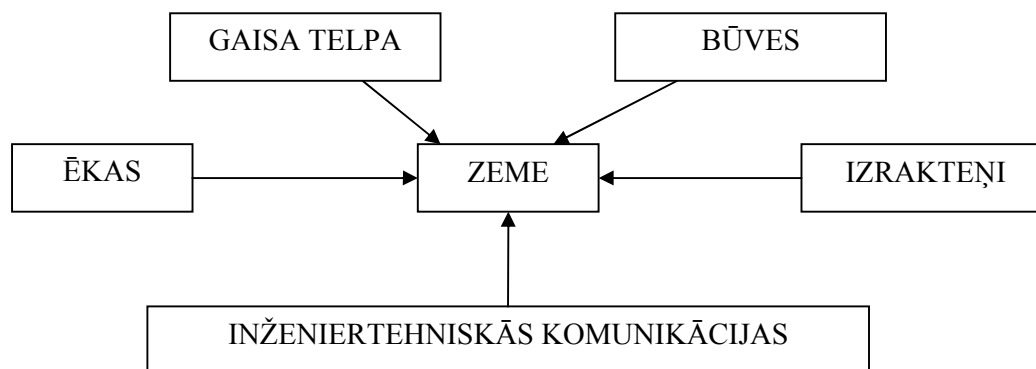
¹ Latvijas Īpašuma vērtēšanas standarti LVS-401-0:2002, 6. lpp. 3.2. punkts

² Latvijas Īpašuma vērtēšanas standarti LVS-401-0:2002, 5. lpp. 2.1. punkts

³ Latvijas Republikas Civillikums, pieņemts 1937. g. 842. pants

⁴ Turpat - 1042. pants

⁵ Turpat - 968. pants



2.7. att. Nekustamā īpašuma sastāvs ¹

No ekonomiskā viedokļa nekustamais īpašums ir manta, kurai ir vērtība un cena.

Nekustamo īpašumu var klasificēt dažādi.

- No tehnoloģiskā viedokļa: ēkas, celtnes; zeme.
- No lietošanas viedokļa: uzņēmējdarbībai domātie īpašumi; koplietošanai paredzētie īpašumi un personīgās lietošanas īpašumi.
- No ienesīguma viedokļa: regulārus ienākumus nesošie un tekošus ienākumus nenesošie īpašumi.
- No īpašumu novērtēšanas viedokļa iedala: uzņēmējdarbībai paredzētie īpašumi; īres nami; privātmājas un sabiedriskās nozīmes īpašumi.

Nekustamais īpašums jebkurā sabiedrībā ir īpašuma attiecību objekts un ir saistīts ar fiziskas vai juridiskas personas īpašumtiesībām. Civillikuma 994. pantā teikts: „Par nekustamā īpašuma īpašnieku atzīstams tikai tas, kas par tādu ierakstīts zemes grāmatā.” Saņemot nekustamo īpašumu, īpašniekam obligāti vajag deklarēties Valsts ieņēmumu dienestā un tad persona ir reģistrēta kā nodokļa maksātājs. Līdz ierakstīšanai zemes grāmatā nekustamā īpašuma ieguvējam nav nekādu tiesību rīkoties ar nekustamo īpašumu.

Mūsu sabiedrībā ir atzīts privātpašums, kur katrs īpašnieks savu īpašumu var izmantot saskaņā ar normatīvajiem aktiem sev vēlamākajā veidā un nodrošinot sabiedrības vajadzību apmierināšanu, iespējams gūt maksimālu ienākumu no nekustamā īpašuma izmantošanas.

Nekustamais īpašums vienmēr ir interesējis cilvēku, jo nepieciešamība pēc pajumtes ir tikpat primāra kā ēdiens un dzēriens. Vēlme iegūt nekustamo īpašumu ir veidojusi vairākas svarīgas cilvēces vēstures lapaspuses un ir bijusi par iemeslu kariem, konfliktiem, kā arī nozīmīgu atklājumu veikšanai.

Atjaunotās Latvijas valsts nodokļu sistēmas juridiskais pamats bija Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1990. gada 28. decembra lēmums, kas noteica, ka Latvijā no 1991. gada 1. janvāra stājas spēkā jauna nodokļu sistēma, kas atceļ PSRS nodokļu un nodevu sistēmu.

¹ Autore veidots attēls, izmantojot Latvijas Republikas Civillikums, pieņemts 1937. g. 842., 968. un 1042. pantu

Pieņemtais likums „Par nodokļiem un nodevām” noteica Latvijā piemērojamo nodokļu un nodevu veidus, ar nodokli apliekamos objektus, nodokļu maksātājus, atbildību par nodokļu likumu pārkāpšanu un strīdu izskatīšanas kārtību.¹

1990. gada 18. decembrī pieņēma likumu „Par īpašuma nodokli” un 1990. gada 20. decembrī likumu „Par zemes nodokli”, kuri paredzēja nodokļus pilsētās un laukos pēc to vērtības.² Tātad neatkarīgas valsts pirmajos pastāvēšanas gados tika pieņemti divi likumi, kuri regulē ar nekustamā īpašuma nodokli saistītus jautājumus, pie tam, viens no tiem papildus arī citus objektus, ne tikai nekustamo īpašumu. Pirmajā no minētajiem likumiem īpašuma nodokļa objekts aptver vairākas grupas: pamatlīdzekļus; pašu apgrozāmos līdzekļus, izņemot naudas līdzekļus; nepabeigtās celtniecības objektus. Otrais no minētajiem likumiem tika pieņemts ar mērķi ieinteresēt zemes lietotājus un vietējās pašvaldības to teritorijā esošās zemes labākā apsaimniekošanā, kā arī no zemes lietotājiem daļēji izņemt diferenciālo renti.³

Nodokli no nekustamā īpašuma 90. gados aprēķināja pēc zemes, ēku un būvju gada vidējās bilances vērtības, bet pēc 1997. gada 4. jūnijā pieņemtā likuma, ar nodokli apliek zemi un ēkas pēc to kadastrālās (tirgus) vērtības, piemērojot nodokļa likmi 1%. 1998. gada 1. janvārī likums „Par zemes nodokli” zaudēja spēku un tā vietā spēkā stājās likums „Par nekustamā īpašuma nodokli”, kas paredz zemes aplikšanu ar nodokļa likmi 1.5 %. Ar šo nodokli būtiski tika mainīta nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība, kā arī iepriekšējā likumā atvieglojumu piemērošanas kārtība bija daudz plašāka. Paralēli turpināja darboties likums „Par īpašuma nodokli”, kura likme svārstījās no 0.5% līdz 4% atkarībā no īpašuma bilances vērtības.

Saskaņā ar nekustamā īpašuma nodokļa likuma pārejas noteikumiem VID līdz 2000. gada 1. janvārim nodeva pašvaldībai tā rīcībā esošo informāciju par nodokļa maksātājiem un ar īpašuma nodokli apliekamajiem objektiem. 1999. gada 25. novembrī tika pieņemti grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli”, kas noteica, ka no 2000. gada 1. janvāra nekustamā īpašuma nodokļu objekts ir zeme, ēkas un būves, līdz ar to spēku zaudēja likums „Par īpašuma nodokli”, kā rezultātā palika viens likums un viens nodoklis. Šī nodokļa administrēšanas un uzskaites funkcijas tika nodotas pašvaldību pārziņā, bet VID palika tikai „uzrauga” loma. Jāatzīmē, ka iepriekš ar īpašuma nodokli aplika ne tikai ēkas un būves, bet arī uzņēmumā esošos pamatlīdzekļus. Autore secina, ka līdz 1995. gadam īpašuma nodoklis pildīja kapitāla nodokļa funkcijas, jo vairāk uzņēmumā bija pamatlīdzekļu, jo vairāk bija jāmaksā nodoklis. Kapitāla nodoklis bija diferencēts atkarībā no apliekamā kapitāla lieluma. Autore uzskata, ka

¹ Urtāns A., Ketners K., Ankalniņš M., Krastiņš A. *Nodokļi, nodevas un muita Latvijā*.-R.: RTU izdevniecība, 2008.-113.lpp.

² Zvejnieks A. *Nodokļi un nodevas*.-R.: RTU izdevniecība,1998.-84.lpp.

³ Par zemes nodokli: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=64972>, 2011. – 25.marts

diferencēšana no kapitāla lieluma un izmantošanas veida ir jāatjauno, par pamatu ņemot ziņojumā „Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā” izstrādāto variantu 2.5.tabulā.

Izglītības, medicīnas, kultūras un sociālās nodrošināšanas objektiem nodoklis būtu jābūt nulles procentu apjomā. Maziem uzņēmumiem ar kapitālu (ēkas, būves, inventārs, preces) līdz 0,2 miljonu latu vai apgrozījumu gadā līdz 0,3 miljonu latu nodoklim būtu jābūt 0,5% gadā no kapitāla vērtības. Uzņēmumiem ar kapitālu 0,2 miljoni Ls līdz 0,5 miljonu latu, vai apgrozījumu vairāk par no 0,3 līdz 0,5 miljoni latu 1% gadā. Uzņēmumiem ar kapitālu 0,5 līdz 1 miljons latu vai apgrozījumu 0,5 līdz 1 miljons latu 1,5%. Uzņēmumiem ar kapitālu 1 - 2 miljoni latu, jeb apgrozījumu 1 - 2 miljoni latu 2% gadā. Uzņēmumiem ar kapitālu 2 - 3 miljoni latu jeb apgrozījumu no 2 līdz 3 miljoni latu 3% gadā. Uzņēmumiem ar kapitālu 3 - 5 miljoni latu jeb apgrozījumu 3 - 5 miljoni latu 3% gadā un uzņēmumiem ar kapitālu virs 5 miljoni jeb apgrozījumu virs 5 miljoni latu 4% gadā no kapitāla vērtības.¹

2.5. tabula

Priekšlikumi par uzņēmumu kapitāla (īpašuma) nodokli Latvijā²

Ieņēmumi, milj. Ls	Kapitāls, milj. Ls	Maksa % par kapitālu	Vidējā un maksimālā maksa grupā, tūkst. Ls	Kopējā maksimālā maksa par kapitālu, tūkst. Ls	Kopējā maksa pret kapitālu, %
Līdz 0,2	Līdz 0,2	0,5	0,5-1,0	1,0	0,050
0,2 līdz 0,5	0,2 līdz 0,5	1,0	1,5-3,0	4,0	0,080
0,5 līdz 1	0,5 līdz 1	1,5	3,75 - 7,5	11,5	1,15
1 līdz 2	1 līdz 2	2,0	10,0- 20,0	31,5	1,58
2 līdz 3	2 līdz 3	2,5	12,5-25,0	56,0	1,87
3 līdz 5	3 līdz 5	3,0	30,0 -60,0	116,0	2,32
un vairāk 5	virs 5	4,0	*40,0- 80,0	* 196,0	* 2,80

* pie 7 milj. kapitāla

Ar 2003. gadu paredzēja, ka arī apliekot ēkas ar nekustamā īpašuma nodokli, par nodokļa bāzi tiks izmantota to kadastrālā vērtība, bet būves vispār izslēgtas no nekustamā īpašuma nodokļa objekta, tādējādi samazinot nodokļa slogu uzņēmējdarbības sektorā. 2004. gadā nekustamā īpašuma nodokļa likme gan zemei, gan ēkām samazinājās līdz 1%. Vienlaicīgi līdz 2005. gadam tika paplašināta nodokļa bāze, ar nodokli apliekot dzīvojamās mājas, lauksaimnieciskajai ražošanai izmantotās ēkas un arī no valsts budžeta uzturētās ēkas. Jāatzīmē, ka līdz 2006. gada 31. decembrim ar nodokli aplika zemi, ēkas un būves, savukārt no 2007. gada 1. janvāra - zemi un ēkas. Sakarā ar straujo nekustamo īpašumu cenu kāpumu, kas izraisīja arī kadastrālās vērtības pieaugumu, no 2007. gada nekustamā īpašuma nodokļa likme pieauga līdz 1,5% no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības, neiekļaujot vairs būves kā nodokļa objektu. No

¹ Sproģe.I. *Latvijas nodokļi un ekonomiskā krīze/ Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.7.-R.*: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2009.-133.lpp.

² Turpat, 134.lpp.

2008. gada 1. janvāra tika samazināta nodokļa likme uz 1%, bet ar 2010. gadu likme zemei un saimnieciskajā darbībā izmantojamajām ēkām atkal tika mainīta atpakaļ uz 1.5% no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības, kuru nosaka Valsts zemes dienests (turpmāk – VZD). Nodokļa apmērs 2008., 2009. un 2010. gadā pie nemainīga nekustamā īpašuma lietošanas mērķa nedrīkst pārsniegt iepriekšējam taksācijas gadam aprēķināto vērtību par vairāk nekā 25%. Sākot ar 2010. gadu NĪN tiek piemērots arī dzīvojamajām platībām – dzīvokļiem un mājām. Nodoklim noteikti trīs līmeņi un atšķirīga likme, kas atkarīga no dzīvojamās platības kadastrālās vērtības. No 2011. gada NĪN likmes par mājokli ir dubultotas, paredzot nekustamā īpašuma objektiem ar kadastrālo vērtību līdz 40 000 latu piemērot nodokļa likmi 0,2% (iepriekš 0,1%), objektiem ar kadastrālo vērtību no 40 001 līdz 75 000 latu – 0,4% (iepriekš 0,2%) un objektiem ar kadastrālo vērtību virs 75 000 latu – 0,6% (iepriekš 0,3%). Būtiski atcerēties, ka dzīvokļa apliekamais objekts ir ne tikai pats dzīvoklis, bet arī ēkas kopīpašuma daļa. Nodokļa bāze ir paplašināta, apliekot inženierbūves nodokļa likmi 1,5%, izņemot tās, kuras netiek izmantotas saimnieciskās darbības veikšanai, un neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi ar paaugstinātu likmi 3%. Ir noteikts minimālais nodokļa maksājums pieci lati katram nodokļa maksātājam katrā pašvaldībā, un, lai to labāk izprastu, autore minēs piemēru.

Nodokļa aprēķinam izmanto 2.2. formulu:

$$\boxed{\text{Nodokļa maksātāji}} \rightarrow \boxed{\text{Nodoklis} = \text{apliekamais objekts} \times \text{nodokļa likme}} \quad (2.2.)^1$$

Piemērs: 25 m² vienistabas dzīvoklis Rīgā, kādā no mikrorajoniem ar kadastrālo vērtību 4389 lati.

· Nodokļa likmes līmenis: 4 389 Ls vērtība atbilst 1. līmenim;

· Nodokļa aprēķins 2010. gadā: = 4 389 x 0,001 = 4,39 Ls.

Tā kā šim nekustamajam īpašumam aprēķinātais nodoklis ir 4,39 Ls, kas ir mazāks par 2010. gadā noteikto minimālo maksājumu, tādēļ maksājums bija 5 lati.

· Nodokļa aprēķins 2011. gadā: = 4 389 x 0,002 = 8,78 Ls. Nodoklis jāmaksā pilnā apmērā, jo no 2011. gada 25% nodokļa pieauguma ierobežojums vairs netiek attiecināts uz dzīvojamām mājām un ar dzīvošanu saistītām palīgtelpām.

Papildus NĪN izmaiņām, 2011. gada grozījumi paredz dzīvojamo māju palīgēku aplikšanu ar NĪN uzsākt tikai 2012. gada 1. janvārī, līdz tam sakārtojot kadastra informāciju.

Ar terminu būve ir jāsaprot inženierbūve, kurai nav ēkas pazīmju (piemēram, šosejas, ielas, ceļi, tilti, estakādes, tuneļi, maģistrālie caurvadi, sakaru un elektropārvaldes līnijas).²

¹ Ketners K., Lukašina O. *Nodokļi Eiropas Savienībā un Latvijā: salīdzinoša analīze un praktiski ieteikumi*.-R.: Merkūrijs LAT, 2008.-167.lpp.

² Zvejnieks A. *Īpašums un nodokļi*.-R.: RTU izdevniecība, 2006.-214.lpp.

Likuma izpratnē ēka ir būvniecības procesā radies ar zemi savienots veidojums, kurā var iekļūt cilvēki un kur ir paredzēts cilvēku un dzīvnieku patvērumam vai priekšmetu turēšanai.¹

Autore piebilst, ka likumā var iepazīties ar nekustamā īpašuma nodokļa neapliekamajiem objektiem.

No 2010. gada ar nekustamā īpašuma nodokli apliek arī Nekustamā īpašuma valsts kadastra reģistrā reģistrētās, bet ekspluatācijā nenodotās ēkas, kā arī tos nodokļa objektus, kas līdz 2010. gada 1. janvārim uzbūvēti un nav reģistrēti kadastra reģistra informācijas sistēmā.²

Autore pozitīvi vērtē grozījumus likumā, kas paredz ar nodokļa aplikšanu arī jaunbūves. Nekustamā īpašuma biznesa laikā nekas neparasts nebija darījumi ar ekspluatācijā nenodotām dzīvojamām mājām, vasarnīcām un citiem dzīvošanai pielāgotiem mitekļiem. Tādējādi īpašnieki izvairījās no nodokļu nomaksas.

Autore apskatīs nekustamā īpašuma nodokļa elementus nodokļa maksātājus, maksāšanas kārtību, taksācijas periodu un atvieglojumus.

Likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli” ir teikts, ka nekustamā īpašuma nodokļa **maksātāji** ir Latvijas vai ārvalstu fiziskās un juridiskās personas, kā arī uz līguma vai citādas vienošanās pamata izveidotas šādu personu grupas vai to pārstāvji, kuru īpašumā vai tiesiskā valdījumā ir nekustamais īpašums Latvijā.

Nekustamā īpašuma īpašnieks šā likuma izpratnē ir persona, kuras īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu nostiprinājušas Zemesgrāmatā vai kurai piederošais nekustamais īpašums (ēkas un būves) līdz Zemesgrāmatu likuma spēka atjaunošanai ir reģistrēts pašvaldībā vai Valsts zemes dienestā.³

Par nekustamā īpašuma tiesisko valdītāju uzskatāma:

- persona, kurai zeme nodota īpašumā par samaksu vai atjaunotas īpašuma tiesības uz to un zeme ierādīta dabā;
- persona, kurai īpašuma tiesības uz ēkām vai būvēm atjaunotas;
- persona, kura īpašumu ieguvusi uz mantojuma tiesību vai cita pamata”.⁴

Atšķirība starp īpašnieku un tiesisku valdītāju: par īpašnieku kļūst tad, kad īpašuma tiesības ir reģistrētas Zemesgrāmatā, bet par tiesisku valdītāju, persona var kļūt pirms reģistrācijas Zemesgrāmatā.

Ja nekustamais īpašums uz kopīpašuma tiesību pamata pieder vairākām personām vai atrodas kopvaldījumā, NĪN maksā katrs kopīpašnieks atbilstoši savai daļai kopīpašumā.

¹ Zvejnieks A. *Īpašums un nodokļi*.-R.: RTU izdevniecība, 2006.-214.lpp.

² Par nekustamā īpašuma nodokli: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. – <http://www.likumi.lv/doc.php?id=43913>, - 2011. – 27.marts

³ Par nekustamā īpašuma nodokli: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. – <http://www.likumi.lv/doc.php?id=43913>, - 2011. – 27.marts

⁴ Turpat, 2011. – 27.marts

Nekustamā īpašuma nodokli par valsts vai pašvaldības īpašumā esošu zemi un ēkām maksā to lietotājs, bet, ja tāda nav - nomnieks.¹

Par zemes un ēkas lietotāju uzskatāma persona, kurai ar attiecīgās institūcijas lēmumu valstij vai pašvaldībai piederoša zeme un ēkas ir nodotas valdījumā, bet par zemes un uz tā esošās valstij vai pašvaldībai piederošās daudzdzīvokļu mājas lietotāju - daudzdzīvokļu mājas apsaimniekotājs. Zeme, kuru aizņem pašvaldību dzīvojamās mājas, ir apliekama ar nekustamā īpašuma nodokli.²

Nekustamā īpašuma nodokļa **taksācijas periods** ir kalendārais gads.

Likumā par **NĪN maksāšanas kārtību** ir teikts, ka pašvaldības par nekustamā īpašuma nodokļa apmēru kārtējam taksācijas gadam paziņo maksātājam vai daudzdzīvokļu mājas apsaimniekotājam līdz tā paša gada 15. februārim, nosūtot rakstisku maksāšanas paziņojumu maksātājam vai viņa pilnvarniekam. Savukārt nodoklis maksājams reizi ceturksnī - ne vēlāk kā 31. martā, 15. maijā, 15. augustā un 15. novembrī - vienas ceturtdaļas apmērā no nodokļa gada summas. Nodokli var nomaksāt arī reizi gadā avansa veidā.³

Nodoklis tiek maksāts pašvaldības budžetā, kuras administratīvajā teritorijā atrodas nekustamais īpašums vai tā daļa. Likumā ir atrunāta nodokļa maksāšanas pienākuma rašanās un izbeigšanās, kā arī maksātāja atbildība.

Kā būtisks nodokļu elements ir **nodokļa atvieglojumi**. Likums nosaka nodokļa atvieglojumus, paredzot 50% nodokļa atlaides politiski represētām personām, kā arī ļauj pašvaldībām noteikt nodokļa atlaides atsevišķām NĪN maksātāju kategorijām - 90%, 70%, 50% vai 25% apmērā no aprēķinātās nodokļa summas.

Atbilstoši likumam „Par nodokļu piemērošanu brīvozonās un speciālajās ekonomiskajās zonās” tiek piemērojama īpaša kārtība nodokļa aprēķināšanā un ieskaitīšanā ir uzņēmumiem, kuri tiek reģistrēti speciālās ekonomiskās zonās. Uzņēmumiem tiek piešķirtas atlaides 80 un 20 procentu apmērā.

Autore norāda, ka likums „Par nekustamā īpašuma nodokli” nenosaka iedzīvotāju kategorijas, kurām var piešķirt nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus, bet gan šādu pienākumu uzliek pašvaldībām. Pamatojoties uz likuma „Par pašvaldībām”⁴ 14. panta 2. daļas 4.punktu, autore skaidro, ka pašvaldība ir tiesīga lemt par nodokļu likmēm un atbrīvošanu no nodokļu maksāšanas, kā arī ir tiesīga izstrādāt un apstiprināt savu budžetu. Pie tam visi

¹ Par nekustamā īpašuma nodokli: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. – <http://www.likumi.lv/doc.php?id=43913>, - 2011. – 28.marts

² Zvejnieks A. *Īpašums un nodokļi* – R.: RTU izdevniecība, 2006.-219.lpp.

³ Par nekustamā īpašuma nodokli: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. – <http://www.likumi.lv/doc.php?id=43913>, - 2011. – 28.marts

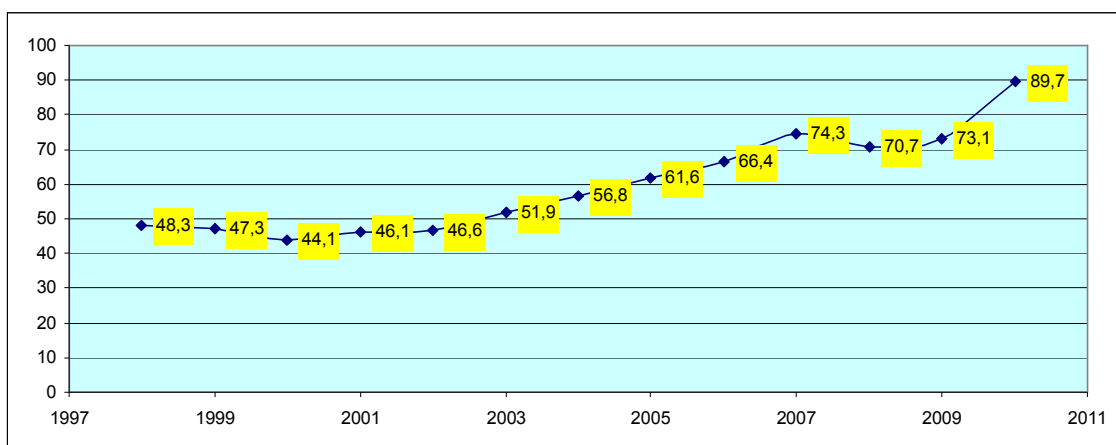
⁴ Par pašvaldībām: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57255>, - 2011. – 21.marts

ieņēmumi, kas tiek gūti no nekustamā īpašuma nodokļa iekasēšanas, nonāk pašvaldības budžetā. Tātad, pašvaldība pati, ņemot vērā iedzīvotāju intereses un sava budžeta iespējas, var lemt, kādām iedzīvotāju kategorijām un cik lielus atvieglojumus tā spēs piešķirt.

Autore secina, ka piešķirtie atvieglojumi pašvaldībās var atšķirties un katra pašvaldība var izlemt par atvieglojumu piešķiršanas apjomu un kritērijiem (izņemot likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli” jau raksturotos atvieglojumus).

2.5.2. NĪN loma pašvaldību budžetos

Zināms, ka 100% no NĪN ieņēmumiem nonāk tās Pašvaldību ieņēmumos, kuru teritorijā atrodas nekustamais īpašums. Ja nekustamais īpašums atrodas vairāku pašvaldību administratīvajā teritorijā, nekustamā īpašuma nodokli aprēķina un iekasē katra pašvaldība atbilstoši savā teritorijā esošajai nekustamā īpašuma daļai. NĪN ieņēmumi no 1998. gada līdz 2010. gadam parādīti 2.8. attēlā.



2.8. att. Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi no 1998.g. līdz 2010. g., milj. Ls ¹

Nodokļi no īpašuma ieņēmumiem 1998. gadā bija 48,3 milj. latu, t.sk. īpašuma nodokļa ieņēmumi - 27,4 milj. latu jeb 105,8% no gada plāna, nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi - 18,0 milj. latu jeb 81,6% no gada plāna, zemes nodokļa parādu maksājumi - 2,9 milj. latu.

Nodokļu ieņēmumi pakāpeniski palielinājās sākot no 2003. gada sasniedzot 51,9 milj. latu, kas salīdzinājumā ar 2002. gadu bija par 11,3% vairāk. Nodokļu pieaugums 2005.-2006. gadā skaidrojams ar zemes kadastrālās vērtības pieaugumu un būvniecības apjomu pieaugumu. Jāatzīmē, ka 2005. gadā NĪN sastādīja 13,8% no pašvaldību nodokļu ieņēmumiem (445.33 milj. Ls), bet 2007.gadā tas bija 9,5% no pašvaldību nodokļu ieņēmumiem (783.01 milj. Ls).

Ieņēmumi budžetā katru gadu ir auguši, vidēji palielinoties no 2000. līdz 2006. gadam par 7 - 8%, izņēmums ir 2007. gads, kad ieņēmumi no nekustamā īpašuma nodokļa palielinājās

¹ Autores sagatavots attēls, izmantojot pašvaldību gada pārskatus, pieejams Valsts Kases mājas lapā. [Elektronisks resurss]. - www.kase.gov.lv, - 2011.-17.marts

par gandrīz 12% salīdzinot ar 2006.gadu. 2007. gada nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi pieauga sakarā ar to, ka mainījās nodokļu bāze ēkām, kura, tāpat kā zemei, ir to kadastrālā vērtība, nevis bilances vērtība kā līdz šim, un tika paaugstinātas procentu likmes no 1% līdz 1,5%. Savukārt būves vairs nav nodokļa objekts. 2008. gadā ieņēmumu palielinājums pret iepriekšējo gadu krietni samazinājās, kas ir saistīts ar nodokļa likmes mainīšanos no 1,5 % uz 1 % un 25% nodokļa apmēra pieauguma ierobežojumu. Savukārt NĪN ieņēmumi (ieskaitot parādu maksājumus) 2009. gadā nedaudz palielinājās par 3,4% attiecībā pret iepriekšējo gadu. Balstoties uz Finanšu ministrijas ikmēneša makroekonomikas un valsts budžeta apskatu, autore noskaidro, ka 2010. gadā ievērojami pieaudzis nekustamā īpašuma nodokļa ievākums, kas bija 89,7 milj. latu. Tas ir par 22,8% vairāk nekā salīdzinot ar 2009. gadu.¹ Savukārt 2011. gadā NĪN ieņēmumu prognoze ir 99,5 milj. latu.

Salīdzinot ar Lietuvu un Igauniju, kaimiņvalstīs dzīvojamās platības neapliek ar nodokli. Lietuvā nekustamās īpašuma objekts ir zeme un saimnieciskajā darbībā izmantojamās ēkas, un Igaunijā – tikai zeme. Lietuvā nodokļa likme par zemi ir 1,5% no zemes vērtības, kuru nosaka valdība, un par ēkām likme ir 0,3-1% no tirgus vērtības, likmi nosaka pašvaldība savā administratīvajā teritorijā. Pašvaldībai ir tiesībai noteikt samazinātu likmi vai atbrīvojumu no nodokļa. Igaunijā zemes nodokļa likme svārstās no 0,1 līdz 2,5% no tirgus vērtības, likmi nosaka pašvaldība savā administratīvajā teritorijā. Zemei, uz kuras ir ierobežota saimnieciskā darbība, ar valdības lēmumu var tikt piemērots likmes samazinājums par 25%, 50% vai 75%.²

Būtiska kapitāla nodokļu ieņēmumu palielinājuma iespēja ir nekustamā īpašuma nodokļa palielināšana. 2008. gadā maksājamā nodokļa summa bija nesamērīgi maza, turklāt ar katru gadu šī nodokļa īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos samazinājās, neraugoties uz lielo aktivitāti nekustamā īpašuma tirgū un būvniecībā „treknajos” gados. Pozitīvi ir tas, ka ar nodokli apliek dzīvojamās platības, tādējādi paplašinot īpašuma bāzi. Likumdošanā būtu jāparedz plaša nodokļu likmes amplitūda, galveno nodokļa pieaugumu piemērojot ekskluzīviem īpašumiem, savukārt nodokļa pieaugums ražojošā sfērā (lauksaimniecība, rūpniecības uzņēmumu teritorija) nedrīkstētu būtiski ietekmēt uzņēmēju izmaksas.³

¹ Ikmēneša makroekonomikas un valsts budžeta apskats 2010.gada decembris/ LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss] - <http://fm.gov.lv/faili/struktura/922814537724001296565991878463.pdf>, -2011.-17.marts

² Latvijas Uzņēmēju Biedrība. Nodokļu politika Latvijā un tās attīstības virzieni / LUB konference 16.09.2010. [Elektronisks resurss]. - <http://www.scribd.com/doc/38524461/Nodok%C4%BCu-politika-Latvij%C4%81-un-t%C4%81s-att%C4%ABst%C4%ABas-virzieni>, - 2011.-1.aprīlis

³ Melnalksne I. *Latvijas fiskālās politikas raksturojums*/ Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.6.-R.: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2008.-141.lpp.

2.5.3. Kadastrālā vērtēšana Latvijā

Kā jau iepriekš autore minēja - Nekustamā īpašuma nodoklis no 2007. gada gan zemei, gan ēkām tiek aprēķināts, balstoties uz kadastrālo vērtību, un no 2010. gada tādā pat kārtībā NĪN tiek aprēķināts inženierbūvēm un dzīvojamām mājām.

Kadastrālajā vērtēšanā iesaistīti ir: īpašnieks, Valsts zemes dienests un pašvaldības. Nekustamā īpašuma īpašnieks veic izmaiņas īpašuma sastāvā, kā arī ierosina sava īpašuma datu aktualizāciju. VZD izstrādā un uztur aktuālu kadastrālo vērtību bāzi, nodrošina nekustamā īpašuma (turpmāk - NĪ) uzskaiti. Savukārt pašvaldības nosaka un maina tās teritorijā esošo NĪ lietošanas mērķus, izņemot valsts īpašumiem.

Kadastrālo vērtēšanu reglamentē: „Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums”, kas nosaka kadastrālās vērtēšanas pamatprincipus, MK noteikumi Nr. 305 „Kadastrālās vērtēšanas noteikumi” un MK 2010.g.izdotie „Noteikumi par kadastrālo vērtību bāzi 2011.gadam”, kas nosaka kadastrālo vērtību bāzi.

Kadastrālā vērtēšana ir nekustamo īpašumu grupas nekustamo īpašumu objektu periodiska novērtēšana pēc vienotiem principiem, izvērtējot oficiāli reģistrētos vērtību ietekmējošos rādītājus.

Jēdziens „Kadastrālā vērtēšana” (sinonīms pasaulē lietotajam – „Masveida vērtēšana”) tiek lietots, lai nodalītu divus vērtēšanas veidus:

- **Individuālo vērtēšanu** – viena atsevišķa nekustamā īpašuma vienreizēja novērtēšana, visbiežāk individuālām nekustamā īpašuma tirgus dalībnieka vajadzībām – tirgus vērtības noteikšana;
- **Masveida vērtēšanu** – nekustamo īpašumu grupā ietilpstošo nekustamo īpašumu periodiska novērtēšana, pamatā nekustamā īpašuma nodokļa bāzes noteikšanas vajadzībām.

Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā uz 01.10.2010. reģistrēti:

nekustamā īpašuma objekti:

zemes vienības – 988 672

būves – 1390 272

telpu grupas – 1843 433

nekustamie īpašumi:

zemes īpašumi – 720 652

būvju īpašumi (zeme nomā) – 43 016

dzīvokļu īpašumi – 563 802

Ar kadastrālo vērtību (turpmāk - KV) saprot nekustamā īpašuma sabiedriskā nozīmīguma novērtējumu. Kadastrālā vērtība nav saistīta ne ar nolietojumu, ne ar iegādes cenu.¹

Kadastrālās vērtēšanas process sastāv no KV bāzes izstrādes un KV aprēķina.

¹ Lukašina O. *Nodokļi Latvijā : analīze un praktiski ieteikumi.*-R.: Merkūrijs LAT, 2002.-87.lpp.

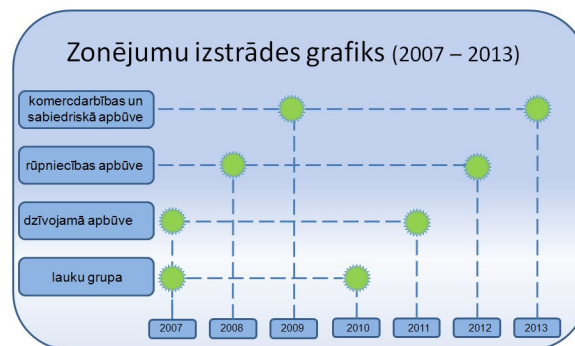
Kadastrālo vērtību aprēķina zemes vienībai, ēkai, inženierbūvei, zemes vienības daļai atsevišķi. Zemi atbilstoši nekustamā īpašuma lietošanas mērķim iedala lauku zemē un apbūves zemē. Ēkas iedala ēku tipos un inženierbūves – inženierbūvju tipos.

KV aprēķina, ņemot vērā Kadastra informācijas sistēmā reģistrētos datus par:

- kadastrālo vērtību bāzi;
- kadastra objektu un nekustamā īpašuma nodokļa objektu raksturojošos datus;
- nekustamā īpašuma lietošanas mērķus;
- nekustamā īpašuma objekta aprūtinājumus.¹

Pēc 2007. gada veiktajām izmaiņām „Kadastrālās vērtēšanas noteikumos” pāreja uz kadastrālo vērtību aprēķināšanu pēc platības, nevis kubikmetriem, dod iespēju objektīvāk noteikt ēkas kadastrālo vērtību, īpaši attiecībā uz ēkām ar augstiem griestiem.²

Kadastrālo vērtību bāzi izstrādā vienlaicīgi visā valsts teritorijā (vienlaicīgi zemei un ēkām) cikliski ik pēc četriem gadiem pa četrām nekustamo īpašumu grupām: lauku; dzīvojamā; rūpniecības; komercdarbības un sabiedriskās apbūves grupa. (2.9.att.) Vērtību zonējums ir teritorijas sadalījums vērtību zonās, kurās salīdzināmiem īpašumiem vērtība nekustamā īpašuma tirgū ir līdzīga. Zonējums katrai nekustamo īpašumu grupai paliek nemainīgs četrus gadus, savukārt, bāzes vērtības un korekcijas koeficienti, atbilstoši aktuālai nekustamā īpašuma tirgus informācijai tiek pārskatīti katru gadu. Inženierbūvju bāzes vērtības tiek noteiktas vienlaicīgi ar rūpniecības apbūves grupas zonējuma izstrādi.³ Zonējumi un bāzes rādītāji tiek izstrādāti līdz 1. aprīlim, apstiprināti līdz 15. jūnijam un kadastrālo vērtību aprēķinam stājas spēkā tikai nākošā gada 1. janvārī.



2.9. att. Zonējumu izstrādes grafiks Latvijā no 2007.-2013.g.⁴

Lai gan dzīvojamo ēku kadastrālās vērtības bija plānots pārskatīt sākot no 2011. gada 1. janvāra, tomēr tas atlikts uz 2012. gadu. Līdz ar to varētu tikt mainīts nekustamā īpašuma nodoklis par mājokļiem un kadastrālā vērtība varētu atbilst īpašuma tirgus vērtībai.

¹ Valsts zemes dienests. [Elektroniskais resurss]. – <http://www.vzd.gov.lv>, - 2011. – 29. marts

² Turpat, 2011. – 29. marts

³ Turpat, 2011. – 30. marts

⁴ Turpat, 2011. – 30. marts

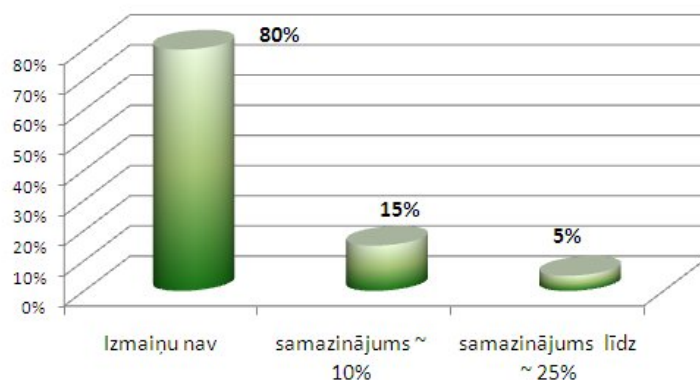
Kadastrālās vērtēšanas process sastāv ne tikai no kadastrālās vērtības aprēķina, bet arī no kadastrālo vērtību bāzes izstrādes. Kadastrālo vērtību bāze veido:

- Vērtību zonējums (karte ar homogēnām zonām) - katrai grupai savs zonējums;
- Apbūves zemei - zemes bāzes vērtības, standartplatības un korekcijas koef.;
- Lauku zemei - lauksaimniecībā izmantojamās zemes bāzes vērtības katrai lauksaimniecībā izmantojamās zemes kvalitātes grupai, meža zemes bāzes vērtības katrai meža zemes kvalitātes grupai;
- Ēkām - ēkas tipa bāzes vērtības, ēkas standartapjomi un korekcijas koeficienti;
- Inženierbūvēm - inženierbūves tipu bāzes vērtības

Kadastrālo vērtību bāzes izstrādei Valsts zemes dienests pielieto starptautiski (t.sk. Latvijā) atzītās NĪ vērtēšanas standartos noteiktās vērtēšanas metodes:

- darījumu salīdzināšanas (visplašāk izmantotā metode – izmanto apbūves un lauku zemju, kā arī ēku kadastrālo vērtību bāzes izstrādei);
- ienākumu kapitalizācijas (lauku zemju kadastrālo vērtību bāzes izstrādei);
- izmaksu metodi (ēku un inženierbūvju kadastrālo vērtību bāzes izstrādei).

Kadastrālo vērtību bāzes izstrāde pa vērtību zonām 2011.g. attiecībā pret 2010.g. ir nedaudz izmainījusies. (2.10.att.) Autore izvērtē, ka Zemes un ēku bāzes vērtības valstī nepalielinās nevienā vērtību zonā. Aptuveni 80% no vērtību zonām, izmaiņu attiecībā pret 2010. gada bāzes vērtībām nav. Savukārt 15 –20% zonu samazinājums ir līdz 10%, bet atsevišķās zonās vērtību samazinājums ir līdz ~ 25%.



2.10. att. Kadastrālo vērtību izmaiņas pa vērtību zonām 2011.g. attiecībā pret 2010.g., % ¹

Kadastrālo vērtību formulās iekļautos lielumus ir izstrādājuši VZD analītiķi un metodiķi modelējot, rēķinot un pētot kadastrālo vērtēšanu, daudz ko iegūstot no citu valstu prakses. Kadastrālās vērtēšanas izstrādes process noticis vairāk kā 10 gadu garumā, gandrīz katru gadu pilnveidojot aprēķina modeļus un līdz ar to arī MK noteikumus.

¹ Valsts zemes dienests. [Elektroniskais resurss]. – <http://www.vzd.gov.lv>, - 2011. – 29. marts

Kadastrālā vērtēšana ir masveida vērtēšana un autore uzskata, ka tai jābūt maksimāli vienkāršai, lētai un pēc iespējas precīzai. Tiek izvērtēti tikai galvenie vērtību ietekmējošie faktori. Mazāk svarīgo faktoru izvērtēšana ir sarežģīta un ar mazu ietekmi uz gala rezultātu. Katra jauna faktora izvērtēšana ir sarežģīts, darbietilpīgs un dārgs process. Lai kaut ko jaunu izvērtētu, par visiem objektiem ir jāsavāc un jāreģistrē nepieciešamā informācija.

Taču tendence ir tāda, ka ar katru gadu, modeļus pilnveidojot, kadastrālā vērtēšana Latvijā kļūst arvien detalizētāka, jo vērtību aprēķini ir automatizēti, kas ļauj resursus novirzīt atbilstošāku vērtību noteikšanā. Zonējumu (kartes), bāzes vērtību un korekcijas koeficientu izstrāde balstās uz daudziem un dažādiem aprēķiniem, bet ar katru gadu metodes, kā nonākt līdz gala rezultātiem pilnveidojas vadoties no reālās prakses. Tā kā sabiedrības izpratne par kadastrālo vērtēšanu ir joprojām zema, Valsts zemes dienestam ir jāveicina izpratne nekustamā īpašuma vērtēšanas jautājumos, publicējot izvērstāku informāciju Valsts zemes dienesta portālā un citos medijos.

Lai dotu iespēju nekustamā īpašuma īpašniekiem laikus plānot savas finanses, jau no 2007. gada 1. augusta ikvienam īpašniekam VZD datu publicēšanas portālā www.kadastrs.lv tika piedāvāts uzzināt sava īpašuma kadastrālo vērtību, kuru var atrast pēc kadastra numura, īpašuma adreses vai nosaukuma. Nesen medijos parādījās ziņa, ka no 2011. gada vidus Valsts zemes dienestā par maksu turpmāk varēs aprēķināt iespējamās kadastrālās vērtības. Pakalpojums būs paredzēts klientiem, kuri plāno darbības ar nekustamo un vēlas noskaidrot kā plānotās aktivitātes ietekmēs īpašuma kadastrālo vērtību.¹ Kā priekšlikumu Valsts zemes dienesta datu portāla pilnveidošanai autore iesaka programmā iekļaut arī tādu funkciju, kā NĪN aprēķinu, lai programma parādītu ne tikai kadastrālo vērtību, bet arī NĪN apmēru attiecīgajam kadastra objektam, jo ne visi īpašnieki izseko līdz nodokļa likmju izmaiņām.

¹ Pankovska E. VZD varēs aprēķināt iespējamās kadastrālās vērtības. [Elektronisks resurss] / Biznesa portāls Dienas bizness. - <http://www.db.lv/ipasums/nekustamais-ipasums/vzd-vares-aprekinat-iespejamas-kadastralas-vertibas-235648>, - 2011.-29.marts

3. KAPITĀLA NODOKĻU IZVĒRTĒJUMS

Latvijas tautsaimniecība aptver visu to kopumu, kas atrodas Latvijas teritorijā un veido tās attīstību: dabas un ekonomiskie resursi, cilvēki un jaunās tehnoloģijas, kurus veidojis zinātniskais un ekonomiskais potenciāls. Visi tautsaimniecības elementi ir nozīmīgi attīstībā katrs par sevi, bet maksimālo attīstības efektu tie dod tikai esot pareizā attiecībā.

Nodokļu politika ir cieši saistīta ar ekonomiskajiem procesiem valstī un ar tās regulēšanu iespējams panākt ievērojamas izmaiņas gan iedzīvotāju, gan uzņēmumu stāvoklī. Nodokļu politika Eiropas Savienībā joprojām ir ES dalībvalstu nacionālās suverenitātes simbols. Atbildība par nodokļu politikas realizāciju gulstas galvenokārt uz dalībvalstīm nacionālajā un reģionālajā līmenī. ES šai ziņā ir tikai pakārtota loma, proti, tā nodrošina, ka dalībvalstu nacionālās nodokļu sistēmas ir savietojamas ar ES mērķiem un raugās, kas tās netraucē preču, kapitāla un pakalpojumu brīvu pārvietošanos ES iekšējā tirgū.

Lai izvērtētu kapitāla nodokļu ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību, ir jāapskata vairāki aspekti – jāizvērtē kapitāla nodokļu ietekmi uz budžetu, jāaprēķina, kam izdevīgi maksāt mikrouzņēmumu nodokli, jāizanalizē NĪN loma 3 pašvaldību budžetos, kā arī jāapkopo dažādi viedokļi - gan sabiedrības, gan valsts institūciju.

3.1. Uzņēmumu ienākuma nodokļa izvērtējums

Kā viens no nodokļu sistēmas raksturlielumiem var tikt izmantota uzņēmumu ienākuma nodokļa un iekšzemes kopprodukta korelācija, t.i., sakarība, vai, mainoties vienam mainīgajam, izmainās arī otrs.

Iekšzemes kopprodukts ir valsts teritorijā saražotā gala produkcija un pakalpojumu summārā vērtība gada laikā. Ar iekšzemes kopproduktu salīdzina ne tikai valsts attīstību, bet arī nodokļu ieņēmumus. IKP aprēķināšanā var izmantot ienākumu metodi, kurā ļoti labi parādās nodokļu ietekme uz IKP.

IKP pēc ienākumu metodes aprēķina – tas ir naudas ienākums, kas gūts no dotā gada produkcijas ražošanas: amortizācijas atskaitījumi, netiešie biznesa nodokļi (PVN u.c.), darba alga (darbs), rente (zeme), vispārīga veida (kapitāls), peļņa (uzņēmējspējas).¹

Gandrīz katra no ienākumu metodes sastāvdaļām ietver sevī nodokļus, tādēļ var teikt, ka nodokļu ieņēmumiem ir proporcionāla attiecība ar IKP.

Autore apkopoja datus par uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumiem un iekšzemes kopprodukta faktiskajās cenās ieņēmumiem laika periodā no 1995. līdz 2010. gadam. (3.1.tab.)

¹ Sproģe I., Pumpure D., Zariņš J., Sproģis A. *Latvijas tautsaimniecība 21. gadsimtā*.-R.: Latvijas Tautsaimniecības attīstības institūts, 2008.-160.lpp.

UIN un IKP ieņēmumi faktiskās cenās, tūkst. latu (autores veidota, izmantojot ¹)

Gadi	UIN ieņēmumi tūkst. latu	IKP faktiskajās cenās tūkst. latu
1995	47,5	2 615 074
1996	57,3	3 129 239
1997	78,6	3 631 879
1998	92,4	3 971 199
1999	92,2	4 265 004
2000	73,7	4 750 756
2001	98,4	5 219 904
2002	109,7	5 758 325
2003	93,9	6 392 778
2004	127,8	7 434 454
2005	180,7	9 059 087
2006	253,8	11 171 693
2007	399,8	14 779 810
2008	503,1	16 188 232
2009	197,7	13 082 795
2010	112,2	12 735 936

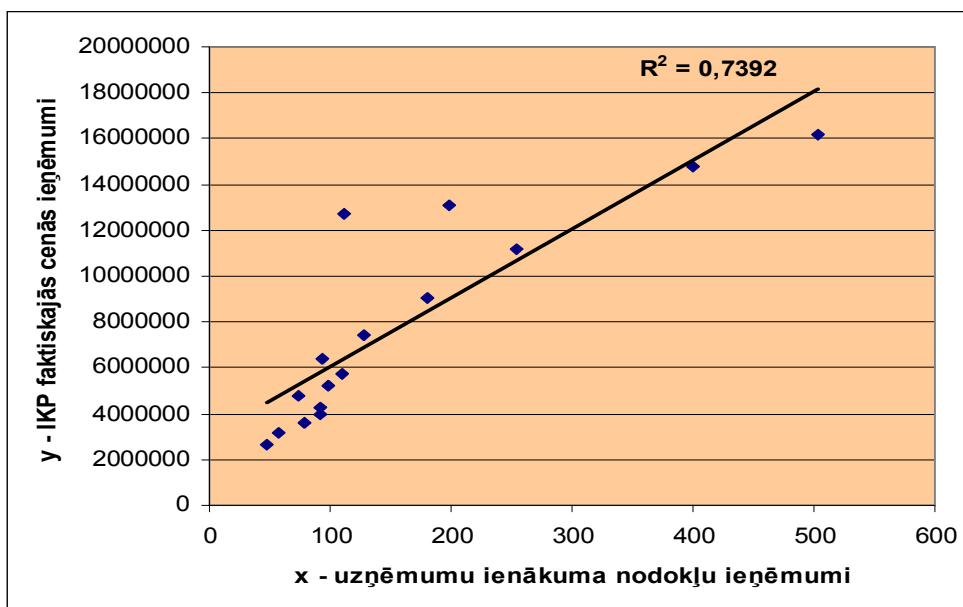
UIN dinamika ir mainīga, taču līdz 2008. gadam ar tendenci pieaugt. Līdzīgi arī IKP faktiskajās cenās nemitīgi audzis līdz 2008. gadam, kad tā gada otrajā pusē Latviju skāra pasaules finanšu krīze. Pēc apkopotajiem datiem var secināt, ka UIN un IKP pieaugums laika gaitā ir dažādi mainījies, gan samazinājies, gan palielinājies, bet ir vērojama tendence, UIN ieņēmumiem mainīties, pielāgojoties IKP faktiskajās cenās svārstībām. Tā kā šie divi raksturlielumi ir savstarpēji saistīti, autore izmantos regresijas modeļa analīzi, lai izpētītu savstarpējo sakarību starp UIN un IKP faktiskajās cenās ieņēmumiem.

Tiek izvirzīta nulles hipotēze „Uzņēmuma ienākuma nodokļa ieņēmumi nozīmīgi neietekmē iekšzemes kopprodukta ieņēmumus” un alternatīvā hipotēze „UIN ieņēmumi nozīmīgi ietekmē IKP ieņēmumus”.

Ieņēmumi tiek iekasēti uzņēmumu ienākuma nodokļa veidā, savukārt gandrīz katra no IKP ienākumu metodes sastāvdaļām ietver sevī nodokļus, t.sk., UIN, tādēļ ir pamats uzskatīt, ka UIN ieņēmumi ir neatkarīgais mainīgais, bet IKP ieņēmumi faktiskajās cenās ir atkarīgais mainīgais.

UIN ieņēmumi tiks apzīmēti ar „X” un IKP faktiskajās cenās ieņēmumi – ar „Y”. Palielinoties UIN ieņēmumiem, IKP ieņēmumi arī palielinās un otrādi, tāpēc sakarība ir pozitīva. Sakarību starp šiem lielumiem atspoguļo korelācijas diagramma. (3.1.att.)

¹ LR Centrālā Statistikas pārvalde. [Elektronisks resurss]. - <http://www.csb.gov.lv>, - 2011.-21.aprīlis



3.1. att. Korelācijas diagramma starp UIN un IKP faktiskajās cenās ieņēmumiem no 1995. līdz 2010. gadam (autores veidots)

Korelācijas diagrammā var redzēt, ka regresija tiešām ir pozitīva. Sakarība starp uzņēmumu ienākuma nodokļu un iekšzemes kopprodukta ieņēmumiem, izsakot to ar lineārā regresijas modeļa palīdzību, ir: $Y = 29997.49X + 3039280.19$.

Autore sastādīja Microsoft Office Excel programmā modeļa ANOVAs tabulu, pēc kuras analizēti zemāk minētie rādītāji.

Lai vērtētu šo modeli, sākumā ir jāpārliciecinās, vai modelis ir statistiski nozīmīgs. Autore aprēķināja, ka $F_{\text{novērotais}} (39.67)$ ir lielāks kā $F_{\text{kritiskais}} (4.6)$, tātad modelis ir statistiski nozīmīgs.

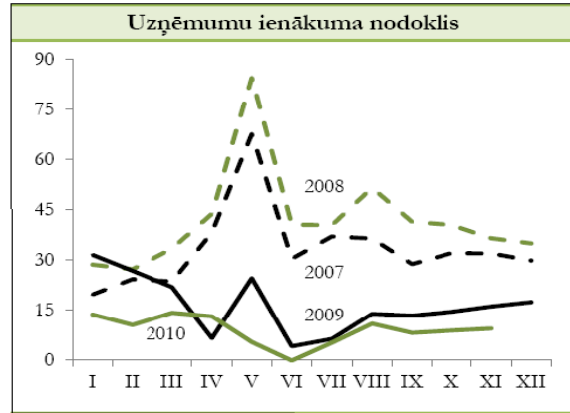
Regresijas determinācijas koeficients R^2 ir 0.7392, un tas nozīmē, ka dotais modelis izskaidro 73.92% no IKP ieņēmumu variācijas. Korelācijas koeficients ir 0.8597, un tas nozīmē, ka lineārā sakarība starp uzņēmumu ienākuma nodokļa un iekšzemes kopprodukta ieņēmumiem ir ļoti cieša un funkcionāli pozitīva.

Vērtējot regresijas koeficientu 29997.49, var secināt, ka UIN ieņēmumiem palielinoties par vienu latu, IKP ieņēmumi faktiskajās cenās palielināsies par 29997.49 latu. Tas nozīmē, ka iekšzemes kopprodukta ieņēmumi palielināsies straujāk nekā uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumi.

Pārbaudot izvirzīto hipotēzi par regresijas koeficienta nozīmību, pēc ANOVAs tabulas $t_{\text{novērotais}} (6.30)$ ir lielāks kā $t_{\text{kritiskais}} (2.14)$ un regresijas koeficients ir statistiski nozīmīgs. Tātad tiek noraidīta nulles hipotēze un pieņemta alternatīvā hipotēze, un UIN ieņēmumi nozīmīgi ietekmē IKP ieņēmumus.

Kopumā no regresijas analīzes var secināt, ka pastāv cieša sakarība starp UIN un IKP ieņēmumiem.

Autore izvērtē UIN ievākumu pēdējo četru gadu laikā pa mēnešiem (3.2. att.).



3.2. att. Uzņēmumu ienākuma nodoklis pa mēnešiem Latvijā no 2007. līdz 2010. g., milj. Ls ¹

Uzņēmumu ienākuma nodoklis valsts budžetā tiek maksāts avansa veidā atkarībā no iepriekšējā gada ienākumiem, iztrūkstošā summa budžetā tiek iemaksāta 15 dienu laikā pēc gada deklarācijas iesniegšanas, kas ir 30. aprīlis, līdz ar to ir izskaidrojama nodokļu iemaksa maija mēnesī.

Interesanti būtu izvērtēt, vai UIN ieņēmumi no 1995. līdz 2008. gadam ir auguši, tādēļ, ka ir augusi peļņa un apgrozījums, vai tādēļ, ka ir palielinājies uzņēmumu skaits. Atbilstoši Lafera līknes teorijai, samazinoties nodokļa slogam, ilgtermiņā nodokļu ieņēmumi ievērojami pieaug. Tabulā 3.2. redzams UIN likmes un ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits, kuri iesnieguši atbilstošā gada pārskatus no 1997. līdz 2010. gadam. Statistika satur datus par uzņēmumu reģistrā, komercreģistrā, kā arī biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrēto subjektu iesniegtajiem gada pārskatiem.

3.2. tabula

Uzņēmumu ienākuma likme un uzņēmumu skaits, kuri iesnieguši atbilstošā gada pārskatus, Latvijā no 1997. līdz 2010. gadam (autore veidota tabula, izmantojot ²)

Gads	UIN likme	Uzņēmumu skaits	Gads	UIN likme	Uzņēmumu skaits
1997	25%	25 338	2004	15%	53 336
1998		30 289	2005		57 515
1999		35 370	2006		64 718
2000		40 155	2007		69 443
2001		44 717	2008		80 927
2002	22%	47 913	2009	79 097	
2003	19%	50 629	2010	36 009	

¹ Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību 2010.gada decembris/ LR Ekonomikas ministrija. [Elektronisks resurss] - http://www.em.gov.lv/images/modules/items/tsdep/zin_2010_2/2010_dec.pdf, 2011.-22.aprīlis

² Lursoft datu bāze. [Elektronisks resurss] - http://www.lursoft.lv/estadistic?act=UR_STAT&id=62.00, 2011.-29.aprīlis

Pēc tabulas 3.2. datiem vērojama sakarība, ka samazinoties nodokļu likmei no 25 uz 15, ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits pieaug. Savukārt kritums vērojams no 2008. gada, kad Latviju skāra pasaules finanšu krīze. Līdz ar to var teikt, ka šeit darbojas Lafera līknes sakarība, ka valsts budžeta ieņēmumi pieaug, palielinoties nodokļu likmei līdz noteiktam maksimumam.

Autore ierosina daļu no uzņēmumu ienākuma nodokļa novirzīt pašvaldībai, kuras teritorijā uzņēmums darbojas, tādējādi uzlabojot pašvaldību ieņēmumus. Tas arī stimulētu pašvaldību aktīvāku iesaistīšanos uzņēmējdarbības attīstības veicināšanā.

3.2. Mikrouzņēmumu nodokļa izvērtējums

Kā otrs aspekts ir jāizvērtē nesen ieviestais mikrouzņēmumu nodoklis 9% apmērā no kalendārā gada apgrozījuma, kas tiek maksāts četras reizes gadā par katra ceturkšņa apgrozījumu līdz ceturksnim sekojošā mēneša 15. datumam. Šis nodoklis ir radīts, lai palīdzētu veidoties mazajiem uzņēmumiem, lai samazinātu administratīvo slogu, kā arī tiktu veicināta cilvēku uzdrošināšanās sākt biznesu šajā sociāli un ekonomiski ne pārāk pievilcīgajā laikā. Šāda nodokļa ieviešana būtiski vienkāršo gan nodokļa aprēķināšanu, gan nomaksu un atskaitīšanos. Autore veica aprēķinu, lai noskaidrotu, cik ekonomiski izdevīgi ir uzņēmējiem maksāt mikrouzņēmumu nodokli.

3.3. tabula

SIA (un citu UIN maksātāju) nodokļu salīdzinājums, maksājot mikrouzņēmumu nodokli Latvijā 2011. gadā, Ls (autores veidota tabula)

Rādītājs	1. piemērs		2. piemērs	
	Mikro-uzņēmumu nodoklis	Vispārējā kārtība	Mikro-uzņēmumu nodoklis	Vispārējā kārtība
Gada apgrozījums	70 000		20 000	
1 darbinieka neto ienākums mēnesī	500	500	500	500
1 darbinieka bruto ienākums mēnesī	x	732,21	-	732,21
Darbinieku skaits	5		1	
Darba samaksas nodokļi gadā kopā	x	24 531	x	4906,2
Izmaksāts darbiniekiem kopā	30 000	30 000	6 000	6 000
Citi izdevumi 20% no apgrozījuma	14 000	14 000	4 000	4 000
Ienākums (peļņa)	26 000	1 469	10 000	5 094
UIN 15%	x	220,35	x	764,07
MUN 9% no apgrozījuma	6300	x	1800	x
Nodokļi kopā	6300	24 751	1800	5670,27
Ienākums pēc nodokļiem	19 700	1 249	8 200	4 330

Tabulā 3.3. salīdzināti UIN maksātāja nodokļi, ja tas maksātu mikrouzņēmumu nodokli un kādi tie būtu, saglabājot vispārējo kārtību. 1. piemērā pieņemts, ka uzņēmumam ir maksimālais likumā pieļaujamais apgrozījums Ls 70 000 un 5 darbinieki, 2. piemērā apgrozījums ir Ls 20 000 un 1 darbinieks, kas ir arī uzņēmuma īpašnieks vai SIA valdes loceklis. Darbinieka ienākumi rēķināti maksimālie – Ls 500 mēnesī, pārējie saimnieciskās darbības izdevumi 20% no apgrozījuma. Tabulā 3.3. uzskatāmi redzams, ka ļoti būtisks nodokļu samazinājums ir mikrouzņēmumiem, kuriem ir maksimāli atļautais darbinieku skaits, ja to pārējie saimnieciskās darbības izdevumi, neskaitot darba samaksu, ir nelieli.

Mikrouzņēmumam ir noteikts ierobežojums attiecībā uz darbinieku ienākumu apmēru, savukārt ienākumu pēc mikrouzņēmumu nodokļa samaksas SIA dalībnieki drīkst sadalīt dividendēs vispārējā kārtībā, t.i., dividendžu aprēķināšanas dienā aprēķinot un ieturot iedzīvotāju ienākuma nodokli 10%. Ja 1. piemērā visu ienākumu pēc nodokļiem sadalītu dividendēs, tad budžetā būtu jāmaksā IIN Ls 1970 ($19\,700 * 10\%$).

Ja šādi ienākumi būtu mikrouzņēmuma, kas ir zemnieku saimniecības, zvejnieku saimniecības vai individuālā uzņēmuma statusā, tad saskaņā ar spēkā esošo likumu, īpašnieks savām vajadzībām lielāku summu par Ls 6 000 ($Ls\ 500 * 12$ mēneši) izņemt drīkst, tikai samaksājot papildu nodokli 20% no pārsnieguma summas, t.i., Ls 3 940 ($19\,700 * 20\%$). Tomēr arī šajā gadījumā kopējā nodokļu summa ir mazāka, nekā īpašnieks maksātu vispārējā kārtībā.

Tabulā 3.4. veikts salīdzinājums pie gada apgrozījuma 30, 50 un 70 tūkstoši latu. Pieņemot, ka izdevumi pieaug pie lielāka gada apgrozījuma, tabulā 3.4. aprēķināts, ka visiem uzņēmumiem ir arī citi izdevumi 500, 1000 un 4000 latu/mēnesī attiecīgi pie gada apgrozījuma 30000, 50000 un 70000 latu. Pilnīgs aprēķins pie gada apgrozījuma no 10 līdz 70 tūkst. Ls un ar darbinieku skaitu 1 līdz 5 aplūkojams 1. pielikumā. Tabulā 3.4. visos gadījumos uzņēmumam izdevīgāk ir maksāt mikrouzņēmumu nodokli, izņemot pie gada apgrozījuma 70 000 Ls ar 1 darbinieku, darba algu 300 vai 400 Ls/mēn., un, ja citi izdevumi ir sasnieguši 4000 Ls/mēn. Izdevumiem saglabājoties 4000 latu, pie šī paša gada apgrozījuma sākot no 3. darbinieka uzņēmumam vairs nav peļņa, neatkarīgi, vai viņš ir mikrouzņēmumu nodokļa vai uzņēmumu ienākuma nodokļa maksātājs. Tamdēļ iepriekšējā 3.3. tabulā 1. piemērā tika pieņemts, ka citi izdevumi ir daudz zemāki – 14 000 Ls/gadā, tādējādi mikrouzņēmuma tīrās peļņas daļa ir augstāka.

MUN salīdzinājums ar UIN pie gada apgrozījuma 30000 Ls, 50000 Ls un 70000 Ls Latvijā 2011. gadā (autores veidota tabula)

Gada apgrozījums, Ls	Darbinieku skaits	Neto alga, Ls/mēn.	Bruto alga darba devējam, Ls/mēn.	Citi izdevumi, Ls/mēn.	Izdevumi kopā (MUN), Ls/gadā	Izdevumi kopā (UIN), Ls/gadā	MUN, Ls	Neto peļņa MU, Ls	UIN, Ls	Neto peļņa, maksājot UIN, Ls
30 000	1	300	537,04	500	9600	12444,48	2 700,00	17 700,00	2 633,33	14 922,19
		400	722,95	500	10800	14675,4	2 700,00	16 500,00	2 298,69	13 025,91
		500	908,85	500	12000	16906,2	2 700,00	15 300,00	1 964,07	11 129,73
	2	300	537,04	500	13200	18888,96	2 700,00	14 100,00	1 666,66	9 444,38
		400	722,95	500	15600	23350,8	2 700,00	11 700,00	997,38	5 651,82
		500	908,85	500	18000	27812,4	2 700,00	9 300,00	328,14	1 859,46
50 000	1	300	537,04	1000	15600	18444,48	4 500,00	29 900,00	4 733,33	26 822,19
		400	722,95	1000	16800	20675,4	4 500,00	28 700,00	4 398,69	24 925,91
		500	908,85	1000	18000	22906,2	4 500,00	27 500,00	4 064,07	23 029,73
	2	300	537,04	1000	19200	24888,96	4 500,00	26 300,00	3 766,66	21 344,38
		400	722,95	1000	21600	29350,8	4 500,00	23 900,00	3 097,38	17 551,82
		500	908,85	1000	24000	33812,4	4 500,00	21 500,00	2 428,14	13 759,46
	3	300	537,04	1000	22800	31333,44	4 500,00	22 700,00	2 799,98	15 866,58
		400	722,95	1000	26400	38026,2	4 500,00	19 100,00	1 796,07	10 177,73
		500	908,85	1000	30000	44718,6	4 500,00	15 500,00	792,21	4 489,19
	4	300	537,04	1000	26400	37777,92	4 500,00	19 100,00	1 833,31	10 388,77
		400	722,95	1000	31200	46701,6	4 500,00	14 300,00	494,76	2 803,64
	70 000	1	300	537,04	4000	51600	54444,48	6 300,00	12 100,00	2 333,33
400			722,95	4000	52800	56675,4	6 300,00	10 900,00	1 998,69	11 325,91
500			908,85	4000	54000	58906,2	6 300,00	9 700,00	1 664,07	9 429,73
2		300	537,04	4000	55200	60888,96	6 300,00	8 500,00	1 366,66	7 744,38
		400	722,95	4000	57600	65350,8	6 300,00	6 100,00	697,38	3 951,82
		500	908,85	4000	60000	69812,4	6 300,00	3 700,00	28,14	159,46
3		300	537,04	4000	58800	67333,44	6 300,00	4 900,00	399,98	2 266,58
		400	722,95	4000	62400	74026,2	6 300,00	1 300,00	-603,93	-3 422,27
		500	908,85	4000	66000	80718,6	6 300,00	-2 300,00	-1 607,79	-9 110,81
4		300	537,04	4000	62400	73777,92	6 300,00	1 300,00	-566,69	-3 211,23
		400	722,95	4000	67200	82701,6	6 300,00	-3 500,00	-1 905,24	-10 796,36
		500	908,85	4000	72000	91624,8	6 300,00	-8 300,00	-3 243,72	-18 381,08
5		300	537,04	4000	66000	80222,4	6 300,00	-2 300,00	-1 533,36	-8 689,04

Mikrouzņēmumu nodokļa normas ir izdevīgākas tiem uzņēmumiem, kuru saimnieciskās darbības izdevumi ir nelieli vai izdevumus galvenokārt veido darbaspēka izmaksas, tātad pakalpojumu sfērā. Īpaši izdevīgi tas būtu tiem uzņēmumiem, kuriem ir vairāki, piemēram, 3 līdz 5 darbinieki (SIA gadījumā arī dalībnieki – valdes locekļi), kuru ienākums no mikrouzņēmuma ir tuvu maksimāli atļautajiem Ls 500 mēnesī, jo tādējādi uzņēmuma nodokļu slogs var būtiski samazināties.

Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras eksperts Jānis Endziņš saka, ka Latvijā ir vairāk nekā 30 000 uzņēmumu, kuru apgrozījums gadā nepārsniedz 70 000 latu un kur tiek nodarbināti ne vairāk kā pieci darbinieki. Tātad tīri teorētiski ir vismaz 30 000 uzņēmumu, kuriem maksāt 9% nodokli no gada apgrozījuma un kārtot mikrouzņēmumiem saistošās grāmatvedības prasības būtu daudz vieglāk un vienkāršāk nekā standarta SIA. Iespējams zemajā aktivitātē vainojams informācijas trūkums par šī instrumenta priekšrocībām un tas, ka daudzi izvēlas turpināt ceļu „pa labi iemīto taciņu nodokļu apiešanā”.¹

Sazinoties ar Finanšu ministriju un jautājot par mikrouzņēmumu nodokļa ieņēmumiem, autore atzīst, ka interese par mikrouzņēmumu nodokli sabiedrībā aug. 2010. gadā ieņēmumi no 140 maksātājiem bija 26,45 tūkstoši latu. Savukārt uz 2011. gada 13. aprīli konstatēts, ka ieņēmumi 2011. gada 1. ceturksnī krietni palielinājušies līdz 520,2 tūkstošiem latu un nodokļu maksātāju skaits arīdzan - 1870. 2011. gada janvārī tika maksāts par 2010. gada ceturto ceturksni, kas izraisīja ieņēmumu pieaugumu līdz 299,8 tūkst. latu. Kā liecina pēdējie Valsts ieņēmumu dienesta dati, no 1. septembra līdz šā gada 8. aprīlim mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statusu kopumā ir ieguvuši 10 513 uzņēmēji, no tiem: 7642 juridiskās personas un 2871 fiziskā persona. Ar mikrouzņēmuma reģistrācijas brīdi kā MUN maksātāji reģistrēti 4523 mikrouzņēmumi jeb 43% no mikrouzņēmumiem, bet 5593 nodokļu maksātāji iepriekš bija uzņēmumu ienākuma vai iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji un pārreģistrējās kā mikrouzņēmumu nodokļa maksātāji. Diemžēl kā liecina Valsts ieņēmumu dienesta dati, 57 maksātāji jau zaudējuši mikrouzņēmumu maksātāja statusu, pārsniedzot kādu no likumā ietvertajiem nosacījumiem. Līdz ar to autore ierosina darbinieku skaitu neierobežot, bet gan piemērot nodokli atkarībā no to skaita. Lai gan kalendārais gads vēl nav apritējis nevienam jaundibinātajam mikrouzņēmumam un kopējais gada apgrozījums varētu pārsniegt limitu 70 000 latu gadā, tādēļ autore ierosina palielināt to vismaz līdz 100 tūkst. Ls.

Kā būtiskāko trūkumu MUN autore uzskata darbinieku sociālās aizsardzības līmeņa samazināšanos, t.i. samazinās bruto alga, no kuras tiek aprēķinātas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Pozitīvi, ka mikrouzņēmuma darbiniekiem ir tiesības papildus brīvprātīgi

¹ Zālīte I. *Mazie uzņēmēji smaidīgi, eksperti pagaidām ne pārāk.*-Diena Nr.7.-2011.10.janvāris.-6.-7.lpp.

pievienoties sociālajai apdrošināšanai un veikt iemaksas no ienākumiem, kas nepārsniedz Ls 500 mēnesī.

Tabulā 3.5. apkopoti mikrouzņēmumu nodokļa galvenās priekšrocības un trūkumi.

3.5. tabula

Mikrouzņēmumu nodokļa plusi un mīnusi Latvijā 2011. gadā (autorei veidota tabula)

Galvenie plusi	Būtiskākie mīnusi
1. atvieglota nodokļu aprēķināšanas kārtība un samazināts nodokļu maksājumu pārskaitījumu skaits;	1. mikrouzņēmumu nodoklis neietver PVN, tātad PVN aprēķināšana un maksāšana ir vispārējā kārtībā. Tas nozīmē, ka PVN maksātājiem papildus MUN budžetā jāmaksā arī PVN;
2. nav nodokļu avansa maksājumu, nodokli aprēķina pēc faktiskā apgrozījuma;	2. uzņēmumiem ar lielu saimnieciskās darbības izdevumu īpatsvaru vai kuri strādā ar zaudējumiem, nodokļu maksājumi var palielināties;
3. nodokļu maksājumi būtiski samazinās, ja: A. Lielākās izmaksas ir par darbaspēku B. Saimnieciskās darbības izdevumi ir nelieli;	3. mikrouzņēmuma VSAOI pārdalītā summa var ļoti svārstīties pa mēnešiem, tas būtiski ietekmē darbinieku sociālās apdrošināšanas pabalstus, t.sk. darba nespējas lapas apmaksu, bezdarbnieka pabalstu, bērnu kopšanas pabalstu u.c.;
4. mikrouzņēmuma īpašnieks var saņemt bezdarbnieka pabalstu 6 mēnešus.	4. tāpat kā līdz šim nepieciešama gan ieņēmumu, gan izdevumu dokumentācija, grāmatvedības reģistru kārtošana, UIN maksātājiem arī gada pārskata sagatavošana.

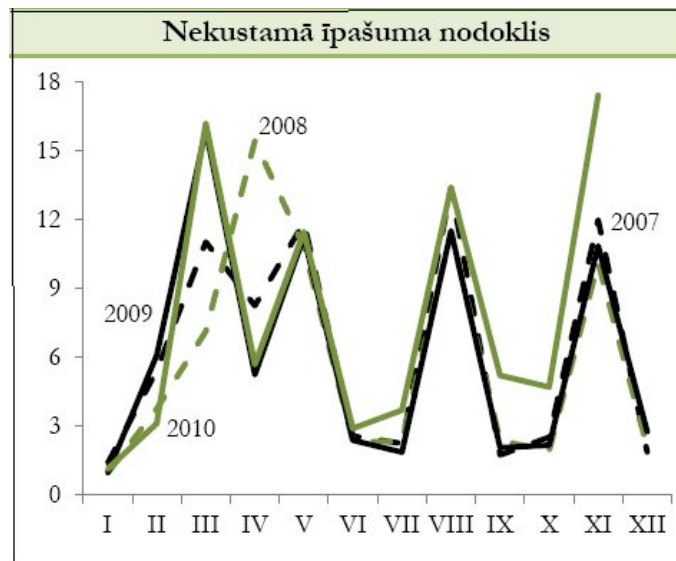
Izvērtējot plusus un mīnus, autore uzskata, ka iespējams mikrouzņēmumu nodokli mazie uzņēmēji galvenokārt izvēlēšies, nevis lai vienkāršotu nodokļu aprēķinu, bet kā iespēju nodokļa sloga samazināšanai.

Autore secina, ka nav viennozīmīgas atbildes izdevīgi vai neizdevīgi uzņēmējiem ir pāriet uz mikrouzņēmumu nodokļa maksāšanas kārtību. Katrs gadījums ir citādāks un ir būtiski izvērtēt situāciju atkarībā no uzņēmuma specifikas, darbinieku skaita, algas lieluma, peļņas apmēra un kapitālieguldījumiem uzņēmumā.

3.3. Nekustamā īpašuma nodokļa izvērtējums

Nekustamā īpašuma nodoklis 100% apmērā nonāk pašvaldību budžetā. Konsolidētais budžets sastāv no pamatbudžeta un speciālā budžeta. Lielāko daļu no konsolidētā budžeta veido tieši pamatbudžeta ieņēmumi.

Apskatot NĪN ieņēmumus pašvaldību budžetā no 2007. līdz 2010. gadam pa mēnešiem, var redzēt, ka maksājumi ienāk ar svārstībām. Tā kā maksājamais nodoklis jāmaksā līdz 31. martam, 15. maijam, 1. augustam un 15. novembrim, līdz ar to arī ir izskaidrojamas budžeta ienākumu svārstības pa mēnešiem. (3.3. att.)



3.3. att. Nekustamā īpašuma nodoklis pa mēnešiem Latvijā no 2007. līdz 2010. gadam, milj. Ls¹

Autore izvērtē 3 brīvi izraudzītas pašvaldības – Jelgavu, Daugavpili un Liepāju. Netiek vērtētas ne Rīgas, ne Jūrmalas pašvaldības, kur daļai teritorijas kadastrālās vērtības ir nesamērīgi augstas. Kā vēstī Jūrmalas domes priekšsēdētājs Gatis Truksnis publiskajās debatēs „Kas notiek Latvijā?” Jūrmalas iedzīvotājiem ir krasi lielāks nodokļu slogs salīdzinoši pret ienākumiem nekā citās Latvijas pašvaldībās.²

Nekustamā īpašuma nodoklis ir otrais pašvaldībām būtiskākais nodokļu ieņēmumu avots. 2010. gadā Jelgavas pašvaldībā NĪN sastāda 1 380 225 Ls, kas ir 4.53% no pamatbudžeta ieņēmumiem (30476191 Ls).³ (2. pielikums) Salīdzinot ar 2009. gadu tas ir par 20.9% vairāk jeb 238 602 Ls. Savukārt Daugavpilī NĪN sastāda 1 608 981 Ls, kas no kopbudžeta ieņēmumiem

¹ Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību 2010.gada decembris/ LR Ekonomikas ministrija. [Elektronisks resurss] - http://www.em.gov.lv/images/modules/items/tsdep/zin_2010_2/2010_dec.pdf, 2011.-22.aprīlis

² Rozenfelde L. *Nekustamā īpašuma nodoklis/ Raidījums „Kas notiek Latvijā?”* [Elektronisks resurss] - <http://www.knl.lv/raksti/1377/>, 2011.-25.aprīlis

³ Jelgavas pilsētas pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi. [Elektronisks resurss] - <http://www.jelgava.lv/pasvaldiba/budzets/>, 2011.-22.aprīlis

50 687 022 Ls ir 3.17%.¹ (3. pielikums) Salīdzinājumā pret 2009. gadu ieņēmumi ir pieauguši par 56 776 Ls jeb 3.7%. Un 3. izvēlētajā pašvaldībā – Liepājā – nekustamā īpašuma nodokļu ieņēmumi ir 89 683 637 Ls, kas no pamatbudžeta ieņēmumiem 1 368 978 591 Ls apmērā, veido 6.6%.² (4. pielikums) 2009. gadā NĪN bija 73 052 389 Ls, kas ir par 22.8% mazāk kā 2010. gadā.

Ieņēmumu palielinājums 2010. gadā vērojams visās 3 pašvaldībās. Tas skaidrojams ar to, ka no 2010. gada 1. janvāra nodokļa objektiem – zemei un saimnieciskā darbībā izmantojamām ēkām, kā arī inženiertehniskajām būvēm (līdz 2010. g. netika apliktas) palielināta nodokļa likme no 1 % līdz 1,5 %, piemērojot nodokļa maksājumu pieauguma ierobežojumu 25 % apmērā pret iepriekšējo gadu. Nekustamā īpašuma nodoklis jāmaksā arī par dzīvojamām platībām. Tiek noteikts minimālais nekustamā īpašuma nodokļa maksājums – Ls 5 apmērā par katru nekustamā īpašuma nodokļa objektu, ja aprēķinātais nodoklis ir mazāks par 5 latiem. Autore atzīst, ka grūti ir novērtēt dzīvojamās platības nodokļa ietekmi gan no iedzīvotāju maksātspējas, gan no valsts ieguvuma puses, vai NĪN ieņēmumu plāns atbildīs izpildei.

Jāatzīmē, ka dzīvojamo māju palīgēku aplikšana ar NĪN tiks uzsākta 2012. gada 1. janvārī, līdz tam sakārtojot kadastra informāciju.

Eksperti ne vienreiz vien akcentējuši, ka kadastrālā vērtība dažkārt atpaliek no īpašumu tirgus vērtības, proti, tirgus buma laikā tā bijusi pārlietu zema, bet šobrīd dažkārt ir pārāk augsta. Kadastra vērtības mērķis ir dažādu valsts nodevu un nodokļu iekasēšanas bāzes noteikšanai. Tai būtu aptuveni jāatbilst īpašumu faktiskajai vērtībai, tomēr to ne vienmēr ir iespējams realizēt, jo sistēma ir pārāk sarežģīta. Patlaban Valsts zemes dienesta uzturētajā Kadastra informācijas sistēmā reģistrēto datu aktualitāte un atbilstība faktiskajam nekustamā īpašuma stāvoklim ir atkarīga no nekustamā īpašuma saimnieka, kā arī no valsts un pašvaldību institūciju atbildības – pieteikt visas īpašumā notikušās pārmaiņas reģistrēšanai VZD uzturētajā Nekustamā īpašuma valsts kadastrā. Sistēma ir tāda, ka datus aktualizē tikai tie nekustamā īpašuma īpašnieki, kas vēlas maksāt lielāku nodokli.

Valsts kontroles veiktā pārbaude Valsts zemes dienestā 2010. gadā atklāj, ka Nekustamā īpašuma valsts kadastrā uzrādītās kadastrālās vērtības aptuveni līdzvērtīgiem dzīvokļa īpašumiem ievērojami atšķiras. Piemēram, Rīgā, Maskavas ielas 417. namā 50,2 kvadrātmetru dzīvoklim kadastrālā vērtība ir 17 437 lati. Bet tajā pašā namā 50,4 kvadrātmetru dzīvoklim – 1754 lati. Iznākumā 50,2 kvadrātmetru dzīvokļa īpašniekam varētu būt jāmaksā ap 17,4 latu, bet 50,4 kvadrātmetru dzīvokļa īpašniekam – aptuveni 1,80 latu liels nodoklis. Savukārt šajā namā

¹ Daugavpils pilsētas pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi. [Elektronisks resurss] - <http://www.daugavpils.lv/page/293>, 2011.-22.aprīlis

² Liepājas pilsētas pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi. [Elektronisks resurss] - <http://www.liepaja.lv/page/1488>, 2011.-22.aprīlis

citam 50,3 kvadrātmetru dzīvoklim kadastrālā vērtība ir 13 740 latu, par ko īpašniekam būtu jāmaksā aptuveni 13,7 latus liels nodoklis.¹

Pārbaudē atklājies, ka valda liels juceklis nekustamā īpašuma lietošanas mērķu noteikšanā. Nekustamā īpašuma valsts kadastrā zemes īpašumam uzrādīts viens zemes lietošanas mērķis, piemēram, vienstāva un divstāvu daudzdzīvokļu māju apbūve. Bet dabā uz šīs zemes uzbūvēta gan dzīvojamā māja, gan ražošanas ēkas. Citam zemes īpašumam Nekustamā īpašuma valsts kadastrā uzrādīts lietošanas mērķis – individuālo dzīvojamo māju apbūve. Bet dabā uz šīs zemes uzceltas daudzstāvu dzīvojamās mājas, veikali, pazemes autostāvvietas.

Tieslietu ministrijas valsts sekretārs Mārtiņš Lazdovskis pauž viedokli, ka būtu vajadzīgi grozījumi likumos, kas piespiestu īpašniekus reģistrēt Nekustamā īpašuma valsts kadastrā viņu īpašumos veikto celtniecību, pārbūves un citas pārmaiņas. Ja tas nenotiks, kadastrā reģistrētie dati par īpašumiem arī turpmāk atšķirsies no stāvokļa dabā.²

Šobrīd, aprēķinot ēkas kadastrālo vērtību, tiek izvērtēts tikai ēkas novietojums (zonējums), ēkas tips, kopējā platība un fiziskais stāvoklis. Tomēr šis modelis nedodot iespēju vienas zonas robežās noteikt atšķirīgas kadastrālās vērtības viena tipa ēkām ar dažādu labiekārtojumu. Pašreizējais modelis nedodot arī iespēju samazināt vērtību ēkām, kurām lielu kopplatības daļu aizņem ārtelpas, piemēram, terases, nojumes un pagrabi.³ Aprēķinā netiek ņemts vērā arī stāvs, kurā telpa atrodas, kaut arī šis apstāklis būtiski ietekmē īpašuma vērtību.

Nekustamā īpašuma nodokļa reforma tiks ieviesta tikai 2013. gadā. Par to 2011. gada 21. aprīlī vienojusies īpaši izveidota darba grupa, kurā strādā pašvaldību pārstāvji, ierēdņi un eksperti. Ja šim ierosinājumam būs arī politisks atbalsts, tad nākamgad nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas kārtība būtiski nemainīsies.⁴ Līdz ar to paredzams, ka 2012. gads būs pārejas periods.

Izskanējis ierosinājums dot pašvaldībām lielāku rīcības brīvību, ieviešot nodokļu likmēs zemāko un augstāko sliekšni. Tieši pašvaldībām ir vislabāk saprotama situācija uz vietas. Tādējādi tās pašas varētu noteikt sociālās grupas un piemērot atlaides tiem, kas nav spējīgi samaksāt NĪN. Tāpat izskanējis piedāvājums ieviest vienu noteiktu, fiksētu maksājumu. Publiskajās debatēs „Kas notiek Latvijā?” 2011. gada 20. aprīlī Tirdzniecības un rūpniecības kameras pārstāvis ierosina, ka likumā būtu jānosaka NĪN mērķis, kas kalpotu infrastruktūras nodrošināšanai un sakārtošanai.⁵

¹ Dzēdulis Z. *Valsts kontrole izplaukā Valsts zemes dienestu*.-Latvijas Avīze Nr.77.-2010.21.aprīlis.-7.lpp.

² Turpat, 7.lpp.

³ Lasmanis J., Drazdovska I. *Sola taisnīgāku nodokli*.-Dienas bizness Nr.21.-2011.31.janvāris.- 6.-7.lpp.

⁴ NĪN darba grupa diskutē par nodokļa pilnveides iespējām/ LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss] - <http://fm.gov.lv/?lat/aktualitates/jaunumi/50507>, 2011.-21.aprīlis

⁵ Rozenfelde L. *Nekustamā īpašuma nodoklis/ Raidījums „Kas notiek Latvijā?”* [Elektronisks resurss] - <http://www.knl.lv/raksti/1377/>, 2011.-25.aprīlis

Autore saskata galveno problēmu nelōģiskajā kadastrālo vērtību noteikšanā. Kadastrālās vērtības par zemi ir atbilstīgas, taču par ēkām ir nepareizi aprēķinātas. Sabiedrība nav motivēta maksāt NĪN, kas ir neadekvāti aprēķināts. Iedzīvotāji arī neredz šī nodokļa izlietošanas mērķi. Maksātāju prasība ir sakārtot infrastruktūru, ceļus, meliorācijas gravas u.tml. Autore uzskata, ka VZD metodoloģija kopumā ir pareiza, taču ir būtiski jāstrādā pie datu savākšanas un apkopošanas, kā arī kadastrālās vērtības atbilstība jāvirza uz tirgus vērtību. Tā kā daudzi īpašnieki nepilda savus pienākumus, tad autore rosina ieviest likumā grozījumus, kas paredz īpašniekiem obligātu normu reģistrēt Nekustamā īpašuma valsts kadastrā izmaiņas īpašumos.

Autore uzskata, ka ar reformu 2013. gadā jāpanāk, lai nodokļu aprēķināšanas kārtība ir taisnīgāka, saprotamāka iedzīvotājiem, un nodokļi ir samaksājami.

3.4. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis no kapitāla pieauguma un ienākumiem no kapitāla

Sazinoties ar Finanšu ministriju, autore noskaidroja, kādi ir bijuši 2010. gadā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi par kapitāla pieaugumu un ienākumiem no kapitāla, kas nav kapitāla pieaugums. Dati ir apkopoti 3.6. tabulā.

3.6. tabula

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu no kapitāla ienākumiem, kas nav kapitāla pieaugums, un no kapitāla pieauguma dinamika 2010. gadā, Ls¹

	6 mēnešos	9 mēnešos	12 mēnešos
Ieņēmumi no kapitāla ienākumiem, kas nav kapitāla pieaugums	8 347 550,00	12 038 030,00	16 564 004,27
no procentu ienākumiem	4 430 000,00	6 510 000,00	8 573 138,30
no dividendēm	3 910 000,00	5 520 000,00	7 982 588,42
no procentu ienākumiem, no kuriem ienākumu izmaksas vietā nav ieturēts nodoklis	7 550,00	8 030,00	8 277,55
Ieņēmumi no kapitāla pieauguma	2 101 410,00	3 940 000,00	5 845 307,87
Kopā	Ls 10 448 960,00	Ls 15 978 030,00	Ls 22 409 312,14

Kopumā 2010. gadā ieņēmumos no kapitāla ienākumiem, kas nav kapitāla pieaugums, tika iekasēti 16 564 tūkst. Ls, no kuriem 8 572 tūkst. Ls ir procentu ienākumi, 7 982 tūkst. Ls - dividendes, un 8 tūkst. Ls veido procentu ienākumi, no kuriem ienākumu izmaksas vietā nav ieturēts nodoklis. Ieņēmumu no kapitāla ienākumiem pieaugums ceturkšņa laikā ir vidēji 4 tūkst.

¹ Finanšu ministrijas npublicētie dati

Ls. Savukārt ieņēmumos no kapitāla pieauguma kopā tika iekasēts 5 845 tūkst. Ls. Ievākums IV ceturksnī salīdzinot ar III ceturksni palielinājies par 66 tūkst. Ls, attiecīgi IV ceturksnī ieņēmumi bija 1 905 tūkst. Ls un III ceturksnī 1 839 tūkst. Ls. Kapitāla pieauguma nodokļa ieņēmumi 2010. gadā veidoja 22,4 milj. Ls, kas ir par 510 tūkst. Ls vairāk nekā tika plānots.

Autore elektroniski sazinājās ar Valsts ieņēmumu dienestu, kas nodrošina nodokļu maksājumu uzskaiti, administrēšanu un iekasēšanas. VID sniedza datus par deklarēto iedzīvotāju ienākuma nodokli uz 2011. gada 20. aprīli. Autore noskaidroja, ka iesniegtajās deklarācijās par pārskata periodu deklarētais iedzīvotāju ienākuma nodoklis no kapitāla 2011. gada I ceturksnī salīdzinot ar iepriekšējā gada I ceturksni palielinājies par 1 248,18 tūkst. Ls, attiecīgi 2010. gadā IIN no kapitāla bija 463,87 tūkst. Ls un šogad – 1 712,05 tūkst. Ls. Kopumā 2010. gadā deklarētais IIN no kapitāla sasniedza 6 191,52 tūkst. Ls.¹ Salīdzinot ar Finanšu ministrijas sniegtajiem datiem, tas ir par 346,21 tūkst. Ls vairāk, ko autore skaidro ar to, ka VID uzrāda datus no iesniegtajām deklarācijām, bet Finanšu ministrija – no reāli iekasētajiem nodokļiem. Jāatzīmē, ka maksātājs iemaksā budžetā aprēķinātā nodokļa summu ne vēlāk kā 15 dienu laikā no deklarācijas par ienākumu no kapitāla iesniegšanas dienas.

Kā liecina Valsts ieņēmumu dienesta dati iesniegtajos paziņojumos par fiziskām personām izmaksātām summām, ieturētais iedzīvotāju ienākuma nodoklis no dividendēm 2011. gada I ceturksnī pieaudzis par 1 050,53 tūkst. Ls, attiecīgi 2010. gada I ceturksnī ieņēmumi bija 532,25 tūkst. Ls, savukārt š.g. I ceturksnī – 1582,78 tūkst. Ls. Kopumā pēc VID datiem 2010. gadā ieņēmumi no IIN no dividendēm sasniedza 6 191,52 tūkst. Ls.

SEB bankas un MindScan veiktā aptauja liecina, ka 63% Latvijas iedzīvotāju vēlētos mainīt deklarēšanās kārtību par gūtajiem ienākumiem no kapitāla pieauguma. Lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju ienākumus, kas gūti akciju, ieguldījumu fondu, obligāciju un parāda vērtspapīru pirkšanas un pārdošanas rezultātā, vēlētos deklarēt reizi gadā kopā ar jau ierasto gada ienākumu deklarēšanas kārtību. 13% Latvijas iedzīvotāju par ērtu un pieņemamu atzīst deklarēšanos ne biežāk kā reizi pusgadā, un tikai 9% no tiem, kas klasificējas šī nodokļa maksāšanai, norāda, ka arī esošā sistēma ir pieņemama. Tajā piedalījās 874 Latvijas iedzīvotāji.² Pašlaik likums paredz, ka maksātājs, kurš gūst ienākumu no kapitāla pieauguma, deklarāciju par ienākumu no kapitāla iesniedz līdz ienākuma gūšanas mēnesim sekojošā mēneša 15.datumam, ja ienākumi no kapitāla aktīvu atsavināšanas mēnesī pārsniedz 500 latus. Aptaujas rezultāti parāda, ka esošā deklarēšanās kārtība ietekmē ieguldījumu kultūru kopumā, jo 63% aptaujas dalībnieku norāda, ka neplāno nākotnē iegādāties vai turpināt veikt darījumus ar vērtspapīriem, jo nevēlas

¹ Valsts ieņēmumu dienesta nepublicētie dati

² AS SEB banka. [Elektronisks resurss] - <http://www.seb.lv/lv/about/press-centre/press-releases/y2010/jan-dec/6042010/>, 2011.-30.aprīlis

tik bieži veikt deklarācijas procesu. 4% norāda, ka to nedarīs tik aktīvi, kā līdz šim, 6% norāda, ka ir liela varbūtība, ka to nedarīs vispār biežās deklarēšanas dēļ.

Dr.oec. Kārlis Ketners uzskata, ka nodoklis dividendēm beidzot atrisina to netaisnību, ka cilvēks varēja nesaņemt ar nodokļiem apliekamu algu, kā piemēram, valdes priekšsēdētājs, bet tajā pašā laikā saņemt dividendes, kas klasiski izpaudās vienā bankā, kur abi tās līdzīpašnieki saņēma dividendes, būdami prezidents un padomes priekšsēdētājs, noguldīja šo naudu depozītos un pēc tam vēl saņēma labus procentus.¹ Tādēļ šā nodokļa ieviešana ir netaisnības novēršana, lai šādas situācijas vairs nebūtu izdevīgas.

Autore sazinājās ar valsts iestādēm, lai noskaidrotu, vai ir iespēja veikt interviju ar nodokļu speciālistu. Valsts ieņēmumu dienests interviju atteica, savukārt Latvijas Republikas Finanšu ministrija (turpmāk – FM) bija pretimnākoša. Šā gada 5.maijā autore devās uz FM un intervēja Nodokļu politikas departamenta direktores vietnieku Andreju Birumu. Intervijas jautājumi aplūkojami 5. pielikumā.

Kā sarunā ar A.Birumu tika noskaidrots, tuvākajā nākotnē netiek plānotas izmaiņas likumdošanā saistībā ar kapitāla nodokļiem. 2010. gadā tika veiktas fundamentālas izmaiņas, ieviešot kapitāla pieauguma nodokli un apliekot ienākumus no kapitāla. Pašlaik nav plānots novirzīt daļu no UIN pašvaldībām. Eksperts pieļāva domu, ka iespējams tam būtu kāds izlīdzinošs efekts, taču izmaiņas nav plānotas.

Uz jautājumu, kādi atvieglojumi paredzēti inovatīviem uzņēmumiem, tika noskaidrots, ka likumā „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” paredzēts, ka no 2009. līdz 2013. gada nolietojuma summas aprēķināšanas jaunas ražošanas tehnoloģiskās iekārtas iegādes vērtība tiek palielināta, reizinot ar koeficientu 1,5. Iepriekšējos gados koeficients tika samazināts līdz 1,3. Vēl būtisks atvieglojums ir nodokļa atlaide par atbalstāmo investīciju projekta ietvaros veiktajiem sākotnējiem ilgtermiņa ieguldījumiem 25 procentu apmērā no kopējās sākotnējās ilgtermiņa ieguldījumu summas līdz 35 miljoniem latu. Respondents minēja arī to, ka nemateriālo ieguldījumu izveidošanas izmaksas par patentiem, licencēm un preču zīmēm norakstīšanas vērtība tiek palielināta, reizinot ar koeficientu 1,5. „Neapšaubāmi citām valstīm apstākļi ir labvēlīgāki, taču Latvija ir spērusi pirmos soļus, veicinot inovatīvus risinājumus kā galveno instrumentu Latvijas konkurētspējas paaugstināšanai un ieviešot nodokļu atvieglojumus inovatīviem uzņēmumiem”, teica A. Birums. Autore pozitīvi vērtē šos grozījumus likumdošanā, tādējādi tiek ieviests stimuls pamatlīdzekļu reinvestēšanai, t.i., uzņēmuma brīvo naudas līdzekļu izmantošana nolietoto iekārtu u. c. pamatlīdzekļu atjaunošanai.

Intervijā FM pārstāvis atzina, ka ieņēmumus no mikrouzņēmuma nodokļa nevar izvērtēt, jo gads vēl nav pagājis. Šī nodokļa ieviešanas mērķis ir veicināt iesaistīties uzņēmējdarbībā

¹ Ketners: pašreizējā rīcība nodokļu jomā ir caurumu lāpīšana.-Bilance 4.Nr.-2010.16.februāris-6.-9.lpp.

bezdarbniekus, izputējušos un jaunos uzņēmējus. Kā sekundārs mērķis ir ieņēmumu iekasēšana, tādēļ sākotnēji netika uzstādīts ieņēmumu plāns. Uz 5. jautājumu par šķēršļiem, kas kavē pārējos uzņēmējus kļūt par MUN maksātājiem, Nodokļu politikas departamenta darbinieks atzina, ka pozitīvi vērtē jaunu uzņēmumu rašanos. Negatīvā puse ir tā, ka jaunais režīms ar pievilcīgi zemo MUN likmi ir veicinājis nodokļu optimizācijas pasākumus, lai samazinātu nodokļu izmaksas par darbaspēka izmantošanu. Eksperts norāda, ka uzņēmēji izvērtē, vai mikrouzņēmumu nodoklis ir izdevīgs, kas atkarīgs no tā, vai uzņēmumam ir citas izmaksas bez darbinieku algu izmaksām, vai tiek izmantoti aktīvi un aprēķināts pamatlīdzekļu nolietojums. Gada apgrozījuma sliekšnis 70 000 Ls netiek plānots palielināt.

FM Nodokļu politikas departamenta direktores vietnieks A. Birums atzina, ka MUN nosacījumi attiecībā uz VSAOI pārdalīto summu netiks pārskatīti. Pašlaik gan UIN, gan IIN maksātājiem no mikrouzņēmumu nodokļa valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu kontā tiek novirzīti 65%, kas ir lielākā daļa no pārdalītās summas. Svarīgi, ka darbinieks ir rakstveidā informēts par to, mikrouzņēmuma darbinieka iedzīvotāju ienākuma nodoklis un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas tiek noteiktas no mikrouzņēmuma apgrozījuma. Pozitīvi vērtējama iespēja mikrouzņēmuma darbiniekam brīvprātīgi pievienoties valsts sociālajai apdrošināšanai. „Divus maksājumus (par IIN un VSAOI) ir grūti saudzēt kopā, taču šis ir labākais risinājums”, atzina eksperts.

Uz jautājumu, kāda ir plānotā nekustamā īpašuma nodokļa reforma, FM pārstāvis minēja, ka iespējams pašvaldībām tiks piešķirtas lielākas tiesības variēt ar NĪN likmi kādā noteiktā diapazonā, kā arī piemērotas saprātīgas kadastrālās vērtības. NĪN ieņēmumiem pašvaldību budžetos būs arvien lielāka loma. Respondents atzina, ka šie ir tikai iespējamie priekšlikumi, ko darba grupa iesniegs Ministru kabinetā. Tomēr NĪN neapliekamā platība pašlaik netiek izskatīta kā iespējamais risinājums.

Intervijas pēdējā jautājumā tika noskaidrots, ka izmaiņas likumdošanā attiecībā uz IIN par kapitāla pieaugumu un ienākumiem no kapitāla, tiek vērtētas pozitīvi, jo tobrīd, 2009. gada nogalē, svarīga bija operativitāte nodokļa ieviešanā. Latvijā nav „veselīgs vidusslānis”, līdz ar to nav daudz krājēju, kurus izmaiņas skartu. Protams, zināmas neērtības jauna nodokļa ieviešana vienmēr rada, tomēr nodokļu likme nav tik augsta, lai tas ietekmētu uzkrāšanas ieradumus. „Pirms un pēc nodokļa ieviešanas netika veikts pētījums, cik daudz cilvēku veic uzkrājumus, tādēļ absolūtos skaitļos ir grūti izvērtēt, kā tas ietekmējis iedzīvotāju uzkrājumu veidošanu”, skaidro FM pārstāvis A. Birums.

Autore secina, ka Latvijā 10% kopbudžeta ieņēmumu ir no kapitāla ienākumiem. Savukārt citās jaunajās dalībvalstīs tas ir 19-22%, bet vecajās dalībvalstīs nodokļu slogs kapitālam svārstās no 23% līdz 40%. Neapšaubāmi, ka, sākot ar 2010. gadu, kapitāla nodokļa

slogs Latvijā pieaugs, jo tika ieviesti kapitāla pieauguma nodokļi, depozītu un dividenžu nodokļi. Bet vai šādi nodokļi ir pietiekami lieli, lai izlīdzinātu tik lielas atšķirības ar citām ES valstīm?

Arī ekonomikas doktors K.Ketners atzīmē, ka kapitāla nodokļi līdz šim bijuši trīs reizes zemāki nekā vidēji Eiropas Savienībā. Vai tas automātiski nozīmētu Latvijā trīs reizes labāku uzņēmējdarbības vidi? Diez vai. Vai mums tas nozīmēja investoru pieplūdumu trīs reizes vairāk nekā citur Eiropā? Arī šādu ziņu nav. Pats svarīgākais ir izšķiršanās par konkrētu lēmumu un konkrētu rīcību.¹

Lai veicinātu strukturālās reformas Latvijas nodokļu sistēmā, izlīdzinot nodokļu slogu un stimulējot līdzsvarotu ekonomikas attīstību, kā arī palielinot nodokļa ieņēmumus valsts budžetā, tika veikti grozījumi likumos „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” un „Par nekustamā īpašuma nodokli” un paplašināta IIN un NĪN apliekamā bāze, ieviešot kapitāla un kapitāla pieauguma nodokli, kā arī nodokli par dzīvojamo platību, līdzīgi kā citās ES valstīs ar izlīdzinātu nodokļu struktūru. Ņemot vērā straujo tautsaimniecības lejupslīdi un pieaugušo bezdarbu, tika radīta mikrouzņēmumu atbalsta programma, ieviešot mikrouzņēmumu nodokli, lai bez darba palikušos cilvēkus mudinātu uzsākt komercdarbību, tādējādi mazinot sociālo spriedzi un spiedienu uz sociālo budžetu. Autore grozījumus likumos vērtē pozitīvi, jo tādējādi tiek veicināta nodokļu struktūras sabalansētība un nodokļu sloga palielināšana uz kapitālu.

¹ Ketners: pašreizējā rīcība nodokļu jomā ir caurumu lāpīšana.-Bilance 4.Nr.-2010.16.februāris-6.-9.lpp.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Autore no darba secina:

1. Latvijā nodokļu nasta salīdzinājumā ar ES valstīm ir salīdzinoši maza - 2008. gadā nodokļu slogs Latvijā bija otrs zemākais rādītājs no Eiropas Savienības 27 dalībvalstīm, t.i., 28,9%, atstājot aiz sevis tikai Rumāniju un to samazināt nav nepieciešams, bet tā pārstrukturizēšana ir neatliekams uzdevums.
2. LR nodokļu un nodevu pamatnostādņēs 2011. - 2015. gadam ir noteikts, ka nodokļu politikas: 1.mērķis – stabili valsts budžeta ieņēmumi; 2.mērķis – nodokļu politikas stabilitāte un prognozējamība; 3.mērķis – uzlabota Latvijas tautsaimniecības konkurētspēja; 4.mērķis – sociālais taisnīgums.
3. Lai veiksmīgi īstenotu nodokļu sistēmas reformas, jāievēro vairāki nosacījumi: nodokļiem jābūt prognozējamiem; komunikācijai jābūt vērstai uz sabiedrību; jānosaka relatīvi viegla administrēšana (vienkārša un efektīva); jāveic sistemātiska nodokļu politikas analīze, pieaicinot nodokļu speciālistus un pētniekus.
4. Nestabilas finanšu situācijas apstākļos atsaukties uz Lafera līkni ir bezcerīgi, jo uzņēmēji neveido uzkrājumus un netērē naudu investīcijām, kas atpelnīsies ilgākā laika periodā, bet iegulda apgrozāmo līdzekļu iegādē, kas peļņu dod īsā laika periodā. Tikai pie stabilas finanšu situācijas darbojas Lafera līknes likumsakarības.
5. Ekonomiskā lejupslīde ir izraisījusi izmaiņas gan nodokļu ieņēmumos, gan ieņēmumu struktūrā. Līdz 2008. gadam bija vērojama tendence palielināties tiešo nodokļu īpatsvaram, taču sākot no 2009. gada nodokļu slogs pārnests uz netiešajiem nodokļiem. Paredzams, ka 2009. gada vidū un 2010. gada sākumā veiktās izmaiņas iedzīvotāju ienākuma nodokļa un nekustamā īpašuma nodokļa jomā atkal izraisīs tiešo nodokļu īpatsvara palielināšanos nodokļu ieņēmumos.
6. 2010. gadā Latvijas nodokļu sistēmu veido 12 nodokļi. Ar 2010. gadu ir ieviests jauns aplikamais objekts – kapitāla pieaugums, par ko ir jāmaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Jaunieviestais Mikrouzņēmumu nodoklis stājas spēkā no 2010. gada 1. septembra.
7. Latvijā ir izteikta centriska nodokļu politika, kas raksturojas ar zemu uzņēmumu ienākuma nodokli un niecīgu sociālo nodrošinājumu. ES vecajās valstīs šie nodokļu politikas virzieni mainās pa valstīm un caurmērā vienai pusei ir viens virziens un otrai valstu pusei ir otrs virziens.
8. 2009. gadā kopējie kopbudžeta nodokļu ieņēmumi bija 3 678,7 milj. latu apmērā, kas salīdzinājumā ar 2008. gadu ir par 1 330,8 milj. latu jeb 26,6% mazāk. Kopējie kopbudžeta nodokļu ieņēmumi 2009. gadā veido 28,9% no IKP.

9. Balstoties uz Finanšu ministrijas datiem, autore secina, ka kapitāla nodokļos ietilpst uzņēmumu ienākuma nodoklis, nekustamā īpašuma nodoklis, izložu un azartspēļu nodoklis, pašnodarbināto sociālās apdrošināšanas iemaksas, iedzīvotāju ienākuma nodoklis, kas tiek nomaksāts no saimnieciskās darbības, patentmaksas un iedzīvotāju ienākuma nodoklis par ienākumiem no kapitāla pieauguma, dividendēm, procentu ienākumiem. Mikrouzņēmumu nodoklis, kas sevī ietver UIN, ietilpst kapitāla nodokļos.
10. Latvijas ģēnu ekonomikas apjoms 2009. gadā bija 31,9% no IKP, 2010. gadā – 32% no IKP. Uzņēmējiem nav skaidra vidēja termiņa nodokļu politika, kā arī bieža nodokļu regulējuma maiņa neveicina uzticēšanos valsts pārvaldei. Ģēnu ekonomika veicina nevienlīdzīgu konkurenci, izkropļo tirgu un negatīvi ietekmē nodokļu iekasēšanu, kā arī tās dēļ pieejamie statistikas dati var sniegt politikas veidotājiem maldīgu priekšstatu par norisēm tautsaimniecībā.
11. Latvijā ir augsts nodokļu slogs darbaspēkam, bet salīdzinoši zems kapitālam. 2010. gada otrajā ceturksnī no visiem nodokļu ieņēmumiem pēc to ekonomiskās funkcijas lielākais īpatsvars ir darba nodokļiem - 54,6%, tad seko patēriņa nodokļi - 38,7%, savukārt vismazākais īpatsvars ir kapitāla nodokļiem - tikai 6,7% no kopējiem nodokļu ieņēmumiem. Kapitāla nodokļu īpatsvars nodokļu ieņēmumos atbilstoši ekonomiskajām funkcijām vidēji ES 27 valstīs 2007. gadā bija 23.6%, savukārt Latvijā 2007. gadā – 13.1%, Lietuvā arī 13.1%, bet Igaunijā vēl mazāk – 8.0%.
12. Uzņēmējdarbības nodokļu slogs ir viens no lēmumu ietekmējošiem faktoriem uzņēmumu juridiskās reģistrācijas vietas izvēlē. Pašreizējā Latvijas UIN likme 15% apmērā ir viena no zemākajām ES. Salīdzinot ar kaimiņvalstīm, no 2009. gada Lietuvā UIN ir palielināts no 15% uz 20%, savukārt Igaunijā UIN (nodoklis uz sadalīto peļņu) ir 21% no bruto dividendēm (21/79 jeb 26% no neto dividendēm). Vidējā UIN likme ES 27 valstīs ir 23.5%.
13. Lai ieviestu reinvestīciju stimulu, sākot no 2009. gada ir stājušies spēkā grozījumi likumā „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”, kas paredz pamatlīdzekļu norakstīšanas kārtību jaunām ražošanas tehnoloģijām nolietojuma summas vērtību palielināt, reizinot to ar koeficientu 1.5 periodā no 2009. gada līdz 2013. gadam. Bez tam nemateriālo ieguldījumu izveidošanas izmaksas par patentiem, licencēm un preču zīmēm norakstīšanas vērtība tiek palielināta, reizinot ar koeficientu 1,5.
14. UIN ieņēmumi 2010. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, samazinājās par 43.1% un bija 112,2 milj. latu. Jāatzīmē, ka 2010. gada plāns ir izpildīts 145,7% apmērā.
15. Uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumi nozīmīgi ietekmē iekšzemes kopprodukta ieņēmumus, starp tiem pastāv cieša un pozitīva sakarība, jo regresijas determinācijas

koeficients R^2 ir 0.7392, kas nozīmē, ka dotais modelis izskaidro 73.92% no IKP ieņēmumu variācijas.

16. Samazinoties UIN likmei no 25% uz 15%, ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits pieaug no 1997. līdz 2008. gadam, tādējādi šeit darbojas Lafera līknes sakarība, ka valsts budžeta ieņēmumi pieaug, palielinoties nodokļu likmei līdz noteiktam maksimumam.
17. Mikrouzņēmumu nodoklis tika ieviests, lai palīdzētu veidoties mazajiem uzņēmumiem, lai samazinātu administratīvo slogu, iesaistītu uzņēmējdarbībā bezdarbniekus. No 2010. gada 1. septembra līdz 2011. gada 8. aprīlim mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statusu kopumā ir ieguvuši 10 513 uzņēmēju, no tiem: 7642 juridiskās personas un 2871 fiziskā persona.
18. Mikrouzņēmumu nodokļa normas ir izdevīgākas tiem uzņēmumiem, kuru saimnieciskās darbības izdevumi ir nelieli vai izdevumus galvenokārt veido darbaspēka izmaksas, tātad pakalpojumu sfērā.
19. Būtiskākais trūkums MUN ir darbinieku sociālās aizsardzības līmeņa samazināšanās, t.i. samazinās bruto alga, no kuras tiek aprēķinātas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Toties mikrouzņēmuma darbiniekiem ir tiesības papildus brīvprātīgi pievienoties sociālajai apdrošināšanai un veikt iemaksas no ienākumiem, kas nepārsniedz Ls 500 mēnesī.
20. Ienākumi no darījumiem ar kapitāla aktīviem, tai skaitā – akcijām, ieguldījumu fondu apliecībām, parāda vērtspapīriem u.c. instrumentiem, jeb kapitāla pieaugumu jādeklarē un nodokli jāmaksā fiziskai personai, piemērojot likmi 15%. Nodokļa ieviešana ir netaisnības novēršana, lai, piemēram, samazinātu spekulācijas ar nekustamo īpašumu.
21. Latvijā ieviestā nodokļu likme 10% apmērā par procentu ienākumiem salīdzinoši ir viszemākā. 2009. gadā 10% likme ir piemērota arī Bulgārijā, Kiprā, Grieķijā un Luksemburgā. Kaimiņvalstīs Igaunijā un Lietuvā likmes ir augstākas, attiecīgi 21% un 15%.
22. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi no kapitāla ienākumiem, kas nav kapitāla pieaugums, un no kapitāla pieauguma 2010. gadā veidoja 22,4 milj. Ls, kas ir par 510 tūkst. Ls vairāk nekā tika plānots.
23. Sākot ar 2010. gadu NĪN tiek piemērots: inženierbūvēm 1.5% apmērā, dzīvojamajām platībām, kurām no 2011. gada likmes ir dubultotas (0.2%, 0.4% un 0.6%) atkarībā no kadastrālās vērtības, un neapstrādātai lauksaimniecībā izmantojamai zemei tiek piemērota paaugstināta likme 3%.
24. No 2010. gada ar nekustamā īpašuma nodokli apliek arī Nekustamā īpašuma valsts kadastra reģistrā reģistrētās ekspluatācijā nenodotās ēkas, tādējādi, īpašnieki vairs nevar izvairīties no nodokļa nemaksāšanas.

25. 2010. gadā ievērojami pieaudzis nekustamā īpašuma nodokļa ievākums, kas bija 89,7 milj. latu. Tas ir par 22,8% vairāk nekā salīdzinot ar 2009. gadu. Savukārt 2011. gadā NĪN ieņēmumu prognoze ir 99,5 milj. latu.
26. Kadastrālo vērtību bāzes izstrāde pa vērtību zonām 2011. gadā attiecībā pret 2010. gadu ir nedaudz izmainījusies. Zemes un ēku bāzes vērtības valstī nepalielinās nevienā vērtību zonā. Aptuveni 80% no vērtību zonām, izmaiņu attiecībā pret 2010. gada bāzes vērtībām nav. Savukārt 15 – 20% zonu samazinājums ir līdz 10%, bet atsevišķās zonās vērtību samazinājums ir līdz ~ 25%.
27. NĪN ieņēmumu palielinājums 2010. gadā ir Jelgavas, Daugavpils un Liepājas pašvaldībās, kas skaidrojams ar to, ka no 2010. gada 1. janvāra nodokļa objektiem palielināta nodokļa likme no 1 % līdz 1,5 %, nodoklis jāmaksā arī par dzīvojamām platībām, kā arī tiek noteikts minimālais nekustamā īpašuma nodokļa maksājums – Ls 5 apmērā.
28. Nekustamā īpašuma valsts kadastrā uzrādītās kadastrālās vērtības atpalielē no īpašumu tirgus vērtības. Aprēķinot ēkas kadastrālo vērtību, tiek izvērtēts ēkas novietojums (zonējums), ēkas tips, kopējā platība un fiziskais stāvoklis. Netiek vērtēts labiekārtojums un stāvs, kurā telpas atrodas, kaut arī šis apstāklis būtiski ietekmē īpašuma vērtību.
29. Intervijā ar LR Finanšu ministrijas Nodokļu politikas departamenta direktores vietnieku Andreju Birumu tika noskaidrots, ka MUN mērķis ir veicināt iesaistīties uzņēmējdarbībā bezdarbniekus, izputējušos un jaunus uzņēmējus, bet kā sekundārs mērķis ir ieņēmumu iekasēšana. Pozitīvi jāvērtē jaunu uzņēmumu rašanās. Negatīvā puse ir tā, ka jaunais režīms ar pievilcīgi zemo MUN likmi ir veicinājis nodokļu optimizācijas pasākumus, lai samazinātu nodokļu izmaksas par darbaspēka izmantošanu.
30. Finanšu ministrijas pārstāvis intervijā atklāja, ka nekustamā īpašuma nodokļa reformā 2013. gadā ir plānots dot pašvaldībām lielāku rīcības brīvību noteikt nodokļa likmi, ieviešot nodokļu likmēs zemāko un augstāko sliekšni.
31. Kopumā Latvijas budžeta ienākumu lielāko daļu - vairāk nekā 50% - visus iepriekšējos gadus ir nodrošinājuši darba ienākumi - algu aplikšana ar nodokļiem. Tikai 10% kopbudžeta ieņēmumu ir bijuši no kapitāla ienākumiem. Šāda nodokļu struktūra neveicina līdzekļu piesaistīšanu ražojošām nozarēm un uz zināšanām balstītas tautsaimniecības attīstību.

Maģistra darbā veiktā analīze un sniegtie secinājumi autorei ļauj izvirzīt šādus priekšlikumus:

1. Lai samazinātu ēnu ekonomikas īpatsvaru, veicinot godīgu konkurenci, Finanšu ministrijai un Valsts ieņēmumu dienestam ir jāreformē nodokļu un sociālās drošības sistēmas, kas mudinātu strādājošos pievērsties legālai nodarbinātībai. Ir jāuzlabo starpnozaru sadarbība

informācijas apmaiņas un kontroles jomā, lai samazinātu ēnu ekonomiku un palielinātu nodokļu ieņēmumus budžetā.

2. Finanšu ministrijai izstrādājot grozījumus likumos, ir jāiesaista gan fiziskās un juridiskās personas, gan sabiedriskās organizācijas, lai sabiedrība būtu informēta par atsevišķu nodokļu piemērošanu. Ir nepieciešams uzlabot komunikāciju ar sabiedrību, pilnveidojot informēšanas pasākumus.
3. Saeimai, Ministru kabinetam un Finanšu ministrijai ir jāņem piemērs no Eiropas Savienības vecajām valstīm, kur uzņēmumu ienākuma nodokļus diferencē atkarībā no ienesīguma. Lai ievērotu objektīvos izdevīgākos vai arī neizdevīgākos apstākļus (reģionālā atrašanās vieta, nozares efektivitāte, tirgus iespējas u.c.), ir jādiferencē nodokļu likmes, piešķirot zemākas maziem uzņēmumiem un paaugstinātas uzņēmumiem, kuri atrodas labākos apstākļos.
4. Ieviešot izmaiņas likumdošanā, Saeimai, Ministru kabinetam kopā ar Finanšu ministriju vajadzētu izvērtēt UIN atvieglojumu lietderību. Autore ierosina ieviest atlaides uzņēmumiem, kas investē R&D (zinātnē un attīstībā), jo pašlaik ir tikai ieviests koeficients radīto nemateriālo ieguldījumu vērtības norakstīšanai. Tāpat vajadzētu palielināt atlaižu atvieglojumu apmēru uzņēmumiem, kuru ieguldījumi ražošanā pārsniedz noteiktu apmēru, piemēram, LVL 10 milj., piemērojot koeficientus pamatlīdzekļu nolietošanai.
5. Saeimai pieņemt izmaiņas likumā „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”, novirzīt daļu no uzņēmumu ienākuma nodokļa pašvaldībai, kuras teritorijā uzņēmums darbojas, tādējādi uzlabojot pašvaldību ieņēmumus. Tas arī stimulētu pašvaldību aktīvāku iesaistīšanos uzņēmējdarbības attīstības veicināšanā.
6. Lai piesaistītu arvien jaunus mikrouzņēmējus, Saeimai, Ministru kabinetam kopā ar Finanšu ministriju ir jāveic izmaiņas „Mikrouzņēmumu nodokļa likumā”, nosakot mikrouzņēmumu nodokli nevis līdz 5 darbiniekiem, bet nodokļa apmēram būtu jābūt noteiktam atkarībā no darbinieku skaita, kā arī ir nepieciešams palielināt maksimālo gada apgrozījumu vismaz līdz 100 000 Ls.
7. Likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” Saeimai, Ministru kabinetam kopā ar Finanšu ministriju veikt izmaiņas attiecībā uz deklarēšanās kārtību. Autore ierosina ienākumus, kas gūti akciju, ieguldījumu fondu, obligāciju un parāda vērtspapīru pirkšanas un pārdošanas rezultātā, deklarēt reizi gadā kopā ar jau ierasto gada ienākumu deklarēšanas kārtību, jo esošā deklarēšanās kārtība var negatīvi ietekmēt ieguldījumu kultūru kopumā.
8. Saeimai jāveic grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli”, paredzot plašu NĪN likmes amplitūdu, galveno nodokļa pieaugumu piemērojot ekskluzīviem īpašumiem, savukārt nodokļa pieaugums ražojošā sfērā (lauksaimniecība, rūpniecības uzņēmumu teritorija) nedrīkstētu būtiski ietekmēt uzņēmēju izmaksas.

9. Tā kā sabiedrības izpratne par kadastrālo vērtēšanu ir joprojām zema, Valsts zemes dienestam ir jāveicina izpratne nekustamā īpašuma vērtēšanas jautājumos, publiskojot izvērstāku informāciju Valsts zemes dienesta portālā un citos medijos.
10. Lai aizsargātu sociāli maznodrošinātās un daudzbērnu ģimenes, Saeimai un Ministru kabinetam ir jāievieš ar nekustamā īpašuma nodokli neapliekamā platība gan zemei, gan īpašumam.
11. Tā kā daudzi īpašnieki nepilda savus pienākumus, tad Saeimai ir jāievieš likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli” grozījumus, kas paredz īpašniekiem obligātu normu reģistrēt Nekustamā īpašuma valsts kadastrā izmaiņas īpašumos. Autore uzskata, ka ar reformu 2013. gadā jāpanāk, lai nodokļu aprēķināšanas kārtība ir taisnīgāka, saprotamāka iedzīvotājiem, un nodokļi ir samaksājami.
12. Valsts zemes dienesta datu portāla pilnveidošanai portālā www.kadastrs.lv iekļaut arī tādu funkciju, kā nekustamā īpašuma nodokļa aprēķinu, lai programma parādītu ne tikai kadastrālo vērtību, bet arī NĪN apmēru attiecīgajam kadastra objektam, jo ne visi īpašnieki izseko līdz nodokļa likmju izmaiņām.
13. Ar Ministru prezidenta rīkojumu izveidotajai darba grupai, strādājot pie nekustamā īpašuma nodokļa reformas 2013. gadā, ir jāpiešķir lielākas tiesības pašvaldībām variēt ar NĪN likmi, ieviešot zemāko un augstāko sliekšni, jo tieši pašvaldības ir vistuvāk iedzīvotājam un vislabāk izprot reālo situāciju.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Normatīvie akti

1. Mikrouzņēmumu nodokļa likums: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. – <http://www.likumi.lv/doc.php?id=215302>, - 2011. - 12.marts
2. Latvijas Republikas Civillikums: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv>, - 2011. – 28.februāris
3. Par iedzīvotāju ienākuma nodokli: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=56880>, - 2011. - 19.marts
4. Par nekustamā īpašuma nodokli: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. – <http://www.likumi.lv/doc.php?id=43913>, - 2011. - 27.marts
5. Par nodokļiem un nodevām: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=33946>, - 2011. - 30.marts
6. Par nodokļu un nodevu sistēmas attīstības pamatnostādņem 2011-2015: MK rīkojums [Elektronisks resurss]. - <http://www.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40180580>, - 2011.-14.aprīlis
7. Par pašvaldībām: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57255>, - 2011. - 21.marts
8. Par uzņēmumu ienākuma nodokli: LR likums [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=34094>, - 2011. - 4.marts
9. Par zemes nodokli: LR likums [Elektroniskais resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=64972>, - 2011. - 25.marts
10. Par Pamatnostādņem nodokļu un nodevu sistēmas attīstībā: MK rīkojums Nr.380. [Elektronisks resurss] / Latvijas Vēstnesis. - <http://www.likumi.lv/doc.php?id=76127&from=off>, - 2011. - 26.februāris

Statistikas krājumi un datu bāzes

11. Centrālā Statistikas pārvalde. [Elektronisks resurss]. – <http://www.csb.gov.lv>, - 2011. - 2.aprīlis
12. Eurostat / Structure of taxes by economic function [Elektronisks resurss].- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, - 2001.- 18.aprīlis

Enciklopēdijas un vārdnīcas

13. Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. [Elektronisks resurss]. - <http://termini.lza.lv/akadterm/index.php>, - 2011. - 2.marts
14. Encyclopedia Britannica Online. [Elektronisks resurss]. - <http://search.eb.com/eb/article-71943>, 2011. - 26.februāris

15. Joseph J., Cordes, Robert D. Ebel, Jane G. Gravelle. *The Encyclopedia of Taxation And Tax Policy*, 2005. - p.518.
16. The New Encyclopedia Britannica, Volume 28, Fifteenth Edition, 1989. – p.408. - 432.

Pārējās publikācijas

17. Ādamsons V. *Finansu sistēma un politika*. [Elektronisks resurss]. - <http://www.lu.lv>, 2011. - 17.februāris
18. Aizsilnieks A. *Latvijas saimniecības vēsture 1914. - 1945.* - Stokholma: Daugava, 1968. - 983.lpp.
19. Andrējeva V., Ketners K. *Valsts ieņēmumu teorijas pamati: mācību grāmata*. -Rīga: RTU izdevniecība, 2008. - 440.lpp.
20. Ārvalstu investoru padome Latvijā. [Elektronisks resurss]. - <http://www.ficil.lv/index.php/home/>, - 2011. - 20.marts
21. AS SEB banka. [Elektronisks resurss] - <http://www.seb.lv/lv/about/press-centre/press-releases/y2010/jan-dec/6042010/>, 2011. - 30.aprīlis
22. Bankman J., Weisbach D. A. The Superiority of an Ideal Consumption Tax over an Ideal Income Tax. *Stanford Law Review*, Vol. 58, 2006, p. 1456.
23. Bikse V. *Ekonomikas teorijas pamatprincipi: mācību līdzeklis*. - Rīga: Izglītības solī, 2007. - 454.lpp.
24. Brēķis. E. Kas ir ēnu ekonomika, kādas ir tās sastāvdaļas? [Elektronisks resurss]. - http://www.diena.lv/lat/multimediji/dienatv/lietotaju_video_8778/video-kas-ir-enu-ekonomika-kadas-ir-tas-sastavdalas, 2011. - 11.aprīlis
25. Burns L., Kreyer R. *Individual Income Tax. Tax Law Design and Drafting*. International Monetary Fund, Vol. 2, chapter 14, 1998. [Elektronisks resurss]. - <http://vmw.imf.org>, 2011. - 2.marts
26. Daugavpils pilsētas pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi. [Elektronisks resurss] - <http://www.daugavpils.lv/page/293>, 2011. - 22.aprīlis
27. Dzēdulis Z. *Valsts kontrole izplaukā Valsts zemes dienestu*. - Latvijas Avīze Nr.77. - 2010.g. 21. aprīlis. - 7.lpp.
28. Eglīte S. *Latvijas ekonomikas strukturālās izmaiņas un ekonomiskā politika no 1990. līdz 2002. gadam/ Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.3*. - Rīga: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2003. - 21. - 29.lpp.
29. Enlargement of May 2004. [Elektronisks resurss]. - http://europa.eu/index_lv.htm, - 2011. - 24.marts

30. Ernst & Young Worldwide Corporate Tax Guide 2008. [Elektronisks resurss]. - <http://www.ey.com>, - 2011. - 14.marts
31. European Commission. Taxation trends in the European Union - Data for the EU Member States, Iceland and Norway 2010. [Elektronisks resurss]. - http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-DU-10-001, - 2011. - 21.marts
32. European Commission. Taxation trends in the European Union. 2008 edition. [Elektronisks resurss]. - http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm, - 2011. - 22.marts
33. Fisher I. *The theory of interest as determined by impatience to spend income and opportunity to invest it*. A. M. Kelley, 1974. - p.566.
34. Giles C, Atkins R., Guha K. *The undeniable shift to Keynes*. [Elektroniskais resurss] / The Financial Times. – <http://www.ft.com>, - 2011. - 20. februāris
35. Gleizde G. *Atbalsta mikrofirmu nodokļu ieviešanu*. [Elektronisks resurss] / Biznesa portāls Dienas bizness. - <http://www.db.lv/likumi/atbalsta-mikrofirmu-nodokla-ieviesanu-227082>, - 2011. - 14.marts
36. Gordon, R. K., Thronyi V. *Tax Legislative Process. Tax Law Design and Drafting*. International Monetary Fund, Vol. 1, chapter 1, 1996. [Elektronisks resurss]. - <http://www.imf.org>, 2011. - 3.marts
37. Guiding Principles of Good Tax Policy: A Framework for Evaluating Tax Proposals / American Institute of Certified Public Accountants [Elektronisks resurss]. - tax.aicpa.org/NR/rdonlyres/AC230E51-D650-4D65-B160.../2I_08a.pdf, 2011. - 14.februāris
38. Gūte G. *Nodokļu ieņēmumi mazinājušies, neskatoties uz likmju pieaugumu*. – Rīga: *Bilance* Nr.6 (234), 2010. - 3.lpp.
39. Ikmēneša makroekonomikas un valsts budžeta apskats 2010.gada decembris/ LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss] - <http://fm.gov.lv/faili/struktura/922814537724001296565991878463.pdf>, - 2011. - 17.marts
40. Izmaiņas Latvijas nodokļu politikā pēc iestājas ES/ LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss]. - http://www.fm.gov.lv/nodokli/izmainas_pec_iestanas_es.pdf, - 2011. - 26.marts
41. Izmaiņas normatīvajos aktos. [Elektronisks resurss] / Vienotie Internet dati. - http://www.vid.lv/lv/no_jauna/no_2010_01_01, - 2011. - 23.marts

42. Jarve K. *Nodokļu piemērošana kapitāla ienākumiem Latvijā* / Promocijas darba kopsavilkums. - Rīga: RTU izdevniecība, 2010. - 41.lpp.
43. Jēkabsone S., Skribāne I., Sproģe I. *Monētārā, fiskālā un tirdzniecības politika Latvijā*/ Ekonomika. Vadības zinātne 743.sējums/ E. Dubras, L. Bandevičas red. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2009. - 413.lpp.
44. Jelgavas pilsētas pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi. [Elektronisks resurss] - <http://www.jelgava.lv/pasvaldiba/budzets/>, 2011. - 22.aprīlis
45. Joprojām nav skaidrības par vairāku nodokļu piemērošanas kārtību [Elektronisks resurss]. - http://www.financenet.lv/viedokli/307144-joprojam_nav_skaidribas_par_vairaku_nodoklu_piemerosanas_kartibu, - 2011.-18.aprīlis
46. Jurušs M. *Nodokļu maksāšanu veicinās izpratne par līdzekļu izlietojumu*. - Rīga: Balance Nr. 24 (180), 2007. - 6.-8.lpp.
47. Kapitāla pieauguma nodoklis. [Elektronisks resurss] / Investoru portāls Naudaslietas. - <http://naudaslietas.lv/2010/04/kapitala-pieauguma-nodoklis/>, - 2011. - 16.marts
48. Karnīte R. *Nevar sasniegt mērķi, kuru iepriekš neesam definējuši*. - Rīga: Balance Nr. 21 (175), 2007. - 10.-13.lpp.
49. Kavale L. *Nodokļu politika*. - Rīga: SIA „Tipogr. Ogrē”, 1998. - 49.lpp.
50. Kavale L., Jope A. *Nodokļu politikas un administrēšanas pamati*. - Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008. - 78.lpp.
51. Keišs S., Tilta E., Medne A., Jesemčika A. *Nodokļi mainīgos tirgus ekonomikas apstākļos*/ Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.6. - Rīga: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2008. - 144. - 153.lpp.
52. Ketners K. *Nodokļu optimizācijas principi*. - Rīga: Merkūrijs LAT, 2009.-116.lpp.
53. Ketners K. *Nodokļu plānošana: mācību līdzeklis*. - Rīga: RTU izdevniecība, 2007. - 115.lpp.
54. Ketners K. *Nodokļu teorijas pamati: mācību grāmata*. - Rīga: RTU izdevniecība, 2006. - 172.lpp.
55. Ketners K., Lukašina O. *Nodokļi Eiropas Savienībā un Latvijā: salīdzinoša analīze un praktiski ieteikumi*. - Rīga: Merkūrijs LAT, 2008. - 237.lpp.
56. Ketners K., Titova S. *Nodokļu politika Eiropas Savienības vidē*. - Rīga: Banku augstskolas Biznesa un finanšu pētniecības centrs, 2009. - 127.lpp.
57. Ketners: pašreizējā rīcība nodokļu jomā ir caurumu lāpīšana. - Balance Nr.4. (232), 2010. - 6.-9.lpp.
58. Kluškina D. *Nodokļi Igaunijā: līdzības un atšķirības salīdzinājumā ar Latviju*. [Elektronisks resurss] / Latvijas investīciju un attīstības aģentūra. -

- http://www.liaa.gov.lv/uploaded_files/00JAUNIE00/Semin/EVN/Igaunija/Diana%20Kluskina_nodokli%20EE%20salidzinot%20ar%20LV.pdf, - 2011. -2.aprīlis
59. Kodoliņa I. *Latvijas nodokļi pēc iestāšanās Eiropas Savienībā*. - Rīga: Biznesa Augstskola Turība, 2005. - 103. lpp.
60. Koževņikova, M., Gorbunova, K. *Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz Latvijas ekonomikas izaugsmes dinamiku*. Konkurence, integrācija, kooperācija: Baltijas reģiona ekonomikas attīstības reģionālie un starptautiskie aspekti. Baltijas forums [Elektronisks resurss]. - http://Ambalticfon4m.org^les_uploads/files/zmatnislcaskonferences_bajwns.pdf, 2011. - 18.februāris
61. Lasmanis J., Drazdovska I. *Sola taisnīgāku nodokli*. - Dienas bizness Nr.21.-2011.g. 31. janvāris. - 6.-7.lpp.
62. Latvijas Uzņēmēju Biedrība. *Nodokļu politika Latvijā un tās attīstības virzieni/ LUB konference 16.09.2010.* [Elektronisks resurss]. - <http://www.scribd.com/doc/38524461/Nodok%C4%BCu-politika-Latvij%C4%81-un-t%C4%81s-att%C4%ABst%C4%ABas-virzieni>, - 2011. -1.aprīlis
63. Lejniece I. *Kam izdevīgi maksāt mikrouzņēmumu nodokli?* [Elektronisks resurss] / Portāls Debets-Kredīts. - <http://www.d-k.lv/lat/publications/57>, -2011. - 14.marts
64. Liepājas pilsētas pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi. [Elektronisks resurss] - <http://www.liepaja.lv/page/1488>, 2011. - 22.aprīlis
65. LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss]. - <http://www.fm.gov.lv>, - 2011. - 19.marts
66. Lukašina O. *Nodokļi Latvijā : analīze un praktiski ieteikumi*. - Rīga: Merkūrijs LAT, 2002. - 263.lpp.
67. Lursoft datu bāze. [Elektronisks resurss] - http://www.lursoft.lv/estadistic?act=UR_STAT&id=62.00, 2011. - 29.aprīlis
68. *Mazā biznesa kurss: mācību līdzeklis/* sagat. Joma S., Kalnīte E., Pelše G. u.c.- Rīga: Jumava, 1999. - 333.lpp.
69. Melnalksne I. *Latvijas fiskālās politikas raksturojums/* Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.6. - Rīga: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2008. - 140. - 143.lpp.
70. Metodiskais materiāls par uzņēmumu ienākuma nodokļa uzrādīšanu grāmatvedībā. [Elektronisks resurss] / Valsts ieņēmumu dienests. – <http://www.vid.gov.lv>, - 2011. - 28.februāris
71. Mikrouzņēmumiem dzīve Lietuvā ir labāka. [Elektronisks resurss] / Biznesa portāls Dienas bizness. - <http://www.db.lv/likumi/mikrouzņemumiem-dzive-lietuva-ir-labaka-224715>, - 2011. - 18.marts

72. Mikrouzņēmumu nodoklis. [Elektronisks resurss] / Laikraksts Diena. - <http://www.diena.lv/lv/laikraksts/762812-mikrouzņemumu-nodoklis>, - 2011. -26.marts
73. NĪN darba grupa diskutē par nodokļa pilnveides iespējām/ LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss] - <http://fm.gov.lv/?lat/aktualitates/jaunumi/50507>, 2011. - 21.aprīlis
74. Pankovska E. *VZD varēs aprēķināt iespējamās kadastrālās vērtības*. [Elektronisks resurss] / Biznesa portāls Dienas bizness. - <http://www.db.lv/ipasums/nekustamais-ipasums/vzd-vares-aprekinat-iespejamas-kadastralas-vertibas-235648>, - 2011. - 29.marts
75. Richard M. Bird, and Eric M. Zolt *Practical Issues of Tax Policy in Developing Countries* / Konference – 28.04.-01.05.2003. [Elektronisks resurss]. - <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPUBLICSECTORANDGOVERNANCE/EXTPUBLICFINANCE/EXTTPA/0,,contentMDK:20234780~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:390367~isCURL:Y~isCURL:Y,00.html>, - 2011. - 17.marts
76. Rozenfelde L. *Nekustamā īpašuma nodoklis/ Raidījums „Kas notiek Latvijā?”* [Elektronisks resurss] - <http://www.knl.lv/raksti/1377/>, 2011. - 25.aprīlis
77. Sally M. Jones *Principles of Taxation for Business and Investment Planning* / McGraw - Hill International edition, 2007. - p.543
78. Schneider F., Buehn A. *Ēnu ekonomika Latvijā un citās Eiropas valstīs: Ko mēs (ne)zinām?!* Prezentācija 2010. gada septembris. [Elektronisks resurss]. - <http://www.fm.gov.lv/faili/struktura/CBC257662818001286017675370565.pdf>, 2011. - 11.aprīlis
79. Sīpola E. *Mūsdienu nodokļu teorija*. - Rīga: RTU izdevniecība, 2001. - 159.lpp.
80. Slemrod J. *Tax Progressivity and Income Inequality*. – Cambridge University Press, 1996. - 300.lpp.
81. Smith Adam *The Wealth of nations*. [Elektroniskais resurss]. - <http://www.econlib.org/Smith/smWN.html>, 2011. - 24.februāris
82. Sproģe I. *Latvijas nodokļi un ekonomiskā krīze/ Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.7*. - Rīga: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2009. – 124. - 136.lpp.
83. Sproģe I. *Latvijas nodokļu politikas īpatnības/ Tautsaimniecības attīstības problēmas Latvijā Nr.6*. - Rīga: LU EVF Tautsaimniecības institūts, 2008. - 154. - 162.lpp.
84. Sproģe I. *Nodokļu politika ekonomikas attīstības mainīgajos apstākļos/ Promocijas darba kopsavilkums*. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2011. - 115.lpp.
85. Sproģe I., Pumpure D., Zariņš J., Sproģis A. *Latvijas tautsaimniecība 21. gadsimtā*. - Rīga: Latvijas Tautsaimniecības attīstības institūts, 2008. - 160.lpp.

86. Stiglics Dž. E., Drifils Dž. *Makroekonomika*. - Rīga: Latvijas Universitāte, 1994. - 415. lpp.
87. Šenfelde M. *Makroekonomika. 3. izdevums*. - Rīga: RTU izdevniecība, 2009. - 241. lpp.
88. Škapars R., Šumilo Ē., Dunska M. *Nodokļu politikas tiesiskie un ekonomiskie aspekti un to ietekme uz uzņēmējdarbības vidi Latvijā: monogrāfija*. - Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010. - 230. lpp.
89. Terra J.M.B., Wattel P. *European tax law*. - Kluwer law international 2005.-p.756.
90. Urtāns A., Ketners K., Ankalniņš M., Krastiņš A. *Nodokļi, nodevas un muita Latvijā*. - Rīga: RTU izdevniecība, 2008. - 204. lpp.
91. Uzņēmumu ienākuma nodokļa likmes Eiropā. [Elektronisks resurss] / Vikipēdija. Brīvā enciklopēdija. - http://en.wikipedia.org/wiki/Tax_rates_of_Europe, - 2011. - 25. marts
92. Valsts Kase. [Elektronisks resurss]. - www.kase.gov.lv, - 2011. - 17. marts
93. Valsts zemes dienests. [Elektroniskais resurss]. - <http://www.vzd.gov.lv>, - 2011. - 29. marts
94. Verjē T. *Kā atšķiras nodokļu struktūra no citām ES dalībvalstīm?* [Elektronisks resurss] / Biznesa portāls Dienas bizness. - <http://www.db.lv/blogi-viedokli/blogi/tatjana-verje/ka-atskiras-latvijas-nodoklu-struktura-no-citam-es-dalibvalstim-221074>, - 2011. - 28. marts
95. VID gada pārskati. [Elektronisks resurss] / Valsts ieņēmumu dienests. - <http://www.vid.gov.lv>, - 2011. - 15. marts
96. Zālīte I. *Mazie uzņēmēji smaidīgi, eksperti pagaidām ne pārāk*. - Diena Nr.7. - 2011.g. 10. janvāris. - 6.-7. lpp.
97. Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību 2007. gada decembris/ LR Ekonomikas ministrija. [Elektronisks resurss]. - http://www.em.gov.lv/images/modules/items/tsdep/zin_2007_2.pdf, - 2011. - 23. marts
98. Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību 2010. gada decembris/ LR Ekonomikas ministrija. [Elektronisks resurss] - http://www.em.gov.lv/images/modules/items/tsdep/zin_2010_2/2010_dec.pdf, - 2011. - 22. aprīlis
99. Ziņojums par tautsaimniecības attīstību un kopbudžeta izpildes gaitu 2005./2007./2009.gadā/ LR Finanšu ministrija. [Elektronisks resurss]. - http://www.fm.gov.lv/?lat/makroekonomika/makroekonomikas_un_budzeta_apskats/, - 2011. - 14. marts
100. Ziņojums par tautsaimniecības attīstību un kopbudžeta izpildes gaitu 2010. gada 1. pusē/ LR Finanšu ministrijas. [Elektronisks resurss]. - http://www.fm.gov.lv/faili/FMzino_300810.pdf, - 2011. - 25. marts

101. Zvejnieks A. *Īpašums un nodokļi*. - Rīga: RTU izdevniecība, 2006. - 575.lpp.
102. Zvejnieks A. *Nodokļi un nodevas*. - Rīga: RTU izdevniecība, 1998. - 412.lpp.
103. Барулин С. В., Ермакова Е.А., Степаненко В.В. *Налоговый менеджмент*
Издательство: "Омега-Л"; 2007. - 272 стр.
104. Миляков Н.В. *Налоги и налогообложение*. 5-е изд., перераб. и доп. - М.:
Инфра-М, 2006. - 509 с.
105. Пономарев А.И., Игнатова Т.В. *Налоговое администрирование в Российской Федерации: учеб. пособие* / М.: Финансы и статистика, 2006. - с.91.
106. Пушкарева В.М. *История финансовой мысли и политики налогов*. М.,
Инфра-М, 1996. – с.17.
107. *Финансы, деньги, кредит: Учебник* Под.ред. О.В.Соколовой.- М.:Юристъ,
2001. - (266) 357 с
108. Черник Д.Г., Починок А.П., Морозов В.П. *Основы налоговой системы:
Учебник для вузов* ISBN5-238-00144-4 Москва., Финансы, 1998. - с,58-59
109. Экономическая Сущность Налогов [Elektronisks resurss]. - 72693-lekcii-po-nalogom-nalogovoy-politike-i-nalogovoy-sisteme [1].doc, 2011.-12.februāris

Nepublicētie materiāli

110. Finanšu ministrijas nepublicētie dati
111. Valsts ieņēmuma dienesta nepublicētie dati

MUN un UIN salīdzinājums pie gada apgrozījuma 10 - 70 tūkst. Ls ar darbinieku skaitu 1-5, darba algu 300-500 Ls/mēn. un citiem izdevumiem (autores veidota)

Gada apgrozījums, Ls	Darbinieku skaits	Neto alga mēn.	Bruto alga mēn. darba devējam	Citi izdevumi, Ls/mēn.	Izdevumi MU kopā gadā, Ls	Izdevumi (UIN) kopā gadā, Ls	MUN, Ls	Neto peļņa MU, Ls	UIN, Ls	Neto peļņa, maksājot UIN, Ls
10 000,00	1	300	537,04	0	3600	6444,48	900,00	5 500,00	533,33	3 022,19
		400	722,95	0	4800	8675,4	900,00	4 300,00	198,69	1 125,91
		500	908,85	0	6000	10906,2	900,00	3 100,00	-135,93	-770,27
	2	300	537,04	0	7200	12888,96	900,00	1 900,00	-433,34	-2 455,62
		400	722,95	0	9600	17350,8	900,00	-500,00	-1 102,62	-6 248,18
		500	908,85	0	12000	21812,4	900,00	-2 900,00	-1 771,86	-10 040,54
	3	300	537,04	0	10800	19333,44	900,00	-1 700,00	-1 400,02	-7 933,42
		400	722,95	0	14400	26026,2	900,00	-5 300,00	-2 403,93	-13 622,27
		500	908,85	0	18000	32718,6	900,00	-8 900,00	-3 407,79	-19 310,81
	4	300	537,04	0	14400	25777,92	900,00	-5 300,00	-2 366,69	-13 411,23
		400	722,95	0	19200	34701,6	900,00	-10 100,00	-3 705,24	-20 996,36
		500	908,85	0	24000	43624,8	900,00	-14 900,00	-5 043,72	-28 581,08
	5	300	537,04	0	18000	32222,4	900,00	-8 900,00	-3 333,36	-18 889,04
		400	722,95	0	24000	43377	900,00	-14 900,00	-5 006,55	-28 370,45
		500	908,85	0	30000	54531	900,00	-20 900,00	-6 679,65	-37 851,35
20 000,00	1	300	537,04	200	6000	8844,48	1 800,00	12 200,00	1 673,33	9 482,19
		400	722,95	200	7200	11075,4	1 800,00	11 000,00	1 338,69	7 585,91
		500	908,85	200	8400	13306,2	1 800,00	9 800,00	1 004,07	5 689,73
	2	300	537,04	200	9600	15288,96	1 800,00	8 600,00	706,66	4 004,38
		400	722,95	200	12000	19750,8	1 800,00	6 200,00	37,38	211,82
		500	908,85	200	14400	24212,4	1 800,00	3 800,00	-631,86	-3 580,54
	3	300	537,04	200	13200	21733,44	1 800,00	5 000,00	-260,02	-1 473,42
		400	722,95	200	16800	28426,2	1 800,00	1 400,00	-1 263,93	-7 162,27
		500	908,85	200	20400	35118,6	1 800,00	-2 200,00	-2 267,79	-12 850,81
	4	300	537,04	200	16800	28177,92	1 800,00	1 400,00	-1 226,69	-6 951,23
		400	722,95	200	21600	37101,6	1 800,00	-3 400,00	-2 565,24	-14 536,36
		500	908,85	200	26400	46024,8	1 800,00	-8 200,00	-3 903,72	-22 121,08
	5	300	537,04	200	20400	34622,4	1 800,00	-2 200,00	-2 193,36	-12 429,04
		400	722,95	200	26400	45777	1 800,00	-8 200,00	-3 866,55	-21 910,45
		500	908,85	200	32400	56931	1 800,00	-14 200,00	-5 539,65	-31 391,35

1. pielikuma turpinājums

Gada apgrozī- jums, Ls	Darbi- nieku skaits	Neto alga mēn.	Bruto alga mēn. darba devējam	Citi izdevumi , Ls/mēn.	Izdevumi MU kopā gadā, Ls	Izdevumi (UIN) kopā gadā, Ls	MUN, Ls	Neto peļņa MU, Ls	UIN, Ls	Neto peļņa, maksājot UIN, Ls
30 000,00	1	300	537,04	500	9600	12444,48	2 700,00	17 700,00	2 633,33	14 922,19
		400	722,95	500	10800	14675,4	2 700,00	16 500,00	2 298,69	13 025,91
		500	908,85	500	12000	16906,2	2 700,00	15 300,00	1 964,07	11 129,73
	2	300	537,04	500	13200	18888,96	2 700,00	14 100,00	1 666,66	9 444,38
		400	722,95	500	15600	23350,8	2 700,00	11 700,00	997,38	5 651,82
		500	908,85	500	18000	27812,4	2 700,00	9 300,00	328,14	1 859,46
	3	300	537,04	500	16800	25333,44	2 700,00	10 500,00	699,98	3 966,58
		400	722,95	500	20400	32026,2	2 700,00	6 900,00	-303,93	-1 722,27
		500	908,85	500	24000	38718,6	2 700,00	3 300,00	-1 307,79	-7 410,81
	4	300	537,04	500	20400	31777,92	2 700,00	6 900,00	-266,69	-1 511,23
		400	722,95	500	25200	40701,6	2 700,00	2 100,00	-1 605,24	-9 096,36
		500	908,85	500	30000	49624,8	2 700,00	-2 700,00	-2 943,72	-16 681,08
	5	300	537,04	500	24000	38222,4	2 700,00	3 300,00	-1 233,36	-6 989,04
		400	722,95	500	30000	49377	2 700,00	-2 700,00	-2 906,55	-16 470,45
		500	908,85	500	36000	60531	2 700,00	-8 700,00	-4 579,65	-25 951,35
40 000,00	1	300	537,04	800	13200	16044,48	3 600,00	23 200,00	3 593,33	20 362,19
		400	722,95	800	14400	18275,4	3 600,00	22 000,00	3 258,69	18 465,91
		500	908,85	800	15600	20506,2	3 600,00	20 800,00	2 924,07	16 569,73
	2	300	537,04	800	16800	22488,96	3 600,00	19 600,00	2 626,66	14 884,38
		400	722,95	800	19200	26950,8	3 600,00	17 200,00	1 957,38	11 091,82
		500	908,85	800	21600	31412,4	3 600,00	14 800,00	1 288,14	7 299,46
	3	300	537,04	800	20400	28933,44	3 600,00	16 000,00	1 659,98	9 406,58
		400	722,95	800	24000	35626,2	3 600,00	12 400,00	656,07	3 717,73
		500	908,85	800	27600	42318,6	3 600,00	8 800,00	-347,79	-1 970,81
	4	300	537,04	800	24000	35377,92	3 600,00	12 400,00	693,31	3 928,77
		400	722,95	800	28800	44301,6	3 600,00	7 600,00	-645,24	-3 656,36
		500	908,85	800	33600	53224,8	3 600,00	2 800,00	-1 983,72	-11 241,08
	5	300	537,04	800	27600	41822,4	3 600,00	8 800,00	-273,36	-1 549,04
		400	722,95	800	33600	52977	3 600,00	2 800,00	-1 946,55	-11 030,45
		500	908,85	800	39600	64131	3 600,00	-3 200,00	-3 619,65	-20 511,35

1. pielikuma turpinājums

Gada apgrozī- jums, Ls	Darbi- nieku skaits	Neto alga mēn.	Bruto alga mēn. darba devējam	Citi izdevumi , Ls/mēn.	Izdevumi MU kopā gadā, Ls	Izdevumi (UIN) kopā gadā, Ls	MUN, Ls	Neto peļņa MU, Ls	UIN, Ls	Neto peļņa, maksājot UIN, Ls
50 000,00	1	300	537,04	1000	15600	18444,48	4 500,00	29 900,00	4 733,33	26 822,19
		400	722,95	1000	16800	20675,4	4 500,00	28 700,00	4 398,69	24 925,91
		500	908,85	1000	18000	22906,2	4 500,00	27 500,00	4 064,07	23 029,73
	2	300	537,04	1000	19200	24888,96	4 500,00	26 300,00	3 766,66	21 344,38
		400	722,95	1000	21600	29350,8	4 500,00	23 900,00	3 097,38	17 551,82
		500	908,85	1000	24000	33812,4	4 500,00	21 500,00	2 428,14	13 759,46
	3	300	537,04	1000	22800	31333,44	4 500,00	22 700,00	2 799,98	15 866,58
		400	722,95	1000	26400	38026,2	4 500,00	19 100,00	1 796,07	10 177,73
		500	908,85	1000	30000	44718,6	4 500,00	15 500,00	792,21	4 489,19
	4	300	537,04	1000	26400	37777,92	4 500,00	19 100,00	1 833,31	10 388,77
		400	722,95	1000	31200	46701,6	4 500,00	14 300,00	494,76	2 803,64
		500	908,85	1000	36000	55624,8	4 500,00	9 500,00	-843,72	-4 781,08
	5	300	537,04	1000	30000	44222,4	4 500,00	15 500,00	866,64	4 910,96
		400	722,95	1000	36000	55377	4 500,00	9 500,00	-806,55	-4 570,45
		500	908,85	1000	42000	66531	4 500,00	3 500,00	-2 479,65	-14 051,35
60 000,00	1	300	537,04	2000	27600	30444,48	5 400,00	27 000,00	4 433,33	25 122,19
		400	722,95	2000	28800	32675,4	5 400,00	25 800,00	4 098,69	23 225,91
		500	908,85	2000	30000	34906,2	5 400,00	24 600,00	3 764,07	21 329,73
	2	300	537,04	2000	31200	36888,96	5 400,00	23 400,00	3 466,66	19 644,38
		400	722,95	2000	33600	41350,8	5 400,00	21 000,00	2 797,38	15 851,82
		500	908,85	2000	36000	45812,4	5 400,00	18 600,00	2 128,14	12 059,46
	3	300	537,04	2000	34800	43333,44	5 400,00	19 800,00	2 499,98	14 166,58
		400	722,95	2000	38400	50026,2	5 400,00	16 200,00	1 496,07	8 477,73
		500	908,85	2000	42000	56718,6	5 400,00	12 600,00	492,21	2 789,19
	4	300	537,04	2000	38400	49777,92	5 400,00	16 200,00	1 533,31	8 688,77
		400	722,95	2000	43200	58701,6	5 400,00	11 400,00	194,76	1 103,64
		500	908,85	2000	48000	67624,8	5 400,00	6 600,00	-1 143,72	-6 481,08
	5	300	537,04	2000	42000	56222,4	5 400,00	12 600,00	566,64	3 210,96
		400	722,95	2000	48000	67377	5 400,00	6 600,00	-1 106,55	-6 270,45
		500	908,85	2000	54000	78531	5 400,00	600,00	-2 779,65	-15 751,35

1. pielikuma nobeigums

Gada apgrozījums, Ls	Darbinieku skaits	Neto alga mēn.	Bruto alga mēn. darba devējam	Citi izdevumi, Ls/mēn.	Izdevumi MU kopā gadā, Ls	Izdevumi (UIN) kopā gadā, Ls	MUN, Ls	Neto peļņa MU, Ls	UIN, Ls	Neto peļņa, maksājot UIN, Ls
70 000,00	1	300	537,04	4000	51600	54444,48	6 300,00	12 100,00	2 333,33	13 222,19
		400	722,95	4000	52800	56675,4	6 300,00	10 900,00	1 998,69	11 325,91
		500	908,85	4000	54000	58906,2	6 300,00	9 700,00	1 664,07	9 429,73
	2	300	537,04	4000	55200	60888,96	6 300,00	8 500,00	1 366,66	7 744,38
		400	722,95	4000	57600	65350,8	6 300,00	6 100,00	697,38	3 951,82
		500	908,85	4000	60000	69812,4	6 300,00	3 700,00	28,14	159,46
	3	300	537,04	4000	58800	67333,44	6 300,00	4 900,00	399,98	2 266,58
		400	722,95	4000	62400	74026,2	6 300,00	1 300,00	-603,93	-3 422,27
		500	908,85	4000	66000	80718,6	6 300,00	-2 300,00	-1 607,79	-9 110,81
	4	300	537,04	4000	62400	73777,92	6 300,00	1 300,00	-566,69	-3 211,23
		400	722,95	4000	67200	82701,6	6 300,00	-3 500,00	-1 905,24	-10 796,36
		500	908,85	4000	72000	91624,8	6 300,00	-8 300,00	-3 243,72	-18 381,08
	5	300	537,04	4000	66000	80222,4	6 300,00	-2 300,00	-1 533,36	-8 689,04
		400	722,95	4000	72000	91377	6 300,00	-8 300,00	-3 206,55	-18 170,45
		500	908,85	4000	78000	102531	6 300,00	-14 300,00	-4 879,65	-27 651,35

Jelgavas pilsētas pašvaldības 2009. un 2010. gada pamatbudžeta ieņēmumi, Ls ¹

Klasifikācijas kods	Radītāju nosaukums	2009.gada ieņēmumu plāns	2010.gada ieņēmumu plāns	"+", "-"	% pret 2009. gadu
	I. IEŅĒMUMI KOPĀ (1+2+3+4+)	38525098	30476191	-8048907	79,1
	1. Nodokļu ieņēmumi	21887475	22595163	707688	103,2
1.1.1.0.	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	20531852	21039938	508086	102,5
4.1.0.0.	Nekustamā īpašuma nodoklis	1141623	1380225	238602	120,9
4.1.1.0.	Nekustamā īpašuma nodoklis par zemi	462880	518289	55409	112,0
4.1.2.0.	Nekustamā īpašuma nodoklis par ēkām	678743	861936	183193	127,0
5.4.1.0.	Azartspēļu nodoklis	214000	175000	-39000	81,8
	2. Nenodokļu ieņēmumi	348225	269500	-78725	77,4
8.0.0.0.	Ieņēmumi no uzņēmējdarbības un īpašuma	31295	2300	-28995	7,3
8.3.9.0.	Dividendes	6295	0	-6295	0,0
8.6.1.0.	Procentu ieņēmumi par depozītiem	17500	0	-17500	0,0
8.6.2.0.	Procentu ieņēmumi par kontu atlikumiem	7500	2300	-5200	30,7
9.0.0.0.	Valsts (pašvaldību) nodevas un kancelejas nodevas	110563	54900	-55663	49,7
9.4.0.0.	Valsts nodevas, kuras ieskaita pašvaldību budžetā	66863	11000	-55863	16,5
9.5.0.0.	Pašvaldību nodevas	43700	43900	200	100,5
10.0.0.0.	Naudas sodi un sankcijas	95000	125000	30000	131,6
12.0.0.0.	Pārējie nenodokļu ieņēmumi	31392	44700	13308	142,4
13.0.0.0.	Ieņēmumi no pašvaldības īpašuma iznomāšanas, pārdošanas un no nodokļu pamatparāda kapitalizācijas	79975	42600	-37375	53,3
13.1.0.0.	Ieņēmumi no ēku un būvju īpašuma pārdošanas	6300	6900	600	109,5
13.2.0.0.	Ieņēmumi no zemes, meža īpašuma pārdošanas	61600	35700	-25900	58,0
13.5.0.0.	Ieņēmumi no pašvaldības īpašuma iznomāšanas	12075	0	-12075	0,0
	3. Transferti	14676030	6643428	-8032602	45,3
18.0.0.0.	Valsts budžeta transferti	13712016	5981194	-7730822	43,6
18.6.0.0.	Pašvaldību budžetā saņemtie uzturēšanas izdevumu transferti no valsts budžeta	8057401	4737697	-3319704	58,8
18.6.1.0.	Pašvaldību budžetā saņemtie valsts budžeta dotācijas	454392	235904	-218488	51,9
18.6.2.0.	Pašvaldību budžetā saņemtais valsts budžeta mērķdotācijas	6989863	3973603	-3016260	56,8
18.6.3.0.	Pašvaldību budžetā saņemtie uzturēšanas izdevumu transferti ārvalstu finanšu palīdzības projektu īstenošanai no valsts budžeta iestādēm	350684	274849	-75835	78,4
18.6.9.0.	Pārējie pašvaldību budžetā saņemtie valsts budžeta iestāžu uzturēšanas izdevumu transferti	262462	253341	-9121	96,5
18.7.0.0.	Pašvaldību budžetā saņemtie kapitālo izdevumu transferti un mērķdotācijas no valsts budžeta	1322369	0	-1322369	0,0
18.8.0.0.	Ieņēmumi pašvaldību budžetā Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai	4332246	1243497	-3088749	28,7
19.0.0.0.	Pašvaldību budžetu transferti	964014	662234	-301780	68,7
19.1.0.0.	Ieņēmumi no vienas pašvaldības cita budžeta veida	142747	0	-142747	0,0
19.2.0.0.	Ieņēmumi pašvaldību budžetā no citām pašvaldībām	821267	662234	-159033	80,6
19.2.1.0.	Ieņēmumi izglītības funkciju nodrošināšanai	638739	600000	-38739	93,9
19.2.2.0.	Ieņēmumi kultūras funkciju nodrošināšanai	12000	11984	-16	99,9
19.2.4.0.	Ieņēmumi par līdzfinansējuma projektu īstenošanu	52528	50250	-2278	95,7
19.2.5.0.	Pārējie ieņēmumi no citām pašvaldībām	118000	0	-118000	0,0
	4. Maksas pakalpojumi un citi pašu ieņēmumi	1613368	968100	-645268	60,0
21.0.0.0.	Budžeta iestāžu ieņēmumi	1613368	968100	-645268	60,0
21.1.0.0.	Budžeta iestāžu ieņēmumi no ārvalstu finanšu palīdzības	15819	12600	-3219	79,7
21.3.0.0.	Ieņēmumi no budžeta iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem un citi pašu ieņēmumi	1591936	933700	-658236	58,7
21.4.9.0.	Citi iepriekš neklasificētie maksas pakalpojumi un pašu ieņēmumi	5613	21800	16187	388,4
	II. FINANSĒŠANA	5356576	2963389	-2393187	55,3
F20010000	Naudas līdzekļi un noguldījumi	1619848	2628745	1008897	162,3
F40020000	Aizņēmumi	3674510	332426	-3342084	9,0
F40310020	Aizdevuma atmaksa no SIA "JNĪP"	62218	2218	-60000	3,6
	PAVISAM RESURSI (I+II)	43881674	33439580	-10442094	76,2

¹ Jelgavas pilsētas pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi. [Elektronisks resurss] - <http://www.jelgava.lv/pasvaldiba/budzets/>, 2011.-22.aprīlis

Daugavpils pilsētas pašvaldības 2010. gada pamatbudžeta ieņēmumi, Ls¹

Klasifikācijas kods	Nosaukums	2010.gada budžets /Ls/	Grozījumi	Precizējais 2010.gada budžets /Ls/
	I Ieņēmumi kopā (II+V+VI)	49 840 617	846 405	50 687 022
	II Nodokļu un nenodokļu ieņēmumi (III+IV)	22 157 669	626 500	22 784 169
	III Nodokļu ieņēmumi (1.1.+4.0.+5.0.)	21 782 112	492 500	22 274 612
1.1.0.0.	Ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa	20 541 889		20 541 889
4.0.0.0.	Ipašuma nodokļi	1 103 981	505 000	1 608 981
4.1.1.0.	Nekustamā īpašuma nodoklis par zemi	420 240	117 000	537 240
4.1.2.0.	Nekustamā īpašuma nodoklis par ēkām	683 741	388 000	1 071 741
5.0.0.0.	Nodokļi par pakalpojumiem un precēm	136 242	-12 500	123 742
	IV Nenodokļu ieņēmumi (8.0.+9.0.+10.0.+12.0.+13.0.)	375 557	134 000	509 557
8.0.0.0.	Ieņēmumi no uzņēmējdarbības un īpašuma	9 500	124 000	133 500
9.0.0.0.	Valsts (pašvaldību) nodevas un kancelejas nodevas	62 900		62 900
10.0.0.0.	Naudas sodi un sankcijas	108 000	-10 000	98 000
12.0.0.0.	Pārējie nenodokļu ieņēmumi	12 000		12 000
13.0.0.0.	Ieņēmumi no valsts (pašvaldību) īpašuma iznomāšanas, pārdošanas un no nodokļu pamatparāda kapitalizācijas	183 157	20 000	203 157
	V Transfertu ieņēmumi (18.0.+19.2.)	25 199 839	326 016	25 525 855
18.0.0.0.	Valsts budžeta transferti, t.sk.:	24 694 839	264 016	24 958 855
	Mērķdotācijas pašvaldībām - pašvaldību pamata un vispārējās vidējās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām	5 492 528		5 492 528
	Mērķdotācijas pašvaldībām - interešu izglītības programmu pedagogu daļējai darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām	308 471		308 471
	Mērķdotācijas pašvaldībām - pašvaldību speciālās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām	485 264		485 264
	Mērķdotācijas pašvaldībām - pašvaldību speciālajā pirmsskolas iestādēm, internātskolas un sanatoriju tipa internātskolām, speciālajām internātskolām bērniem ar fiziskās un garīgās attīstības traucējumiem	1 648 227		1 648 227
	Mērķdotācijas pašvaldībām - pašvaldību izglītības iestādēs piecgadīgo un sešgadīgo bērnu aprūcībā nodarbināto pedagogu darba samaksai un sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām	451 820		451 820
	Pārējie valsts budžeta iestāžu uzturēšanas izdevumu transferti pašvaldībām	1 323 691		1 323 691
	Pašvaldību budžetā saņemtā dotācija no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda par 2009.gadu	44 952		44 952
	Pašvaldību budžetā saņemtā dotācija no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda	2 535 322		2 535 322
	Finanšu izlīdzināšanas rezultātā saņemtās dotācijas	237 000		237 000
	Ieņēmumi ES struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai	12 167 564	264 016	12 431 580
19.2.0.0.	Ieņēmumi pašvaldību budžetā no citām pašvaldībām	505 000	62 000	567 000
	VI Budžeta iestāžu ieņēmumi	2 483 109	-106 111	2 376 998
21.1.0.0.	Budžeta iestāžu ieņēmumi no ārvalstu finanšu palīdzības	3 905	112 083	115 988
21.3.0.0.	Ieņēmumi no budžeta iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem un citi pašu ieņēmumi	2 336 660	-116 626	2 220 034
21.4.0.0.	Pārējie budžeta iestāžu pašu ieņēmumi	142 544	-101 368	40 976
	VII Budžeta izdevumi atbilstoši funkcionālajām kategorijām	61 690 810	-31 472	61 659 338
01.000	Vispārējie valdības dienesti	3 223 677	-46 107	3 177 570
03.000	Sabiedriskā kārtība un drošība	580 741	19 635	600 376
04.000	Ekonomiskā darbība	17 648 330	54 674	17 703 004
05.000	Vides aizsardzība	2 691 340	8 488	2 699 828
06.000	Pašvaldības teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	1 581 335	-67 203	1 514 132
07.000	Veselība	71 711	-2 000	69 711
08.000	Atpūta, kultūra un reliģija	4 342 756	-141 928	4 200 828
09.000	Izglītība	25 199 980	59 784	25 259 764
10.000	Sociālā aizsardzība	6 350 940	83 185	6 434 125
	VIII Ieņēmumu pārsniegums (+) vai deficīts(-) (I-VII)	-11 850 193	877 877	-10 972 316
	IX Finansēšana	11 850 193	-877 877	10 972 316
F21 01 00 00	Naudas līdzekļi (atlikuma izmaiņas)	8 858 517	-268 666	8 589 851
	<i>Budžeta līdzekļu atlikums gada sākumā</i>	<i>8 984 985</i>		<i>8 984 985</i>
	<i>Budžeta līdzekļu atlikums pārskata perioda beigās</i>	<i>126 468</i>		<i>395 134</i>
F40 02 00 00	Aizņēmumi	3 152 708	-609 211	2 543 497
	<i>Saņemtie aizņēmumi</i>	<i>4 405 711</i>	<i>-114 871</i>	<i>4 290 840</i>
	<i>Saņemto aizņēmumu atmaksa</i>	<i>-1 253 003</i>	<i>-494 340</i>	<i>-1 747 343</i>
F50 01 00 00	Akcijas un cita līdzdalība komersantu pašu kapitālā	-161 032	0	-161 032

¹ Daugavpils pilsētas pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi. [Elektronisks resurss] - <http://www.daugavpils.lv/page/293>, 2011.-22.aprīlis

Liepājas pilsētas pašvaldības 2010. gada pamatbudžeta ieņēmumi, Ls ¹

Klasifikācijas kods	Rādītāju nosaukums	Gada plāns	Izpilde no gada sākuma	Izpilde % pret gada plānu (2./1.)
A	B	1	2	3
I.	KOPĀ IEŅĒMUMI	1 333 169 903	1 368 978 591	102.69
1.0.	Nodokļu ieņēmumi	710 589 398	729 221 028	102.62
1.0.0.0.	Ienākuma nodokļi	625 238 765	635 586 878	101.66
1.1.	Ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa	619 147 597	635 586 878	102.66
1.1.0.0.	Ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa	613 401 683	635 586 878	103.62
1.1.1.0.	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	343 375 396	635 586 878	185.10
1.1.1.1.	Saņemts no Valsts kases sadales konta iepriekšējā gada nesadalītais iedzīvotāju ienākuma nodokļa atlikums	3 601 237	5 295 818	147.06
1.1.1.2.	Saņemts no Valsts kases sadales konta pārskata gadā ieskaitītais iedzīvotāju ienākuma nodoklis	291 244 157	389 211 924	133.64
1.1.1.3.	Pašvaldībā iekasētais iedzīvotāju ienākuma nodoklis	0	241 079 136	0.00
1.4.	Īpašuma nodokļi	81 004 702	89 688 875	110.72
4.0.0.0.	Īpašuma nodokļi	80 297 111	89 688 875	111.70
4.1.0.0.	Nekustamā īpašuma nodoklis	78 297 445	89 683 637	114.54
4.1.1.0.	Nekustamā īpašuma nodoklis par zemi	24 291 092	47 478 898	195.46
4.1.1.1.	Nekustamā īpašuma nodokļa par zemi kārtējā saimnieciskā gada ieņēmumi	19 552 743	44 122 981	225.66
4.1.1.2.	Nekustamā īpašuma nodokļa par zemi iepriekšējo gadu parādi	1 469 250	3 355 917	228.41
4.1.2.0.	Nekustamā īpašuma nodoklis par ēkām	10 965 028	42 204 739	384.90
4.1.2.1.	Nekustamā īpašuma nodokļa par ēkām kārtējā gada maksājumi	8 588 418	39 407 199	458.84
4.1.2.2.	Nekustamā īpašuma nodokļa par ēkām parādi par iepriekšējiem gadiem	415 710	2 797 540	672.95

¹ Liepājas pilsētas pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi. [Elektronisks resurss] - <http://www.liepaja.lv/page/1488>, 2011.-22.aprīlis

4. pielikuma turpinājums

4.2.0.0.	Īpašuma nodokļa parādi	4 510	2 589	57.41
4.3.0.0.	Zemes nodokļa parādi	6 402	2 649	41.38
5.0.0.0.	Nodokļi par pakalpojumiem un precēm	4 345 931	3 945 275	90.78
1.8.	Nodokļi atsevišķām precēm un pakalpojumu veidiem	4 048 357	3 652 136	90.21
5.4.0.0.	Nodokļi atsevišķām precēm un pakalpojumu veidiem	3 924 615	3 652 136	jūn.93
5.4.1.0.	Azartspēļu nodoklis	1 316 485	3 652 136	277.42
1.9.	Nodokļi un maksājumi par tiesībām lietot atsevišķas preces	260 000	293 139	112.75
5.5.0.0.	Nodokļi un maksājumi par tiesībām lietot atsevišķas preces	260 000	293 139	112.75
5.5.3.0.	Dabas resursu nodoklis	0	293 139	0.00
5.5.3.1.	Dabas resursu nodoklis par dabas resursu ieguvī un vides piesārņošanu	0	293 139	0.00
2.0.	Nenodokļu ieņēmumi	27 536 642	31 044 259	112.74
8.0.0.0.	Ieņēmumi no uzņēmējdarbības un īpašuma	5 848 736	7 120 686	121.75
9.0.0.0.	Valsts (pašvaldību) nodevas un kancelejas nodevas	3 926 644	4 205 353	107.10
10.0.0.0.	Naudas sodi un sankcijas	2 821 086	2 573 880	91.24
12.0.0.0.	Pārējie nenodokļu ieņēmumi	9 586 402	9 923 236	103.51
13.0.0.0.	Ieņēmumi no valsts (pašvaldības) īpašuma iznomāšanas, pārdošanas un no nodokļu pamatparāda kapitalizācijas	1 536 127	4 242 044	276.15
3.0.	Maksas pakalpojumi un citi pašu ieņēmumi	263 101	340 499	129.42
4.0.	Ārvalstu finanšu palīdzība	90 124 217	85 799 900	95.20
5.0.	Transferti	968 278	885 491	91.45
		503 951 368	522 027 913	103.59

Intervijas jautājumi

1. Vadoties no Finanšu ministrijas datiem, 2010. gadā no visiem nodokļu ieņēmumiem pēc to ekonomiskās funkcijas lielākais īpatsvars bija darba nodokļiem - 54,6%, tad seko patēriņa nodokļi - 31,6%, savukārt vismazākais īpatsvars bija kapitāla nodokļiem - tikai 6,7% no kopējiem nodokļu ieņēmumiem. Salīdzinājumam citās jaunajās dalībvalstīs kapitāla nodokļu īpatsvars ir 19-22%, bet vecajās dalībvalstīs nodokļu slogs kapitālam svārstās no 23% līdz 40%. Vai un kādas izmaiņas tiek plānotas likumdošanā, lai palielinātu Latvijas budžeta ienākuma daļu no kapitāla nodokļiem?
2. Vai ir plānots novirzīt daļu no uzņēmuma ienākuma nodokļa pašvaldībām, kuru teritorijā uzņēmumi darbojas, tādējādi veicinot pašvaldību ieinteresētību uzņēmējdarbības vides attīstībā un uzlabojot pašvaldību ieņēmumus?
3. Kādi atvieglojumi paredzēti inovatīviem uzņēmumiem?
4. Kā vērtējat ieņēmumus no mikrouzņēmuma nodokļa? Vai tie atbilst plānotajam un vai ir panākts mērķis - uzņēmējdarbībā iesaistīt vairāk jaunus uzņēmējus?
5. Kā liecina statistikas dati, tad Latvijā ir vairāk nekā 30 000 uzņēmumu, kuru apgrozījums gadā nepārsniedz 70 000 latu un kur tiek nodarbināti ne vairāk kā pieci darbinieki. Pašlaik MUN maksātāji ir vairāk kā 7 000. Kas kavē pārējos uzņēmējus kļūt par MUN maksātājiem?
6. Vai ir plānots palielināt gada apgrozījumu, piemēram, no 70 000 līdz 100 000 Ls vai vairāk, piemēram, līdz 200 000 Ls, lai sasniegtu to pašu sliekšni, kas noteikts pašnodarbinātām personām, kad tām jāreģistrējas komercreģistrā?
7. Vai ir plānots pārskatīt mikrouzņēmuma nodokļa nosacījumus attiecībā uz MUN maksātāja darbiniekiem (VSAOI pārdalīto summu)? Tā kā mikrouzņēmuma apgrozījums var ļoti svārstīties pa mēnešiem, tad darbiniekiem samazinās sociālās aizsardzības līmenis, jo samazinās bruto alga, no kuras tiek aprēķinātas VSAOI.
8. Kāda ir plānotā nekustamā īpašuma nodokļa reforma 2013. gadā?
9. Vai ir plānots ieviest NĪN neapliekamo platību, lai aizsargātu sociāli maznodrošinātās un daudzbērnu ģimenes?
10. Kā izmaiņas likumdošanā par iedzīvotāju ienākuma nodokli, par ienākumiem no kapitāla pieauguma un depozītu procentiem ir ietekmējušas iedzīvotāju uzkrāšanas paradumus?

Maģistra darbs „Kapitāla nodokļi un to nozīme tautsaimniecībā” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Agita Kromāne _____
(paraksts, datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Dr.ekon., doc. Sandra Jēkabsons _____
(paraksts, datums)

Darbs iesniegts Tautsaimniecības katedrā

Lietvede: Vineta Burkēvica _____
(paraksts, datums)

Recenzents: Dr.ekon., prof. Edgars Kasalis _____
(paraksts, datums)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____, prot. Nr. _____, vērtējums _____

Komisijas sekretārs: lekt., Mg. oec. Irina Skribāne _____
(paraksts)